

Міністерство освіти і науки України

**Регіональний навчальний центр
Всесвітньої митної організації**

Рада молодих вчених Університету митної справи та фінансів

Університет митної справи та фінансів

**«УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОВИЙ ВИМІР:
ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ
НА ГЛОБАЛЬНІ
МІЖНАРОДНІ ВИКЛИКИ»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

15 травня 2020 р.

Дніпро

УДК 340:341

Організатори конференції: Міністерство освіти і науки України,
Регіональний навчальний центр
Всесвітньої митної організації,
Рада молодих вчених Університету
митної справи та фінансів
Університет митної справи та фінансів

Склад редакційної групи: Бочаров Д. О., Ченцов В. В.,
Приймаченко Д. В., Ліпинський В. В.,
Варава В. В., Колесников К. М.,
Лютіков П. С., Мінченко А. О.,
Перепьолкін С. М., Дерев'янку Т. П.,
Марценюк О. О., Разживін В. М.

Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 15 травня 2020 р.). – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. – 172 с.

ISBN 978-966-328-170-4

Матеріали науково-практичної конференції, які включені до збірника, присвячені актуальним питанням верховенства права у регулюванні приватноправових відносин, у кримінальному провадженні та оперативно-розшуковій діяльності; актуальним проблемам здійснення адміністративних та митних процесів; проблемним аспектам суверенності держави і людини, а також іншим науковим аспектам у контексті впливу міжнародного права на розвиток правової системи України

Збірник матеріалів може становити інтерес для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, фахівців у галузі права та зовнішньоекономічної діяльності.

ISBN 978-966-328-170-4

© Колектив авторів, 2020

© Університет митної справи та фінансів, 2020

ЗМІСТ

Секція 1. Правове регулювання приватноправових відносин в умовах міжнародних інтеграційних процесів

Зуєва О. А. Нормативно-правове регулювання політики COMPLIANCE як складової соціально відповідального бізнесу	7
Джабраїлов Р. А., Гудіма Т. С. Деякі аспекти стимулювання малого та середнього бізнесу з боку Національного банку України у кризовий період	9
Талдикін О. В. Перспективи розвитку цифрових неототалітарних форм контролю в умовах масового використання смарт-пристроїв	10
Соболь Є. Ю. Перспективні напрями внутрішнього та зовнішнього структурування законодавства	13
Шеховцов В. В. Правові проблеми забезпечення реалізації права на спеціальне використання об'єктів тваринного світу іноземцями	16
Свистун Л. Я. Договори про надання послуг: деякі питання відповідальності	18
Мінченко А. О. Обставини непереборної сили у структурі законодавства України про пасажирські залізничні перевезення	20
Пилипенко А. А. Блокчейн як механізм удосконалення регулювання правовідносин у сфері трудового права	22
Коваль К. Л. Взаємозв'язок державної політики у сфері ресурсозбереження та екологічних прав громадян	25
Філатов В. В. Компенсація майнової шкоди за катування в умовах перехідного правосуддя	27
Карцигін Д. С. Поняття та ознаки адміністративно-управлінських форм взаємодії влади і громадськості в екологічній сфері	28
Булат Є. А. Питання подальшого вдосконалення окремих аспектів правової охорони інтелектуальної власності	30
Зуєв В. А. Зміни до договору оренди землі: проблеми та шляхи вдосконалення законодавства	32
Кузьменко С. Г., Буга Г. С. Захист прав і свобод людини у галузі охорони здоров'я в Україні	34
Герасимчук С. С. Актуальні питання вибору способу захисту порушеного міською радою права на приватизацію	38
Галабурда Н. А. Особливості судової системи Європейського Союзу ...	40

Секція 2. Адміністративні та митні процеси в умовах глобалізації

Ліпинський В. В. Правові аспекти притягнення до відповідальності за порушення порядку проходження митного контролю в зонах спрощеного митного контролю	44
Гутченко К. А. Гармонізація митного законодавства у сфері транзитних операцій	46

Борисевич М. О. Питання теоретичного обґрунтування диференціації адміністративної процесуальної форми: окремі проблемні питання зарахування «електронного судочинства» до целерантних форм судочинства	48
Смага Д. О. Міжнародне митне право в системі міжнародного права ..	50
Летучий В. І. Вплив глобалізації на реформування митної політики в Україні	52
Лютіков П. С., Білоус О. В. Співвідношення тлумачення із суміжними правовими поняттями та категоріями	54
Легеза Є. О. Адміністративна процедура ліцензування господарської діяльності у сфері охорони громадського здоров'я	57
Соколов А. О. Дружні (альтернативні) способи вирішення податкових спорів у контексті застосування медіації: досвід іноземних країн	61
Кувакін С. В. Проблеми кваліфікації порушень митних правил, що посягають на порядок переміщення об'єктів інтелектуальної власності	64
Доненко В. В. Окремі питання застосування приводу	66
Васильєва Л. О. Напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання банківської діяльності в Україні	70
Приймаченко Д. В. Окремі питання вступу на державну службу в митні органи України	71
Омелян В. О. Удосконалення організаційних засад адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації України	73
Хрідочкін А. В. Проблемні питання вдосконалення законодавчої бази публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності в Україні ..	75
Іванович С. І. Щодо правової регламентації процедури переміщення (пересилання) міжнародних поштових та експрес-відправлень через митний кордон України	77
Капран Р. В. Органи адвокатського самоврядування: різновиди та засади нормативно-правового регулювання діяльності	79
Санжара О. О. Досягнення науки адміністративного права щодо реалізації прав і свобод громадян у сфері місцевого самоврядування ...	82
Маслова А. Б. Рівновага значення окремих напрямів діяльності митної служби як передумова її ефективності	85

Секція 3. Суверенність держави і людини в міжнародних відносинах: теоретико-правова еволюція та історичні практики

Усекеєв Э. Ж., Иманбеков У. Т. Региональная модель геополитической безопасности Центральной Азии	88
Морозов О. В. Міжнародно-правові аспекти діяльності іноземного купецтва на Півдні України в другій половині XVIII ст.	91
Ченцов В. В., Тертишник В. М. Інтегративні аспекти державотворення в умовах нових історичних викликів	93

Васковський Р. Ю. Мирна політика відновленої УНР за умов ворожості сусідів	95
Колесников К. М. Міжнародна та конституційно-правова суб'єктність України (1659–1660/2019–2020)	97
Шуляк С. В., Проскуріна К. Д. Політика мультикультуралізму в Канаді: сучасний стан і перспективи розвитку	101
Пеленко О. В. Адаптація українського законодавства до законодавства Європейського Союзу згідно з Угодою про асоціацію	103
Мороз С. П. Понятійна основа правової системи: теоретико-методологічні аспекти	105
Маслова К. В. Міжнародно-правове регулювання діяльності транснаціональних корпорацій	107
Адашиє Л. І. Право доступу до Інтернету: примха чи нагальна потреба?	109

Секція 4. Верховенство права у кримінальному провадженні та оперативно-розшуковій діяльності: національна доктрина в умовах глобалізації

Єфімова І. В., Бойко І. О. Міжнародний досвід використання підрозділів поліції для отримання оперативно-розшукової інформації	112
Максимова А. Я. Проблеми та перспективи верховенства права за умов демократичного транзиту	114
Варава В. В., Карнаухов О. В. Питання співвідношення дефініцій криміналістичного та оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування	116
Куденко В. І. Забезпечення верховенства права в Україні	118
Макарова С. О. Гарантії прав і свобод людини, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, але вона не стала підозрюваною	120
Нагорний Б. В., Нагорна З. Д. Проблеми захисту прав підозрюваного, щодо якого застосовано незаконне затримання слідчим чи детективом без ухвали слідчого судді	124
Рокунь С. В. Фінансові розслідування як інструмент протидії легалізації майна, одержаного злочинним шляхом	127
Дорофєєва Л. М. Здійснення орд митними органами: правові можливості та організаційна неспроможність	128

Секція 5. Міжнародне право ХХІ ст. і його вплив на правову систему України

Кохан Г. Л. Міжнародно-правові питання діяльності приватних військових компаній	131
Шахбазов Д. Д. Привилегии и иммунитеты Всемирной таможенной организации	133
Ализаде Ш. Г. Совет таможенного сотрудничества: основные органы	135

Макушев П. В. Роль міжнародного звичаю та міжнародного договору в системі джерел сучасного міжнародного права	137
Філянiна Л. А., Бiденчук Т. М. Литва – посередник взаємовiдносин України з Європейським Союзом i НАТО	139
Перепьолкін С. М. Правоздатність Ради митного співробітництва	141
Самонова В. В. Імплементация міжнародно-правових норм з питань спрощення та гармонізації митних процедур у митному праві України ...	143
Левицька С. І. Вплив міжнародних митних стандартів на формування сучасного митного законодавства України	145
Ткаченко В. І. Особливості впливу євроінтеграційних процесів на митне законодавство України	147
Газнюк Д. О. Митні прототипи Європейського Союзу як основа вдосконалення митного законодавства України	149
Балась Б. С. Правовий аналіз застосування принципів, норм i стандартів міжнародного митного права в Україні та інших державах (на прикладі застосування адміністративних стягнень за порушення митних правил)	151
Агапова Д. В. Імплементация принципів, норм i стандартів міжнародного митного права Україною	153
Лисенко З. А., Пасічник А. В. Моральні аспекти міжнародних відносин ..	155
Гриценко М. Д. Переваги запровадження Кіотської конвенції для міжнародної спільноти	157
Руденко В. О. Імплементация міжнародних стандартів до митного законодавства України	159
Берестенко Д. О. Відповідальність за порушення митних правил в Україні та Європейському Союзі	161
Родiна Є. О. Процес адаптації вітчизняного митного законодавства до вимог Європейського Союзу	162
Соколова Д. Є. Застосування актів міжнародних організацій під час розгляду справ з питань митної справи	164
Готв'янська К. І. Вплив норм міжнародного митного права та норм права ЄС на зміст адміністративно-правового регулювання реалізації державної митної політики в Україні	166
Іменний покажчик	170

*Секція 1. Правове регулювання приватноправових відносин
в умовах міжнародних інтеграційних процесів*

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОЛІТИКИ
COMPLIANCE ЯК СКЛАДОВОЇ
СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ**

Зуєва О. А.

Правове регулювання господарської діяльності здійснюється багатьма нормативними актами які мають різну юридичну силу та видаються відповідними суб'єктами владних повноважень. Суб'єкти господарювання також мають такі повноваження для врегулювання своїх внутрішніх відносин. Прийняття локальних нормативних актів кожним суб'єктом господарювання відбувається в обов'язковому порядку та на власний розсуд, виходячи з необхідності. Так, всі суб'єкти господарювання у формі господарських організацій діють на підставі установчих документів: статуту або засновницького договору. Обов'язкова наявність цих локальних нормативних актів передбачена господарським законодавством. Також іншими галузями законодавства встановлено й інші правові акти, які мають бути прийняті та діяти зокрема й у господарських організаціях, наприклад, правила внутрішнього трудового розпорядку, статуту і положення про дисципліну тощо, які передбачені ст. 142 Кодексу законів про працю [1].

Прикладом самостійного вирішення внутрішнього врегулювання певних питань є впровадження вже і українськими господарськими організаціями політики compliance та закріплення її принципів, заходів реалізації, методів контролю за дотриманням на рівні локальних нормативних актів. Compliance в перекладі з англійської означає дотримання, відповідність. Щодо бізнесу, то йдеться про сприйняття та дотримання, як не дивно, законодавства, здатність суб'єктів господарювання діяти відповідно до порядку, набору правил тощо [2]. Безумовно, дотримання законів є обов'язком усіх суб'єктів права, порушення якого тягне негативні наслідки. В чому ж сутність політики compliance як порівняно нового явища у вітчизняному бізнес-середовищі та чому вона знаходить все більше поширення у світі, навіть стає неодмінною умовою співробітництва у сфері господарювання.

Сучасне бізнес-середовище існує в умовах жорсткої конкуренції на будь-якому рівні. Споживачі мають змогу обирати поміж декількох виробників товару одного виду, орієнтуючись у своєму виборі на багато чинників. Також не слід забувати і про вибір один одного потенційними контрагентами для встановлення господарських зв'язків, без яких неможливе ані досягнення мети господарської діяльності, ані розвиток товарообігу. Як і споживачі, суб'єкти господарювання не в останню, навіть у першу чергу, звертають увагу на ділову репутацію суб'єктів, з якими мають намір співпрацювати. Ділова репутація суб'єкта господарювання складається з багатьох факторів. Найголовнішим серед них для бізнес-партнерів і є дотримання приписів закону, уявлення про яке можна отримати спостерігаючи за наявністю публічних висловів керівництва та працівників, висвітлення в ЗМІ інформації щодо порушень законодавства певним суб'єктом господарювання, особ-

ливо відносно дотримання положень про конкуренцію, монополію та безпеку природного середовища і т. д. Така увага до ділової репутації партнерів пояснюється й тим, що їхня недоброчесна поведінка неодмінно відобразиться також на ставленні до власного бізнесу. Скажімо, при зверненні за отриманням кредиту до провідних іноземних банків вже можна отримати запит щодо проведення політики compliance та навіть вимогу надати відповідні документи.

З чого ж складається compliance політика? Відповісти на це запитання можна на прикладі документа, який затверджено протоколом засідання Наглядової ради ДП «НЕК «Укренерго» від 01.02.2019 № 2/2019. Цей документ має назву «Комплаєнс політика ДП «НЕК «Укренерго» та викладений у вільний доступ в мережі Інтернет для публічного ознайомлення [3]. Як зазначено у вступному слові директора, «Комплаєнс політика покликана слугувати путівником для нашої повсякденній роботи з метою забезпечення дотримання всіх застосовних правил та вимог у сфері комплаєнсу. Ця Комплаєнс політика засвідчує рішучу позицію Укренерго, спрямовану проти ігнорування будь-якої діяльності, яка потенційно може призвести до порушень правил та вимог» [3]. Документом передбачено й мету такої політики, яка полягає у можливості Укренерго щодо: 1) створення ефективної системи управління комплаєнс ризиками; 2) доведення до відома задіяних осіб, ділових партнерів та зацікавлених осіб ключових принципів комплаєнсу; 3) підтримання культури нульової толерантності до корупції; 4) сприяння уникненню та усуненню будь-яких порушень Вимог (йдеться про законодавство); 5) досягнення зазначених у Статуті цілей. Також у цьому документі зазначено, що порушення як законодавства, так і цієї Комплаєнс політики може призвести не тільки до певної відповідальності, але й до завдання шкоди репутації Укренерго, що може призвести не лише до відкликання або припинення відповідної ліцензії, а навіть до відмови в укладенні та/або розірванні договорів/ділових стосунків, а також до відмови у доступі до європейського ринку електроенергії.

Вже з наведеного можна зробити висновок, що compliance політика здійснюється для мінімізації ризиків порушення законодавства, стимулює суб'єктів господарювання до підтримання та цінування своєї діяльності, ділової репутації на ринку серед партнерів і споживачів. Політика комплаєнсу є неодмінною складовою розвитку бізнесу у соціально відповідальному напрямку, якого потребують умови сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю : Закон України станом на 02.04.2020 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Додаток до № 50. С. 375.
2. Комплаєнс: что это – новый шаг в управлении бизнесом или бюрократические процедуры. URL <https://ktonanovenkogo.ru/voprosy-i-otvety/komplaens-hto-hto-prostyimi-slovami.html>(дата звернення 07.04.2020).
3. Комплаєнс політика ДП «НЕК «Укренерго». URL https://ua.energy/wp-content/uploads/2019/02/UE_KPMG_Compliance_Policy_UKR.pdf(дата звернення 07.04.2020)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТИМУЛЮВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ З БОКУ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У КРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Джабраїлов Р. А., Гудіма Т. С.

Насамперед, слід зауважити, що події, пов'язані із поширенням у всьому світі біологічної загрози у вигляді пандемії коронавірусу, завдали негативного впливу не лише на систему охорони здоров'я України, але й, у цілому, на її економічну систему. Зокрема, карантинні заходи, введені в дію відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19», зумовили призупинення діяльності багатьох вітчизняних підприємств із відповідними економічними втратами. Як наслідок, фінансова стабільність суб'єктів господарювання, переважно малого та середнього бізнесу, опинилася під загрозою. Це актуалізувало необхідність рішучих дій з боку державних органів, в тому числі Національного банку України, на шляху до протидії вищезазначеним викликам.

Одним із недавніх заходів з боку регулятора було прийняття Радою Національного банку України Рішення «Про заходи Національного банку України щодо протидії кризовим явищам та ситуацію на валютному ринку» від 31.03.2020 р. № 9-рд, яким (1) акцентовано увагу Правління Національного банку України на доцільності створення макроекономічних передумов пом'якшення наслідків рецесії в рамках збереження цінової та фінансової стабільності та (2) запропоновано у тісній координації з Урядом запровадити всі можливі заходи та дії, спрямовані на підтримку економіки та населення у кризовий період. Особлива увага звертається на необхідність підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу. Зокрема, містяться рекомендації щодо: (1) розгляду можливості запровадження цільового довгострокового рефінансування банків з метою кредитування вищезазначених суб'єктів та розширення переліку активів, що можуть виступати забезпеченням за такими кредитами рефінансування (підпункт 1.1 додатка 1 до Рішення № 9-рд); а також (2) розробки державних програм часткової компенсації відсотків за кредитами банків, наданими підприємствам малого та середнього бізнесу, експорто-орієнтованим підприємствам, за іпотечними програмами, та галузям, фінансовий стан яких погіршився найбільше внаслідок поширення коронавірусної інфекції (підпункт 3.2. додатку 1 до Рішення № 9-рд).

Утім, зважаючи на вже встановлені Урядом преференції, такі як податкові пільги для бізнесу, звільнення від орендної плати, сплати ввізного мита під час імпорту лікарських засобів тощо, не зовсім з'ясованим залишається питання щодо джерел, з яких має бути здійснено фінансування запропонованих Національним банком України заходів. Виходячи із акценту на доцільність розробки державних програм, стає дещо зрозумілим, що певні заходи планується здійснити за рахунок бюджетних коштів. Однак можливість бюджетного фінансування таких заходів видається сумнівною через загострення ситуації у зв'язку зі значними витратами, які очікуються за соціальними статтями Державного бюджету України.

Водночас беручи до уваги, що, відповідно до статей 6, 27 Закону України «Про Національний банк України», саме Національний банк України сприяє фінансовій стабільності, в тому числі стабільності банківської системи, а також здійснює безпосередній вплив на облікову і, як наслідок, кредитні ставки, вбачається за доцільне вжити з боку регулятора заходів, які б сприяли здешевленню кредитних ресурсів.

Національному банку України доцільно б ужити заходів щодо посилення контролю на кредитному ринку та здійснювати на постійній основі оцінку фінансового стану банківських та небанківських установ, які надають кредитні послуги.

В даному випадку обґрунтованим також було б посилення з боку Національного банку України контролю за цільовим використанням кредитних коштів банками і, відповідно, підприємствами. Зі свого боку, для забезпечення економіки країни коштами (за пріоритетними напрямками), виключення можливості зловживань у цій сфері, необхідно вважається розробка та затвердження Урядом країни стратегічного плану/порядку фінансової підтримки підприємств (із визначенням процедури прийняття рішення щодо кредитування того чи іншого підприємства) або окремих (стратегічно важливих) галузей економіки.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції від 30.03.2020 № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших Законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби від 02.04.2020 № 533-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20>

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби від 02.04.2020 № 530-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20>

4. Кабмін скоротить зарплати топ-чиновникам. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/03/29/658661/>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ НЕОТОВАРИТНИХ ФОРМ КОНТРОЛЮ В УМОВАХ МАСОВОГО ВИКОРИСТАННЯ СМАРТ-ПРИСТРОЇВ

Талдикін О. В.

Будь-яка держава незалежно від того, чи проголошує вона свободу слова, де-факто здатна до обмеження та заборони доступу до інформації про деякі проблеми, яких нібито й не існує. В сучасних умовах розчарування процесами глобалізації, краху *проекту мультикультуралізму* та радика-

лізації суспільства, отримує нове життя розвиток неототалітарних *гібридних форм* – більш гнучких, симулятивних, замаскованих демократичними декораціями [1; 83].

Прихований характер недемократичної влади, за наявності формальних демократичних ознак є сьогодні характерною рисою неототалітарних форм державного (політичного) режиму. Четверта технічна революція та глобалізація світу, вже сьогодні обумовлюють розвиток такої форми, як *цифровий тоталітаризм* [2].

Відповідно до суб'єктів цифровий тоталітаризм можна класифікувати на два різновиди:

По-перше: як нову форму прихованого державного (політичного) режиму, в якій за допомогою розгалуженої системи смарт-пристроїв та цифрових технологій суб'єктами державної влади здійснюється тотальний моніторинг та контроль у всіх сферах життя суспільства та особистості.

По-друге: як нову форму наддержавного (політичного) режиму, в якій за допомогою розгалуженої системи смарт-пристроїв та цифрових технологій суб'єктами та носіями наддержавної влади здійснюється тотальний моніторинг та контроль у всіх сферах життя суспільства та особистості [3; с 48].

Справа в тому, що чисельність громадян, які постійно застосовують смарт-пристрої досягла неабиякого масштабу. Мобільні пристрої стали повноцінною частиною повсякденного життя соціальної системи. Користувачі самостійно, на добровільній основі публікують в мережі інформацію про себе, про коло свого спілкування, про свої інтереси; об'єднуються в суспільні групи; мають можливість ведення публічного спілкування на різні тем; мають можливість пошуку користувачів в соціальній мережі за певними параметрами: віком, зростом, статтю, місцем проживання, освітній установі, політичними поглядами, віросповіданням тощо.

Поруч із такими можливостями паралельно розвивається тотальна прозорість приватної інформації і проблема відсутності у масового користувача можливості контролювати збереження інформації, яка знаходиться у його особистому гаджети.

На наш погляд, надзвичайно важливим є розуміння двох аспектів подальшого розвитку діджиталізованого суспільства глобального світу.

Інформаційний аспект у подальшій стратифікації суспільства, який полягає в обмеженні доступу до важливої інформації, наявності дезінформації та маніпулятивному характері суб'єктів та носіїв інформаційної влади, коли загрози псі-контролю та ментального впливу на свідомість окремого користувача отримують реальне право на існування.

Просторовий аспект стратифікації суспільства доповнюється обмеженням можливостей вільного пересування та вибору місця проживання не стільки нормами заборонного характеру, скільки фінансовою спроможністю більшості населення. Суспільство, таким чином, постає у вигляді нового середовища, в якому мешкають глобалізовані екстериторіальні еліти, які у повній мірі користуються благами у реальному, мережевому та віртуальному просторі. Всі інші суспільні групи також включені у взаємодіюзна-

ходиться під наглядом та постійним контролем за допомогою розгалуженої багаторівневої системи спостереження, що, у свою чергу, залишає осторонь у його членів будь-які сподівання на приватність життя та незафіксовані контролем зовні діяння. Безумовно, мотивацією такого контролю буде заявлена висока мета: боротьба зі злочинністю.

Розвиток саме такої моделі, вже сьогодні породжує тенденцію до отримання повної інформації стосовно фізичних осіб. Її окремі складові частоти залишаються поза увагою простої людини: від функціонування чисельних камер відео спостереження, нав'язливих пропозицій додати ще одну поштову скриньку чи додатковий номер телефону для реєстрації, отримання прав доступу до особистих даних, які вимагають програми, що інсталиуються на ваш пристрій, до самої концептуальної філософії в розробці нових смарт-гаджетів. Проблема полягає у тому, що у масового користувача не існує можливості контролювати збереження інформації, яка знаходиться у смартфоні. Неабияку загрозу приватності, смартфон створює вже сам по собі, внаслідок функції триангуляції, використання технологій до яких усі звикли: Wi-Fi, Bluetooth, GPRS, за допомогою яких можливість ідентифікації та відстеження місця знаходження будь-якої особи стає елементарною процедурою. Наявність у смартфонів таких опцій, як: фронтальна камера, сканер відбитків пальців, система розпізнавання обличчя та інших, таких, що самі по собі вважаються корисними, адже вони значно підвищують рівень комунікацій у сучасному середовищі, разом з тим, в разі полегшують процес контролю над окремою фізичною особою. Доповнюють картину диджитал-пристрої, зосереджені у будинку, що об'єднані у єдину систему. Вони також здійснюють збір інформації відносно її власника, про його потреби, інтереси та переваги.

Безумовно, що такі функції сучасних електронних пристроїв подаються, як спроби підвищити комфорт користувача, його загальний рівень життя, але хто дасть гарантії, що гаджети із подібним функціоналом не будуть застосовані всупереч інтересам їх власника, штучними системами, які самооновлюються, регулюються зовні, саморегулюються а, можливо, й самоуправляються. Окремій особі, яка має смарт-пристрій важко зберегти конфіденційність, більш того, у суб'єктів інформаційної влади з'являються принципово нові можливості для встановлення тотального контролю за людиною, що само по собі буде обмеженням права на приватність та загрозою загальнолюдським свободам.

Список використаних джерел:

1. Більченко Е. Неототалітаризм як світовий феномен. *Схід. Філософські науки*. №2 (148). 2017. С. 83–89.
2. Klaus Schwab *The Fourth Industrial Revolution* Hardcover – January 3, 2017. URL : <https://www.amazon.com/exec/obidos/ASIN/1524758868/management-c09-20/>(Last accessed:10.03.2019).
3. Галдикін О. В. Сучасні недемократичні форми державно-політичного режиму. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 1. С. 44–50.

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО СТРУКТУРУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Соболь Є. Ю.

Структурованість законодавства є гарантією ефективності його застосування. Розподіл на галузі та підгалузі законодавства, внутрішня будова норм має бути чіткою, прозорою та уніфікованою незалежно від правовідносин, які воно регулює, тобто має бути алгоритмізованим. За часів формування та дії моноструктурного радянського законодавства (без поділу на законодавство публічного та приватного права) відбулось хаотичне нагромадження законів і підзаконних актів, що створило в Україні ситуацію, коли пересічні громадяни, підприємці не мають можливості працювати відповідно до чинного законодавства через складність і непрозорість державного регулювання. Урешті, законодавство і бюрократичний апарат гальмують розвиток держави.

Проблематика удосконалення вітчизняного законодавства є предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців з теорії держави та права, конституційного, адміністративного, міжнародного та інших галузей права.

Детальніше розглянемо теоретичні основи реформаційних процесів у напрямі удосконалення вітчизняного законодавства. Традиційно головним критерієм об'єднання адміністративно-правових норм та їхнього розподілу по структурних частинах є предмет правового регулювання. Відповідно до цього, побудована система передбачає виокремлення правових інститутів, що об'єднуються в загальну, особливу та спеціальну частини адміністративного права. До загальної частини адміністративного права зараховують норми (у тому числі правові принципи), які діють у всіх сферах організації і функціонування публічного управління. Тобто вона об'єднує найбільш типові, загальні у правовому регулюванні зазначеної сфери. Особливу частину адміністративного права утворюють норми, що регулюють забезпечення адміністративного правопорядку. Спеціальну частину адміністративного права становить адміністративна деліктологія.

На цей час систему адміністративного права загалом можна представити таким чином.

Загальна частина адміністративного права – сутність адміністративного права визначає: понятійний апарат; об'єкт адміністративного права; адміністративно-правові відносини; принципи державного управління; правове становище суб'єктів адміністративного права; суспільний договір; адміністративно-правовий метод; форми та функції; норми адміністративного права.

Особлива частина адміністративного права – адміністративна діяльність визначає: адміністративно-правові режими (надзвичайний, воєнного стану, митний тощо); адміністративні послуги; державну службу; дисциплінарну відповідальність; захист прав громадян; адміністративний примус; адміністративне судочинство.

Спеціальна частина адміністративного права – адміністративна деліктологія визначає: адміністративну відповідальність; адміністративні проступки; протидію проступкам посадових осіб; склад адміністративного проступку; провадження у справах про адміністративні проступки; статус публічного службовця; систему контролюючих органів.

Питання адміністративної реформи в Україні давно вийшли за межі теоретичних напрацювань і набули практичної – політичної, наукової, суспільної – актуальності. З цього часу слід вести мову про певні кроки у напрямі трансферу норм у контексті зовнішнього структурування законодавства. Фактично робота має вестись у двох напрямках: *зовнішнє і внутрішнє структурування законодавства*.

Зовнішнє структурування законодавства полягає у приведенні до логічної побудови галузей законодавства та гармонізація національного законодавства з міжнародним правом.

Першим кроком в такій роботі є систематизація законодавства. Створення електронних баз нормативно-правових актів за суспільно-економічними сферами. Аналіз нормативно-правових актів на предмет виявлення в них дублювання, колізій, пробілів і, як наслідок, скасування тих актів, що не відповідають положенням діючого законодавства.

Це завдання неможливо виконати без переміщення норм з одних нормативно-правових актів до інших. При цьому слід звернути увагу на те, що на сьогодні вже спостерігається тенденція до поділу суспільних відносин за сферами та їх відповідне нормативно-правове регулювання. Уже відбулося переміщення (трансфер) норм з Кодексу України про адміністративні правопорушення до Митного кодексу України [1]. Але наразі проступки називаються адміністративно-митними правопорушеннями, тоді як мова йде про митні проступки.

З приводу самого поняття *трансфер норм*, слід зазначити, що це переміщення правової норми або групи правових норм з одного нормативно-правового акту до іншого відповідно до предмету правового регулювання. Трансфер може відбуватись між нормативно-правовими актами різних рівнів. Критерієм трансферної діяльності в законодавстві має стати сфера суспільних відносин, в якій здійснюють регулювання відповідні нормативно-правові акти (предмет правового регулювання). Наразі такий трансфер є необхідним, він дасть змогу уникнути колізій, дублювань та значно зменшить кількість нормативних актів, які регулюють правовідносини у різних сферах суспільного життя.

Так само потрібно трансферувати (перенести) норми, що регламентують відповідальність за проступки, які містяться в КУпАП, до інших чинних кодексів: Водного кодексу України [2], Земельного кодексу України [3] тощо. Кінцевою метою трансферу є побудова цілісної системи законодавства із галузевою внутрішньою структурою. Чітка ієрархія законів та підзаконних актів надасть можливість оптимізації національної системи законодавства.

Поряд із цим слід зазначити, що реформування законодавства, відповідно до теорії права, повинно відбуватися одночасно у двох напрямках, поряд з вище наведеним зовнішнім структуруванням, повинна йти мова про узгодженість внутрішнього структурування законодавства.

Теорія права акцентує на важливості тричленної побудови норми права (гіпотеза, диспозиція, санкція), єдності та взаємодії їх частин. Конструювання норм права має йти шляхом обов'язкової наявності всіх трьох елементів в одному нормативно-правовому акті. Такий підхід забезпечує логічність та завершеність правового регулювання, спрощує правозастосування та зменшує ступінь зарегульованості суспільних відносин, оскільки відповідає необхідності «плодити» численні підзаконні акти.

Слід нагадати, що норма права не обов'язково має міститися в одній (окремій) статті нормативно-правового акту. Гіпотеза, а іноді і диспозиція можуть знаходитись в одній частині закону чи підзаконного акту, а санкція – в іншому, наприклад, в окремому розділі «Відповідальність в сфері ...». Проте в переважній більшості, норма права має знаходитись в межах одного нормативно-правового акта. І лише за деякими винятками, коли є необхідність урахувати специфічні правові відносини, можна використовувати бланкетні норми.

Отже, комунікативний кодекс за своєю структурою має складатись із таких частин: Загальна частина (загальні положення – терміни що використовуються, правила поведінки у суспільно-економічній сфері); Особлива частина (матеріальні норми – проступки та санкції за їх учинення); Спеціальна частина (особливості провадження у справах про проступки саме в суспільно-економічній сфері, що регулюється даним комунікативним кодексом).

Таким чином, результатом внутрішнього і зовнішнього структурування має стати законодавство, що відповідає всім канонам нормотворчої техніки з мінімальним використанням бланкетних та відсильних норм. Єдиний алгоритм «цілого» повторюється у всіх його «частках». Відтак досягається ефект саморегуляції системи правового регулювання – найбільш об'єктивний, аполітичний і теоретично вивірений її формат. Чітка ієрархія нормативних актів, відповідність кодексів не лише формі, а також їхньому змісту, сприятиме ефективній реалізації принципів, що закладені до Конституції України. Відтак, ст. 8 «Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй» набуде свого реального наповнення.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.
2. Водний кодекс України від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III // *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.

4. Петков С. В., Армаш Н. О., Соболев Є. Ю. Адміністративна діяльність органів публічної влади: сучасний стан та перспективи розвитку: навчальний посіб. К. : КНТ, 2015. 207 с.

5. Адміністративна деліктологія: сучасна модель відповідальності посадових осіб органів публічної влади: навч. посіб. / С. В. Петков, Н. О. Армаш, Є. Ю. Соболев. К. : КНТ, 2015. 153 с.

6. Петков С. В., Армаш Н. О., Соболев Є. Ю. Адміністративне право: актуальні питання та інноваційні ідеї: навч. посіб. К.: КНТ, 2015. 148 с.

7. Петков С. В. Теорія адміністративного права: навч. посіб. К.: КНТ, 2014. 304 с.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СПЕЦІАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ТВАРИННОГО СВІТУ ІНОЗЕМЦЯМИ

Шеховцов В. В.

Тваринний світ є джерелом значних матеріальних, наукових, естетичних та культурно-освітніх цінностей. Доцільність та розсудливість при його використанні є запорукою гармонійного співіснування поряд з ним людини.

Публічні інтереси в сфері взаємодії суспільства і природи забезпечуються в рамках правового регулювання відносин з природокористування. В свою чергу одним з найважливіших публічних інтересів у сфері відносин з природокористування є забезпечення раціонального використання природних ресурсів в рамках здійснення спеціального природокористування. Зміст цього публічного інтересу виявляється в екологічно обґрунтованому, економічно ефективному використанні природних ресурсів за допомогою застосування правових заходів, виходячи із специфіки природного ресурсу.

Законодавство України розрізняє різні види спеціального використання тваринних ресурсів. На окрему увагу безсумнівно заслуговує такий вид спеціального використання дикої фауни, як мисливство.

Що стосується суб'єктного складу мисливської діяльності, Основний Закон закріплює право кожного громадянина на користування природними об'єктами права власності українського народу відповідно до закону (ст. 13) [1]. Проте ст. 26 Конституції України передбачає, що іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією України. Це положення знайшло своє висвітлення в Законі України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [4], який визначає, що іноземці та особи без громадянства мають ті ж права і свободи та виконують ті ж обов'язки, що і громадяни України, якщо інше не передбачено Конституцією, законами чи міжнародними договорами України (ст. 3).

Законодавство про тваринний світ, зокрема ст. 10 Закону України «Про тваринний світ», ст. 13 Закону України «Про мисливське господарство та по-

лювання», передбачає, що не тільки громадяни України, але й іноземні громадяни та особи без громадянства мають право відповідно на загальне і спеціальне використання об'єктів тваринного світу, але для них установлюється особливий порядок набуття права користування тваринним світом.

Отже, і іноземні громадяни, і особи без громадянства мають право користуватися природними об'єктами права власності українського народу з урахуванням установлених законодавством України винятків та з дотриманням відповідних обов'язків. За порушення вимог нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері користування природними ресурсами України, зокрема права на використання об'єктів тваринного світу, іноземці несуть відповідальність на загальних підставах, як і громадяни України. Таким чином, іноземці можуть здійснювати полювання на території України.

Закон України «Про мисливське господарство та полювання» (ст. 14) передбачає перелік відповідних документів на право полювання для громадян України. Іноземці, згідно із ст. 13 цього ж Закону можуть здійснювати полювання на території України за документами на право полювання, які видані відповідними органами інших держав. Ці документи вважаються чинними на території України [3].

Проте за наявності такої норми в національному законодавстві, відсутній реальний механізм встановлення еквівалентності документів на право полювання іноземців, що може бути встановлений виключно міжнародними договорами з внесенням подальших доповнень до Закону України «Про мисливське господарство та полювання».

Ще однією законодавчою прогалиною в сфері допуску іноземних громадян до полювання на території України, зокрема в рамках мисливських турів, є відсутність повноцінної підзаконної бази щодо умови організації і проведення полювань для іноземних мисливців у мисливських господарствах України [5, с. 61].

Так, ч. 2 ст. 13 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» встановлює, що умови організації та здійснення полювання іноземцями, розмір плати за надані послуги і добуту продукцію полювання визначаються відповідними договорами, що укладаються між іноземцями або юридичними особами, які організують для них полювання, та користувачами мисливських угідь [3].

Детальніше це питання регулювалося «Правилами організації полювання та надання послуг іноземним мисливцям», затверджених наказом Держкомлісгоспу України від 09.09.1999 р. № 83, які, зокрема, регламентували порядок проведення так званого «мисливського туру», проте втратили чинність на підставі наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 08 лютого 2017 р. № 46 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Державного комітету лісового господарства України» [2].

У зв'язку з цим на даний момент виникає прогалина в законодавстві, та створюється ситуація, за якої існування правовідносин передбачається зако-

ном, проте реального механізму їх здійснення не передбачено. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне розроблення проекту Правил, який повинен включати Типовий договір про надання послуг з проведення мисливського туру. Закон України «Про мисливське господарство та полювання» повинен урахувати не тільки інтереси держави щодо поповнення бюджету за рахунок податків та зборів за користування мисливськими угіддями, але й забезпечити законодавчу базу мисливського господарства як діяльності з надання послуг, з одного боку, та природоохоронної діяльності з іншого.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін.) *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.
2. Про затвердження Правил видачі дозволів на спеціальне використання диких тварин та інших об'єктів тваринного світу, віднесених до природних ресурсів загальнодержавного значення: Наказ Мінекобезпеки від 26.05.1999. № 115.
3. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22.02.2000 №1478-III. *Голос України*. 28 бер. 2000 р.
4. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI. *Голос України*. 25 жовт. 2011 р. № 199
5. Черкашина М. К. Правові проблеми здійснення полювання в Україні іноземцями. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Вип. 578. Харків, 2011. С. 61–63.

ДОГОВОРИ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Свистун Л. Я.

Питання державного регулювання приватної медичної діяльності набули особливої актуальності, яка зберігається й нині, незважаючи на суттєву кількість опублікованих праць, присвячених цій проблемі. Актуальність даної теми посилюється нагальною необхідністю вдосконалення національного законодавства щодо державного регулювання діяльності приватного сектора в галузі охорони здоров'я України в контексті її реформування.

Доктрина цивільного права сформулила три підстави виникнення зобов'язань з надання медичних послуг: 1) договір про надання медичних послуг; 2) одностороння обіцянка; 3) дії в інтересах третьої особи без доручення.

За договором про надання медичних послуг одна сторона – медична організація, лікар, зобов'язується надати, а інша сторона – пацієнт, прийняти та оплатити оплатні послуги, відповідно до умов договору.

Замовником медичної допомоги, що надається державними та комунальними медичними закладами, виступає держава, а не пацієнт, а виконавцем медичних послуг – будь-який заклад охорони здоров'я як суб'єкт негосподарювання. Сторонами ж договору про надання медичних послуг є медич-

ний заклад і пацієнт. Отримувачем послуги за цим договором є пацієнт, тобто людина, яка звернулася до медичного працівника чи закладу охорони здоров'я за медичною послугою та якій надається медична послуга.

Послутодавцем є медичний заклад, а сам медичний працівник (лікар тощо) перебуває поза суб'єктивним складом цього договору. Однак медичний працівник є учасником відносин за цим договором і зазвичай діє як представник медичного закладу.

Виділяють три визначальні риси медичної послуги: 1) спрямованість діяльності послугодавця на особливе благо фізичної особи – здоров'я; 2) відсутність цілковитих гарантій з боку послугодавця в отриманні очікуваного результату діяльності; 3) неможливість стандартизації медичної послуги через існування непередбачуваних факторів, але одночасне висування підвищених вимог з боку держави як до якості самої послуги, так і до суб'єкта її надання.

Особливість предмета договору про надання медичних послуг полягає в тому, що його неможливо звести до конкретно обмеженого кола дій. Якщо в результаті медичної діяльності є речовий результат, але його досягнення пов'язане з учиненням різних дій, які в сукупності становлять певну єдність, то потрібно говорити також про договір надання медичних послуг, а не про змішаний договір підряду й послуг.

Під медичною послугою слід розглядати тісно пов'язані з особистістю професійного послугодавця – медичної організації (лікаря) соціально значимі й не пов'язані створенням (покращанням) речі невизначену й неподільну цілісність дій (діяльність), спрямовану на докладання максимальних зусиль до покращання й підтримання здоров'я пацієнта (а не отримання гарантованого результату) відповідно до вимог договору та/або закону й звичаїв.

Виконання цього договору вважається належним за умови надання медичних послуг з дотриманням вимог щодо виправданого (припустимого) ризику медичної діяльності, здійснення якої може завдавати шкоди для особистості або майна особи, у зв'язку з чим мають бути вчинені розумні за цих обставин дії в чужому інтересі (клієнта).

Правова підстава лікування захворювання у пацієнта полягає у наданні ним добровільної згоди на це лікування. За своєю юридичною природою інформована згода на медичне втручання може визнаватися як акцепт пацієнтом оферти надавача медичних послуг або як попередній договір.

За своєю правовою природою договір про представництво пацієнта є різновидом договорів про добровільне представництво та характеризується як консесуальний, двосторонній, фидуціарний, умовний правочин. Предметом договору про представництво пацієнта є комплекс послуг фактичного та юридичного характеру. Фактичні дії, що передбачені договором, не обов'язково підкорені юридичним, отже, мають самостійний характер.

Відповідальність сторін за договором про надання медичних послуг виникає за наявності загальних умов відповідальності. Рішення про договірну відповідальність приймається за наявності договірних зобов'язань між сто-

ронами. У разі відсутності договірної зобов'язання припустимо вирішувати питання про покладення деліктної відповідальності.

Помилка у сфері надання медичних послуг – це неналежне лікування, невідповідність фактичного лікування, тобто невідповідність фактичного лікування встановленому порядку, невиконання відповідних юридичних обов'язків. З юридичної точки зору, лікарська помилка є протиправним діянням (дія або бездіяльність), яке є однією з умов відповідальності. Слід розрізняти припустиму (безвинну) і неприпустиму (винну) лікарські помилки.

Медичний працівник несе цивільну відповідальність не за лікарські помилки, а саме за шкоду (матеріальну та моральну), заподіяну пацієнтові внаслідок лікарської помилки.

Спираючись на міжнародний досвід, доцільним було б юридично закріпити право самоврядної організації лікарів та вузькофахових медичних громадських об'єднань проводити незалежну медичну експертизу, надавати відповідні експертні висновки та брати участь експертам цих організацій у судових розглядах справ щодо оцінки медичної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Договірне право України. Особлива частина : навч. посіб. за ред. О. В. Дзери. К. Юрінком Інтер. 2009. 1200 с.
2. Булеца С. Б. Договір про надання медичних послуг. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. № 51. С. 273–277.
3. Миронова Г. А. Представництво пацієнта за довіреністю : цивільно-правова характеристика правочинів. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 3. С. 117–128.

ОБСТАВИНИ НЕПЕРЕБОРНОЇ СИЛИ У СТРУКТУРІ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ПАСАЖИРСЬКІ ЗАЛІЗНИЧНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ

Мінченко А. О.

1. Функціонування пасажирського залізничного транспорту – невід'ємна складова сфери обслуговування населення. Підприємства цієї сфери створюються та здійснюють свою діяльність для забезпечення інтересів громадян, і вся система правового регулювання та її ефективність мають розглядатися з позицій слугування цій меті. Водночас аналіз чинного законодавства України у сфері пасажирських залізничних перевезень свідчить, що воно не повною мірою забезпечує пріоритетність інтересів саме пасажирів як споживачів послуги з перевезення та не відображає обов'язкового спектра передбачуваних дій учасників правовідносин.

2. Із повідомлення прес-центру Укрзалізниці, стало відомо, що на виконання Постанови Кабінету Міністрів України № 215 Укрзалізниця, починаючи з 18.03.2020, тимчасово припиняє перевезення пасажирів залізничним транспортом в усіх видах внутрішнього сполучення (приміському, мі-

ському, регіональному та далекому) у зв'язку з карантинном, спричиненим спалахом гострої респіраторної хвороби COVID-19, до прийняття окремого рішення уряду. Крім того, у ніч з 16 на 17 березня Укрзалізниця на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України № 288-р припинила міжнародне пасажирське сполучення.

У повідомленні також зазначалося, що компанія компенсує пасажиром повну вартість проїзних документів на всі скасовані через введення карантину рейси – без стягнення додаткових зборів. Укрзалізниця подовжила термін повернення квитків до 1 місяця від дати запланованого відправлення поїзда, що скасований.

У цьому контексті неабиякої актуальності набуває питання складових правового забезпечення виконання урядових розпоряджень, адже, як виявилось, ні Правила перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України (далі – Правила), ні Статут залізниць України, які є основними нормативними документами цієї сфери, не передбачають можливості повернення квитків пасажиром та правил розрахунку за обставин непереборної сили або ж через скасування (зупинення) руху поїздів.

3. Визначення обставин непереборної сили передбачено ст. 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» як надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами. У зв'язку із обумовленими подіями, Законом України від 17.03.2020 № 530-ІХ було внесено зміни до зазначеної ст. 14-1 Закону, і доповнено перелік форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) терміном «карантин».

Постановою КМУ № 239 було внесено зміни в постанову від 11 березня 2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2», що запровадило обмеження господарської діяльності у зв'язку із карантинном.

4. Законом України «Про залізничний транспорт» у ст. 13 передбачено, що організація роботи залізничного транспорту загального користування в умовах надзвичайних обставин здійснюється згідно з чинним законодавством України. АТ «Укрзалізниця» має право запроваджувати, за погодженням з центральним органом виконавчої влади в галузі транспорту, тимчасові обмеження щодо перевезень в окремі райони під час стихійного лиха, виникнення інших надзвичайних обставин, скупчення нерозвантажених транспортних засобів у пунктах призначення.

Це ж саме положення, віднаходячи дослівне дублювання у п. 29 Статуту залізниць України, механізмів захисту прав кінцевих споживачів послуги з перевезення – пасажирів не передбачає.

Для порівняння, Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу від 26.11.2018 містять окремий розділ XV «Права пасажирів у разі відмови у повітряному перевезенні, скасування або затримки рейсів», що містять порядок застосування компенсації, порядок компенсації пасажиром у разі відмови у повітряному перевезенні, у разі скасуван-

ня рейсу, надання обслуговування пасажиром у разі затримки рейсу тощо. Правила ж перевезення пасажирів залізничним транспортом України таких положень позбавлені.

5. А. Косован звертає увагу на те, що «пошук наслідків форс-мажору варто здійснювати в укладених договорах, які зазвичай містять не тільки перелік форс-мажорних обставин, але й наслідки їх виникнення» [2]. Наше коло пошуку звужується до єдиного передбаченого перевізником договору – договору публічної оферти [1]. Проте, предмет договору, охоплюючи зобов'язання з надання послуг з оформлення/повернення ППД/ЕПД, оформлення супутніх послуг у пасажирських перевезеннях через Веб-сайт, детально не врегульовує процедуру повернення проїзних квитків, тим більше не обумовлює порядок повернення проїзних квитків за умов форс-мажору.

Отже, у зв'язку з тим, що ні в договорі, ні в спеціальному законодавстві не обумовлені правила форс-мажору для пасажирських залізничних перевезень, виникає необхідність звертатися до загальної у даному випадку норми – ст. 617 ЦК України «Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання», якою встановлено, що особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили. Це той максимум, яким на сьогодні можуть керуватися сторони. Алгоритм також передбачає звернення до ТПП України для отриманням сертифікату, що підтверджує обставини непереборної сили (проте це вже справа самого перевізника).

Таким чином, на жаль, спеціальне законодавство України із пасажирських залізничних перевезень не містить методології відшкодування вартості витрат пасажиром за договірними зобов'язаннями, що не були виконанні перевізником через дію форс-мажорних обставин. А отже, чи повертати вартість придбаного проїзного документа і в якій мірі, залежатиме щоразу від доброї волі самого перевізника в особі Укрзалізниці та її прес-центру.

Список використаних джерел:

1. Договір публічної оферти про надання послуг з оформлення проїзних/перевізних документів у пасажирських перевезеннях через сайт АТ "Укрзалізниця"/ URL: https://booking.uz.gov.ua/info/contract_form/

2. Косован А. Чи є введення карантину форс-мажором та як він впливає на дію договорів? URL: <https://agravery.com/uk/posts/author/show?slug=ci-e-vvedenna-karantinu-fors-mazorom-ta-ak-vin-vplivae-na-diu-dogovoriv> (дата звернення 12.04.2020)

БЛОКЧЕЙН ЯК МЕХАНІЗМ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ТРУДОВОГО ПРАВА

Пилипенко А. А.

Інститути трудового договору та оплати праці посідають центральне місце у трудовому праві. Проте, не зважаючи на санкції, які застосовуються за порушення чинного законодавства про працю, в нашій країні залиша-

ється нагальною проблемою виплата заробітної плати «у конвертах». Також доводить часто роботодавці з метою ухилення від сплати податків та виплати працівнику встановленого мінімального рівня заробітної плати взагалі не оформлюють його належним чином, або відмовляються від укладення трудового договору.

Ураховуючи швидкий розвиток технологій, доцільно розглянути сучасне регулювання проблемних питань трудового права крізь призму механізму блокчейну. Блокчейн – це розподілена база даних, у якій зберігається інформація про кожну операцію, зроблену в системі. Дані зберігаються у вигляді ланцюжка блоків (звідси й назва – blockchain) із записами про транзакції. Їх неможливо підробити, так як кожний новий запис здійснює підтвердження в уже наявних ланцюжках. Щоб підробити дані, потрібно змінювати інформацію у всіх інших блоках. При цьому, так як система розподілена, актуальна інформація про записи в системі зберігається у всіх її учасників і автоматично оновлюється при внесенні будь-яких змін [1]. Тобто у системи блокчейн немає нікого, хто може, знищити базу даних і у всіх є «остання версія».

Як слушно зауважує О. Г. Серeda, «якщо говорити про трудовий договір та блокчейн, то ця система створить найбільш прозорі трудові відносини між суб'єктами, які тільки можливі на сьогодні, оскільки вже існуючому інституту договору прийде на заміну смарт-контракт. Смарт-контракт – це угода щодо перерозподілу цінностей між контрагентами, яка передбачає суворе й однозначне завдання умов, автоматизацію процесів виконання і мінімізацію залучення довірених сторін. Важливою умовою для створення та використання смарт-контрактів є наявність таких елементів: по-перше, це цифрова ідентифікація всіх сторін договору; по-друге, для створення смарт-контракту необхідне децентралізоване середовище, що здатне зберігати дані у блоках; по-третє, предмет договору та необхідні для виконання зобов'язання інструменти (наприклад, крипто-гаманці, якщо виконання операції передбачає собою розрахунки); по-четверте, це конкретно описані умови виконання, що мають своє відображення у спеціально створеній формулі, яку підтверджують обидві сторони» [4]. Запровадження інституту блокчейну дозволить забезпечити захист інформації обох сторін трудового договору, як працівника, так і роботодавця, оскільки дані неможливо буде підробити.

В Україні відбуваються зміни у суспільних відносинах, що безпосередньо пов'язані з трудовим правом та новітніми технологіями. Тому пропонуємо певні шляхи вдосконалення законодавства із застосуванням механізму блокчейну. Запровадження норм блокчейну в трудове законодавство буде мати спрямованість на інтеграцію України до Європейського правового простору та адаптацію вітчизняної правової системи відповідно до реалізації гарантійних норм Європейської конвенції з прав людини, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, конвенцій і рекомендацій Міжнародної організації праці. 2017 р. у Києві відбулося перше засідання представників Європейського банку реконструкції і розвитку

(ЄБРР) і робочої групи експертів з розробки законопроекту про впровадження та стимулювання розвитку технології блокчейн на національному рівні [2].

Отже, цілком доцільно доповнити проект Трудового кодексу такими положеннями: 1) визначенням поняття та місця блокчейну в трудовому праві, при укладенні договорів наступним чином: «В трудовому законодавстві використовується блокчейн – публічний реєстр усіх проведених операцій, договорів відповідно цього кодексу, запропонованих пропозицій на етапі переддоговірних відносин між майбутнім працівником та роботодавцем, які були використані суб'єктами трудового права при реалізації їх прав, свобод та інтересів»; 2) «Суб'єкти, що використовують блокчейн – державні установи, що гарантують технічне функціонування системи, громадяни (з моменту, коли починають шукати роботу і вступають у відносини щодо працевлаштування), роботодавці, працівники, органи, що представляють інтереси працівників»; 3) потрібно також передбачити і відповідальність за порушення норм щодо використання блокчейну, аналогічну відповідальності за порушення трудового законодавства; 4) ст. 31 проекту Трудового кодексу [3] (трудоий договір) доповнити такими положеннями: «Особливим видом письмового трудового договору є електронний. Всі трудові договори, що було укладено до запровадження системи блокчейн, повинні бути внесені до реєстру. Нові трудові договори підлягають обов'язковій реєстрації в системі».

Крім того, необхідно внести відповідні зміни до Закону України «Про інформацію» та Закону України «Про захист персональних даних».

Список використаних джерел:

1. Глуценко Н. Блокчейн в Україні: Що це за технологія і чим вона корисна. URL:<https://ua.112.ua/statji/blokchein-v-ukraini-shcho-tse-za-tehnolohii-i-chym-vona-korysna-417161.html>. (дата звернення: 12.04.2020).

2. ЕБРР и Агентство eGov Украины подготовят законопроект по внедрению технологии блокчейн: новости от ebr-r-podgotovit-dlya-ukrainy-zakonoproekt-po-vnedreniyu-tehnologii-blokchejn/ (дата звернення 12.04.2020).

3. Проект Трудового договору від 08.11.2019 р. № 2410. Верховна Рада України: офіційний веб-портал URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67331 (дата звернення: 12.04.2020).

4. Серета О. Г. Сучасні тенденції розвитку трудового договору // Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю з дня народж. чл.-кор. НАПрН України, акад. Міжнар. кадрової акад., Заслуж. діяча науки України, д-ра юрид. наук, проф. О. І. Процевського (Харків, 5 квітня 2019 р.). Харків. 2019. С. 255–258.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Коваль К. Л.

За останні десятиріччя правові системи багатьох держав зазнали докорінних трансформацій правового регулювання у сфері відносин «людина-природа». Так, саме в цей період екологічне право, або ж право охорони навколишнього природного середовища, зайняло своє місце в системі законодавства провідних держав, зазнали свого розвитку ідеї раціонального використання природних ресурсів та набули свого закріплення екологічні права громадян. Держава виступає регулятором еколого-правових відносин і формує власну екологічну політику, шляхом прийняття низки законодавчих актів як стратегічного, так і загального характеру.

На думку В. І. Андрейцева, здійснення екологічної політики України має спиратися на основні засади та важелі соціально-економічного розвитку, тобто базуватися на реальній економіці та безумовній соціальній орієнтації. Тому в якості основних пріоритетів держава повинна виділяти найважливіші соціальні цінності – гарантування екологічної безпеки і захист екологічних прав людини. Крім цього, надзвичайно важливо, щоб прийняття та запровадження державної екологічної політики здійснювалось із дотриманням екологічних, соціальних, гуманітарних, власне еколого-правових принципів збереження, відтворення та поліпшення навколишнього природного середовища, безпечного і сприятливого для здоров'я та життя громадян України.

Безсумнівно, екологічні права є однією з найвищих цінностей, вони тісно переплітаються з усіма іншими видами прав людини: соціальними, економічними, культурними тощо. Так, у ст. 50 Конституції України проголошується одне з ключових екологічних прав людини, а саме – право громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Проте вперше на законодавчому рівні дане право було закріплене в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», де в п. «а» ч. 1 ст. 9 Закону наголошувалось, що кожен громадянин має право на безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище. Додають значущості цій нормі й положення преамбули Закону: «...Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої та неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів».

Звичайно, порушується питання щодо трактування терміна «безпечний», який за своєю природою є оцінним, та може слугувати джерелом для маніпуляцій або ж помилкового розуміння волі законодавця. Так, у найзагальнішому значенні безпечним є довкілля, що не впливає негативно на

здоров'я людей. Якщо давати більш конкретизоване визначення, то довкілля вважається безпечним, коли його стан відповідає встановленим у законодавстві критеріям, стандартам, лімітам і нормативам, які стосуються його чистоти (не забрудненості), ресурсомісткості (невиснаженості), екологічної стійкості, санітарних вимог, видового різноманіття, здатності задовольняти інтереси громадян. Тобто одним із важливих критеріїв визнання довкілля безпечним є наявність невиснаженого та чистого (не забрудненого) багатоманіття ресурсів.

Уперше принципи державної політики у сфері ресурсозбереження було визначено в ст. 7 «Екологічна безпека» Декларації про державний суверенітет України», прийнятої Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р. Природно, що ці норми мали лише декларативний характер, проте вони виконували роль своєрідного політико-правового орієнтиру для незалежної України.

Із прийняттям Конституції України ці положення набули свого розвитку, розширення та конституційного закріплення, відображаючи найкращі напрацювання українських правників того часу. Відповідно до ст. 16 Конституції України забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду українського народу є обов'язком держави. Окрім цього, до конституційних основ державної політики у сфері ресурсозбереження слід зарахувати положення ст. 13, 14, 50 та 66 Конституції України.

З метою виконання положень ст. 16 Конституції України 5 березня 1998 р. Верховною Радою були затверджені Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, якими визначались основні пріоритети охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів на перспективу.

Сучасна державна політика у сфері ресурсозбереження, крім вищеназваних джерел визначається Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Оновлена стратегія приділяє особливу увагу екологічній освіті, впровадженню виконання екологічних вимог в усіх сферах, зниженню екологічних ризиків, та має на меті покращання якості життя для нинішнього і майбутніх поколінь, що, зі свого боку, гарантуватиме дотримання екологічних прав громадян.

Список використаних джерел:

1. Андрейцев В. І. Науково-технічна і екологічна політика: діалектика правового забезпечення екологічної безпеки. *Політика. Інновації. Приватизація. Екологічна безпека. Право (Проблеми оптимізації та екологізації законодавства України). Ексклюзивні нариси.* 1996.

2. Заржицький О. С. Актуальні проблеми правового забезпечення екологічної політики України (теоретичні аспекти): монографія. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/48401788.pdf>

3. Гурська В. Т., Ільченко Н. В., Романюк Н. В., Чумакова Т. Л. Безпечне довкілля – наше право чи обов'язок? *Екологія і природокористування*. 2011. Випуск 14. С. 76–85. С. 78.

КОМПЕНСАЦІЯ МАЙНОВОЇ ШКОДИ ЗА КАТУВАННЯ В УМОВАХ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ

Філатов В. В.

Збройний конфлікт завжди провокує поширення насильства у будь-яких виявах, яке, як правило, локалізовано в зоні воєнних дій та на лінії розмежування. Саме таку ситуацію ми спостерігаємо в сучасній Україні, яка зіткнулася із зовнішньою військовою агресією з боку РФ. З огляду на це, виникла необхідність запровадження так званого «перехідного правосуддя», яке має забезпечити дотримання прав і свобод громадян в умовах воєнного стану. Подібні зміни викликали необхідність пристосування політики у різних сферах суспільного життя до умов перехідного правосуддя. Не є винятком і політика у сфері запобігання і протидії катуванням. Необхідно зазначити, що всі перспективні зміни, які мають відбутися, можна об'єднати в чотири напрямки, а саме:

1. Перегляд принципів кримінального судочинства. Перш за все, увага акцентована на необхідності запровадження ефективних моделей кримінального переслідування винних у катуваннях, що має гарантувати невідворотність покарання за вчинення кримінальних правопорушень. Окрім цього, змін зазнають механізми правового захисту жертв катувань, а також відповідна судова і слідча практика. Як правило, мова йде про сферу процесуальних відносин, від результативності якої на пряму залежить ефективність усієї державної політики у сфері запобігання і протидії катуванням. На сьогодні рівень розслідування таких злочинів дуже низький, особливо що стосується зони воєнного конфлікту.

2. Удосконалення механізмів відшкодування збитків жертвам катувань. Йдеться про: модернізацію механізмів компенсації за спричинену фізичну та психічну шкоду; оновлення законодавства у сфері реабілітації постраждалих і надання їм соціально-правової допомоги. Принциповим завданням цього напрямку є створення реальних умов доступу жертв катувань до гарантованої державою допомоги. На жаль, значна кількість державних гарантій має декларативний характер, внаслідок чого їхнє отримання стає проблемним питанням. У цьому сенсі важливим є розвиток практики застосування норм міжнародного гуманітарного права в Україні.

3. Оновлення кадрової політики. Мається на увазі інституційна реформа, яка передбачає запровадження більш жорстких вимог до відбору кандидатів на посади у правоохоронних органах, місцях неволі та інших орга-

нізаціях і установах, де існують ризики застосування катувань. Це один із засобів попередження насильства, тобто превентивна дія, яка повинна забезпечити суспільство від жорстокого поводження. При цьому, корисно залучати інститути громадянського суспільства до процесу формування кадрового потенціалу означених установ і організацій, що повністю корелюється з вихідними ідеями правової держави. Принаймні громадськість повинна обговорювати кандидатури керівників органів влади та посадовців вищих рангів.

4. Запровадження сучасних практик документування випадків застосування катувань та висвітлення цієї проблеми у ЗМІ. Необхідно зосередитися на об'єктивному та неупередженому ставленні до проблеми катувань з боку влади, адже приховування лише поглиблює проблему та заводить політику держави у глухий кут. Системний підхід до протидії катуванням здатен позитивно вплинути на суспільну думку та підвищити рівень несприйняття насильства у якості засобу досягнення будь-якої мети. При цьому варто враховувати специфіку психологічного стану жертв катувань та толерантно ставитися до їхніх прав та свобод.

Усі вищевказані перспективні напрямки, повинні неодмінно позначитися на чинному законодавстві та підзаконних актах. Перш за все це стосується кримінального та кримінального процесуального законодавства, а також положень про окремі правоохоронні органи та пенітенціарні установи. Як ми бачимо, означені напрямки спрямовані на комплексний соціальний ефект, тобто вони впливають не тільки на владу, а й стимулюють суспільство до більш активних дій проти утвердження практики застосування катувань у місцях неволі. Реалізація означених напрямків передбачає взаємодію та координацію між ВР України, Кабміном, військово-цивільними адміністраціями, ЗМІ та інститутами громадянського суспільства. Підвищити ефект від впровадження цих напрямків можна за рахунок активізації сфери міжнародного співробітництва, зокрема вивчення та рецесії позитивного досвіду.

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ І ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

Карцигін Д. С.

Розбудова громадянського суспільства потребує досконалих інструментів співпраці влади та громадян, зокрема і в екологічній сфері. У таких умовах, актуальним стає питання впровадження ефективних адміністративно-управлінських форм такої співпраці. Передумовою цього, є категоріальний аналіз поняття та ознак цих форм. Зазначимо, що це поняття в різні часи визначалося вітчизняними науковцями. Як приклад наведемо такі дефініції:

– адміністративно-управлінська форма – сукупність правових та неправових засобів зовнішнього вираження діяльності, меж конкретних

управлінських дій, що здійснюються безпосередньо суб'єктами управління як зовнішній практичний вияв управлінської діяльності (М. П. Гурковський, С. С. Єсімов) [1, с. 124];

– адміністративно-управлінська форма – це зовнішній практичний вираз конкретних дій, що вчинюються органами виконавчої влади держави з метою і в процесі здійснення виконавчої і розпорядчої діяльності, які характеризуються сукупністю характерних, виключно-приналежних ознак, комплексне поєднання котрих і дає можливість відмежувати дану діяльність від інших правових активностей, що охоплюються компетенцією цього органу (З. Р. Кісіль, Р. В. Кісіль, В. В. Серета) [2, с. 128];

– адміністративно-управлінська форма – це зовнішнє вираження однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій суб'єктів публічної адміністрації, реалізований у межах суворої відповідності визначеної законом компетенції з метою досягнення бажаного для публічного адміністрування результату (В. В. Галуцько) [3, с. 143].

Ураховуючи вищезазначене, слід систематизувати ознаки таких форм, до яких пропонуємо зарахувати: здатність відображати динаміку процесу публічного адміністрування, тобто характеризувати момент початку адміністративної діяльності, її розвиток та припинення; здатність візуалізувати межі компетенції того чи іншого органу виконавчої влади або посадової особи; здатність характеризувати кінцевий результат реалізації тієї чи іншої адміністративно-управлінської форми; здатність до відображення волі суб'єктів виконавчо-розпорядчої діяльності за рахунок констатації проблеми та подальших очікуваних результатів; здатність до відображення принципу законності та дисципліни в державному управлінні.

Слід підкреслити, що адміністративно-управлінські форми взаємодії влади і громадськості в екологічній сфері характеризуються певною індивідуальністю, зокрема в частині: сфери співпраці; суспільної небезпеки від порушень екологічного законодавства; статусу та вимог до інститутів громадянського суспільства, з якими відбувається взаємодія; напрямів екологічної політики держави; тенденцій розвитку законодавства; напрямів розбудови громадянського суспільства; міжнародних зобов'язань України у сфері охорони довкілля. Поряд із цим, такі форми є суто адміністративними категоріями і реалізуються в площині виконавчо-розпорядчої діяльності, отже підпорядковуються загальним закономірностям, що притаманні сфері державного управління.

Ураховуючи вищезазначене, пропонуємо під адміністративно-управлінськими формами взаємодії влади і громадськості в екологічній сфері розуміти сукупність засобів і способів зовнішнього вираження співпраці в екологічній сфері, які характеризують напрями діяльності суб'єктів, визначають мету та кінцевий результат взаємодії, відображають волю сторін та реалізуються залежно від компетенції органу влади (посадової особи) на системній основі і в рамках формалізованих правил та норм. Означені форми співвідносяться з категорію «адміністративні форми

діяльності», як частина цілого й не можуть бути ототоженні, адже, крім суб'єкта владних повноважень, у реалізації цих форм беруть участь суб'єкти, які не наділені такими повноваженнями – інститути громадянського суспільства. Це надає формам певної специфіки, зокрема їхня реалізація потребує поєднання різних за змістом видів державної політики, а також урівноваження інтересів держави і суспільства.

У вітчизняному адміністративному праві такі форми поділяються на правові та неправові. Слід припустити, що ключова різниця полягає в характері тих дій, які реалізуються в рамках окремої форми. З цього випливає, що адміністративно-управлінські форми взаємодії влади і громадськості в екологічній сфері можна також поділити на правові та неправові. Роль останніх, до речі, значно зростає, оскільки потенціал громадянського суспільства, як правило, концентрується саме на організаційному рівні. Хоча не слід забувати й про можливість брати участь у нормотворчості та інших правових засобах співпраці, які санкціоновані владою держави.

Список використаних джерел:

1. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Адміністративно-правові форми та методи взаємодії поліції з інститутами громадянського суспільства. *Наук. вісник Львів ДУВС*. 2018. № 4. С. 121–133.
2. Середа В. В., Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС. 2014. 520 с.
3. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. Адміністративне право України : підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2018. 446 с.

ПИТАННЯ ПОДАЛЬШОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Булат Є. А.

Останні роки стрімкого розвитку інноваційних відносин в Україні свідчать про те, що у площині правової охорони інтелектуальної власності відбуваються позитивні зміни, які не забарились відбитися на вдосконаленні суспільних відносин у цій сфері. Сюди слід зарахувати прийняття довгоочікуваного Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 15.05.2018 № 2415-VIII (більш відомий як законопроект 7466), Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» (щодо подолання піратства та поліпшення інвестиційного клімату)» (законопроект 4571), а також інших важливих нормативно-правових актів.

Важливим кроком до вдосконалення національного законодавства у сфері інтелектуальної власності стало приєднання України до Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Ця Угода поставила перед Україною завдання максимального використання всеосяжної зони

вільної торгівлі для економічного та науково-технічного розвитку країни, залученню України до Європейського дослідницького простору і сприяння реформуванню та реорганізації системи управління науковою сферою й дослідних установ з метою розвитку конкурентоспроможної економіки та суспільства, які базуються на знаннях.

Водночас у проекті «Національної стратегії у сфері інтелектуальної власності на період 2020–2025 роки» зазначено, що Україна продовжує стикатися з рядом проблем, що належать до даної сфери: недостатнім освоєнням результатів інтелектуальної творчості та інноваційної діяльності, що становить основу конкурентоспроможної знанневої, цифрової економіки; незавершенням процесу створення спеціалізованого суду з питань ІВ; патентним тролінгом; відсутністю послідовної політики у сфері інтелектуальної власності в системі науки й освіти і низьким рівнем культури у сфері інтелектуальної власності. Згідно з проектом, інтелектуальна власність в Україні допоки не розглядається як один із ключових факторів в економічному, соціальному й культурному розвитку країни.

Поряд з іншими напрямками нині триває пошук найбільш оптимального варіанта вдосконалення правової охорони окремих результатів інтелектуальної, творчої діяльності, особливо тих, які створюються у науково-технічній і технологічній сферах. Чинне національне законодавство у сфері інтелектуальної власності не забезпечує дієвою та ефективною правовою охороною визнані Цивільним кодексом України об'єкти інтелектуальної власності, зокрема, наукові відкриття, бізнес-методи, раціоналізаторські пропозиції. Це зумовлено не тільки законодавчо встановленими межами щодо визнання або невизнання зазначених об'єктів такими, але й суто процедурними моментами, пов'язаними із браком часу, коштів і полярними точками зору правників і дослідників на можливий алгоритм такої правової охорони.

На наш погляд, результат, який має природно-технологічну сутність, є корисним, новим, спрямований на задоволення потреб суспільства, не суперечить принципам гуманності й моралі, має підлягати належній правовій охороні. Зокрема, вдосконалення правової охорони об'єктів інтелектуальної власності через виявлення охороноздатних рішень є, на нашу думку, дієвим та ефективним алгоритмом цього підходу. На прикладі наукового відкриття й інших результатів інтелектуальної діяльності можемо побачити застосування такого підходу.

Матеріали заявки на наукове відкриття містять теоретичні, експериментальні і практичні дані (прикладну частину), які обґрунтовують сутність заявленого наукового положення. Особливої уваги заслуговує прикладна частина наукового відкриття, оскільки саме у ній містяться матеріали, які підлягають патентуванню й роблять таке наукове відкриття охороноздатним. Саме такі відкриття дозволяють у найкоротші строки реалізувати нові технологічні рішення, що втілюються у винаходи, на які можна отримати охоронний документ у вигляді патенту, з його подальшою комерціалізацією. Щодо правової

охорони бізнес-методу доцільно виявляти з матеріалів заявки його охороноздатну частину, яка заявляється як «спосіб».

Такий підхід можливість зберегти наукові розробки, які створюються в науково-технічній і технологічній сферах в Україні, вдосконалити окремі аспекти правової охорони тих результатів інтелектуальної діяльності, які поки що не отримали належної правової охорони через їхню специфіку, з можливістю їх подальшої комерціалізації.

Список використаних джерел:

1. Співаковський О. У пошуках компромісів, або як Україна буде власну інфраструктуру захисту інтелектуальної власності / Голос України URL :<http://www.golos.com.ua/article/308284>
2. Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом URL :http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page10
3. Національна стратегія у сфері інтелектуальної власності на період 2020–2025 роки URL :<http://nipo.org.ua/activity/stvorennya-efektivnogo-navchalnogo-centru-u-sferi-intelektualnoi-vlasnosti-iv>
4. Булат Є. А. Правові аспекти подальшого розвитку інтелектуальної власності в Україні // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Збірник наукових праць. 2015. Вип. 17. Т. 2. С. 20–22.

ЗМІНИ ДО ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ЗЕМЛІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Зуєв В. А.

Правове регулювання земельних відносин перебуває у стані постійного розвитку та вдосконалення. При цьому на нього безпосередньо впливають різноманітні міжнародні та внутрішньополітичні процеси, економічні, соціальні чинники тощо. Неоднозначність сприйняття цієї проблематики суспільством наочно підтвердилась під час прийняття Верховною Радою України Закону України «Про ринок землі», до якого було подано більше 4 000 поправок.

Водночас практика застосування законодавства демонструє наявність правових проблем не тільки під час формування нового земельного законодавства, але й щодо діючих вже тривалий час правових норм, зокрема тих, що регулюють орендні правовідносини.

Закон України «Про оренду землі» було прийнято 6 жовтня 1998 р. і за час його існування текст закону викладався в новій редакції, до нього більше 30 разів вносились зміни та доповнення, що свідчить, з одного боку, про намагання законодавця максимально ліквідувати дефекти правового регулювання в цій сфері, а з іншого – про проблеми існування сталої правозастосовчої практики у зв'язку із цим.

При цьому правове регулювання оренди землі намагається балансувати на межі приватно-правового та публічного регулювання, що впливає зі

специфіки земельних правовідносин та принципів земельного законодавства, визначених у ст. 5 Земельного кодексу України, зокрема: поєднання особливостей використання землі як територіального базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва; забезпечення рівності права власності на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад та держави; невтручання держави в здійснення громадянами, юридичними особами та територіальними громадами своїх прав щодо володіння, користування і розпорядження землею, крім випадків, передбачених законом; забезпечення раціонального використання та охорони земель; забезпечення гарантій прав на землю; пріоритету вимог екологічної безпеки.

Слід зазначити, що законодавець диференціює порядок набуття права на оренду земельної ділянки залежно від суб'єктного складу відносин, а також права власності на земельну ділянку, що є об'єктом оренди.

Так, за змістом ч. 1 та 2 ст. 16 Закону України «Про оренду землі», укладення договору оренди земельної ділянки із земель приватної власності здійснюється за згодою орендодавця та особи, яка згідно із законом вправі набувати право оренди на таку земельну ділянку.

Укладення договору оренди земельної ділянки із земель державної або комунальної власності здійснюється на підставі рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування – орендодавця, прийнятого у порядку, передбаченому Земельним кодексом України, або за результатами аукціону.

Земельним кодексом України в ст. 134 закріплено обов'язковість продажу земельних ділянок державної чи комунальної власності або прав на них на конкурентних засадах (земельних торгах), а ч. 2 ст. 135 визначено, що продаж земельних ділянок державної чи комунальної власності або прав на них (оренди, суперфіцію, емфітевзису) здійснюється виключно на земельних торгах, крім випадків, установлених ч. 2 і 3 ст. 134 цього Кодексу.

Питання організації та проведення земельних торгів, а також укладення договорів за їх результатами врегульовані главою 21 Земельного кодексу України «Продаж земельних ділянок або прав на них на конкурентних засадах».

За змістом цієї глави, метою проведення земельних торгів є забезпечення публічного, конкурентного продажу прав на земельні ділянки з метою отримання найвищої плати за користування нею.

Водночас після проведення земельних торгів, укладення договору за результатами їх проведення та оприлюднення результатів земельних торгів, відносини оренди регулюються Законом України «Про оренду землі» та не містять будь-яких законодавчих обмежень щодо їх зміни.

Так, ст. 30 Закону України «Про оренду землі» «Зміна умов договору оренди землі» визначено, що зміна умов договору оренди землі здійснюється за взаємною згодою сторін. У разі недосягнення згоди щодо зміни умов договору оренди землі спір вирішується в судовому порядку.

При цьому, виходячи із загальних засад цивільного законодавства, зокрема свободи договору, сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог Цивільного кодексу України, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

Разом із тим, вбачається, що для забезпечення дотримання та виконання конкурентних умов щодо земельних ділянок, які передані або підлягають передачі в оренду на конкурентних засадах слід законодавчо обмежити можливість внесення змін та доповнень до укладених договорів оренди у випадку, якщо в результаті: збільшується розмір земельної ділянки; зменшується визначений за результатами торгів розмір річної плати за користування земельною ділянкою; збільшується строк користування земельною ділянкою; змінюється цільове призначення земельної ділянки.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України № 2768-III від 25.10.2001. *Відомості Верховної Ради України*, 2002. № 3. Ст. 27.
2. Про оренду землі: Закон України № 161-XIV від 06.10.1998. *Офіційний вісник України*. 1998. № 42. Ст. 1538.
3. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.

ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Кузьменко С. Г., Буга Г. С.

Сучасна Україна перебуває на шляху реформування у сфері охорони здоров'я. Слід зазначити, що медична реформа стосується кожного. Її мета – забезпечити всім громадянам України рівний доступ до якісних медичних послуг та перебудувати систему охорони здоров'я так, щоб у її центрі був пацієнт [1]. Конституція України визнає життя й здоров'я громадян найвищою соціальною цінністю й проголошує державу гарантом забезпечення та утвердження прав і свобод людини. Проте існуюча тенденція погіршення стану медичної системи в країні створює дедалі більші проблеми для подальшої реалізації задекларованого права людини на отримання медичної допомоги в нашій державі. Експерти вбачають причину в недостатньому фінансуванні медичної галузі, у недосконалому законодавстві та застарілій моделі медичної освіти [2].

На сьогодні сучасна Україна стала на шлях глибокого реформування в усіх сферах життя. Не залишилась поза увагою і така галузь, як охорона здоров'я. Вважаємо, що реформування законодавства у сфері медицини – це дуже актуальне і очевидне питання.

На думку В. Ю. Стеценко, всі ресурси, що залишилися з радянських часів у цій сфері, давно вичерпані. Функціонування системи охорони здо-

ров'я здійснюється за інерцією, без системного підходу та належного правового регулювання. Недостатнє фінансування, точніше неефективний перерозподіл фінансових коштів ще більше погіршує ситуацію [3, с. 107].

Отже, нині в Україні найважливішим пріоритетом державної політики є збереження та зміцнення здоров'я нації на підставі не лише формування здорового способу життя, але й проведення реформування сфери охорони здоров'я в цілому для підвищення доступності та якості медичної допомоги. У пошуку шляхів реформування охорони здоров'я в більшості країн СНД спостерігається збереження та навіть укріплення ролі держави в охороні здоров'я [4].

Слід зазначити, що права людини в галузі охорони здоров'я в Україні захищені цілою низкою ратифікованих міжнародних документів, зокрема, такими як: Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Конвенція про права інвалідів, Конвенція про права дитини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейська соціальна Хартія. Національне законодавство базується передусім на Конституції України, законах України, серед яких провідну роль відіграє Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», постановах Кабінету Міністрів України, відомчих нормативно-правових актах [5].

Як зазначається у Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я, більшість українців бояться стикнутися з нинішньою системою охорони здоров'я, яка існує в Україні. Основний страх людей полягає в тому, що вони вимушені отримувати послуги, що надаються на базі застарілої інфраструктури, без гарантій якості і уважного ставлення до прав та гідності пацієнтів. Все це, порушує конституційне право людини на доступну та якісну медичну допомогу, знижує рівень здоров'я та тривалість життя українців, але й перешкоджає економічному розвитку країни.

Українська охорона здоров'я потребує докорінних і виважених змін, які необхідно спрямувати на збереження і зміцнення життя й здоров'я населення і створення належних умов для реалізації конституційного права на охорону здоров'я у нашій державі. В умовах формування правової соціальної держави реалізація політики держави, що спрямована на охорону здоров'я населення і реформування системи охорони здоров'я, можлива лише шляхом прийняття належної нормативно-правової бази [6, с. 79].

Конституція України є головним джерелом і стоїть в авангарді нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері охорони здоров'я, у тому числі надання медичної допомоги [6, с. 79].

Як зазначає В. М. Пашков, невідповідно ст. 3 Конституції України визнає життя і здоров'я найвищими соціальними цінностями. Крім того, Основи законодавства України про охорону здоров'я, декларуючи природне, непорушне і невід'ємне право на охорону здоров'я, визначають правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, регулюють суспільні відносини у цій галузі з метою забезпечення гармонійного розвитку фізичних і духовних сил, високої працездатності і довголітнього активного життя громадян, усунення факторів, що шкідливо

впливають на їх здоров'я, попередження і зниження захворюваності, інвалідизації та смертності, поліпшення спадковості. Ст. 49 Конституції України декларує право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Як наслідок, ст. 5 Основ законодавства України про охорону здоров'я вимагає, щоб державні, громадські або інші органи, підприємства, установи, організації, посадові особи та громадяни забезпечили пріоритетність охорони здоров'я у власній діяльності [7].

Отже, в Україні право на охорону здоров'я, як і у всіх розвинутих країнах, закріплено в Основному Законі – Конституції. Як зазначається в ст. 49 Конституції України, кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності.

Слід зазначити, що саме зміст основних міжнародних документів про права людини на охорону здоров'я визначив зміст Конституції України, забезпечивши тим самим його демократичність. Таким чином, Конституція України визначає загальні концептуальні підходи до регулювання відносин у галузі охорони здоров'я. Деталізація та конкретизація основних конституційних положень щодо нормативно-правового регулювання в галузі охорони здоров'я і механізмів їх реалізації знайшли своє відображення в законах України, постановах Верховної Ради, указах та розпорядженнях Президента України, постановах та розпорядженнях Кабінету Міністрів України, нормативних актах центральних органів виконавчої влади та міжнародних договорах України. У деяких випадках положення законодавчих актів України істотно відрізняються від близьких за формулюваннями положень міжнародних документів. Але врегульовані правом суспільні відносини не обмежуються автоматичним виконанням владних приписів. Розвиток соціальних процесів, пов'язаних з охороною здоров'я, спонукає до критичного перегляду існуючого правового масиву щодо регулювання відносин у галузі охорони здоров'я, якому має передувати усвідомлення його застарілості чи навіть непридатності, що формується на підставі трансформації потреб та інтересів, спричинених об'єктивним розвитком суспільства в контексті адаптації законодавства до вимог ЄС. Тому вдосконалення правової регламентації відносин у галузі охорони здоров'я є нагальною потребою сьогодення [8].

Як зазначалося раніше, дане питання регулюється також Основами законодавства України про охорону здоров'я, як основного (базового) спеціального закону у цій сфері [9].

Необхідно зазначити, що на нині ще не відпрацьований механізм взаємозв'язку багатьох законів та інших нормативно-правових актів між собою, які стосуються правового регулювання господарської діяльності у

сфері охорони здоров'я. За період з 1991–2019 рр. в Україні була сформована нормативно-правова база у зазначеній галузі, а це не більше, не менше, а 350 Законів України, понад 200 Указів Президента і 700 постанов уряду, не враховуючи ще багато наказів Міністерства охорони здоров'я.

Отже, упродовж 28 років незалежності України законодавство щодо охорони здоров'я змінювалося багато разів і не завжди дуже вдало. Нинішнього часу тривають суттєві зміни в зазначеній галузі, однак й зараз відчувається недостатність правового регулювання сфери надання медичної допомоги.

Однак на теперішній час, як за експертними оцінками фахівців так і за показниками громадськості, вітчизняна охорона здоров'я, не забезпечує належної реалізації тих завдань, які перед нею стоять. Виявами незадовільного стану речей у медичній сфері є такі: незадовільні демографічні показники чисельності наявного населення України та їх динаміки; високі показники смертності; скарги пацієнтів на якість медичного обслуговування та ін.[10, с. 100].

Отже, захист прав і свобод людини в галузі охорони здоров'я в Україні потребує подальшого вдосконалення та реформування.

Список використаних джерел:

1. Реформа системи охорони здоров'я. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya>.
2. Миськевич Т. Реформування системи охорони здоров'я в Україні. URL: http://www.nbuvip.gov.ua/index.php?option=com_content&:reformuvannya-sistemi-okhoroni-zdorov-ya&catid=8&Itemid=350.
3. Стеценко В. Ю. Реформування охорони здоров'я в Україні: правові питання. *Право. Серія 18. Економіка і право*. 2016. Вип. 31. С. 107–110.
4. Пашков В. М. Правове забезпечення реформування сфери охорони здоров'я. *Медицинское право*. 2017. № 2(118). URL: <https://www.umj.com.ua/article/107586/pravove-zabezpechennya-reformuvannya-sferi-ohoroni-zdorov-ya>.
5. Роханський А. Права людини в галузі охорони здоров'я. *Українська Гельсінська спілка з прав людини* від 07.03.2017 р. URL: <https://helsinki.org.ua/prava-lyudyny-v-haluzi-ohorony-zdorov-ya-a-rohanskyj/>.
6. Стеценко С. Г., Стеценко В. Ю., Сенюта І. Я. Медичне право України: підручник / за ред. С. Г. Стеценко. Київ: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 507 с. URL: https://pidruchniki.com/12281128/pravo/zakonodavstvo_ukrayini_pro_ohoronu_zdorovya_suchasniy_stan_perspektivi_rozvitku.
7. Пашков В. М. Господарсько-правовий вплив на регулювання відносин у сфері охорони здоров'я. *Аптека. Online.ua*. 2010. № 30 (751) 9 августа. URL: <https://www.apteka.ua/article/48756>.
8. Пашков В. Проблемні питання регулювання відносин у галузі охорони здоров'я. Медична допомога або медичні послуги. URL: <https://www.apteka.ua/article/2441>.

9. Основи законодавства про охорону здоров'я. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 4. Ст. 19.

10. Логвиненко Б. Правове регулювання охорони здоров'я громадян в Україні: актуальні проблеми. Публічне право. 2017. №1(25). С.100–105.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИБОРУ СПОСОБУ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНОГО МІСЬКОЮ РАДОЮ ПРАВА НА ПРИВАТИЗАЦІЮ

Герасимчук С. С.

В умовах реформування в Україні земельного законодавства, наближення його до норм і стандартів ЄС трапляються непоодинокі випадки порушення органами місцевого самоврядування прав громадян на приватизацію землі.

Водночас важко обрати спосіб захисту прав, обираючи при цьому між правом власності, користування землею та правом на приватизацію земельної ділянки, яка перебуває у фактичному користуванні.

Відповідно до положень ст. 14 Конституції України, «земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, право власності на яку гарантується, набувається і реалізовується громадянами виключно відповідно до закону».

Основним законом, який регулює питання приватизації землі в Україні, є Земельний кодекс України від 25.10.2001 р., відповідно до положень якого, держава гарантує кожному право власності на землю в порядку і на умовах, визначених Земельним кодексом України.

Так, відповідно до положень частини 1 статті 116 Земельного кодексу України, «громадяни та юридичні особи набувають права власності та права користування земельними ділянками із земель державної або комунальної власності за рішеннями органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування в межах їх повноважень, визначених кодексом».

Набуття права на землю громадянами та юридичними особами здійснюється шляхом передачі земельних ділянок у власність або надання їх у користування.

Законодавець зазначений порядок чітко визначив у положеннях ч. 2 ст. 116 Земельного кодексу України, де наділив кожного громадянина правом безоплатного отримання земельної ділянки у власність зокрема у таких випадках: 1) приватизації земельних ділянок, які перебувають у користуванні громадян; 2) одержанні земельних ділянок із земель державної і комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації. При цьому, для зазначеної категорії громадян, законодавець становив чіткі норми безоплатної приватизації, в розмірах:

а) для ведення фермерського господарства – в розмірі земельної частки (паю), визначеної для членів сільськогосподарських підприємств, розташованих на території сільської, селищної, міської ради, де знаходиться фермерське господарство;

б) для ведення особистого селянського господарства – не більше 2,0 гектара;

в) для ведення садівництва – не більше 0,12 гектара;

г) для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) у селах – не більше 0,25 гектара, в селищах – не більше 0,15 гектара, в містах – не більше 0,10 гектара;

г) для індивідуального дачного будівництва – не більше 0,10 гектара;

д) для будівництва індивідуальних гаражів – не більше 0,01 гектара.

Таким чином, право власності на землю гарантується Конституцією України, порядок його набуття – Земельним кодексом України.

Але останнім часом в Україні, на жаль, трапляються непоодинокі випадки, коли органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування порушують права громадян на приватизацію землі та «по-тихому» передають третім особам земельні ділянки, які перебувають у фактичному користуванні їхніх законних власників без припинення прав власності та їх вилучення.

Так, у 2006 році Особа 1 звернулася до міської ради в порядку п. а) частини 3 статті 116 Земельного кодексу України (приватизація земельних ділянок, які перебувають у користуванні громадян) із заявою про приватизацію земельної ділянки, яка перебуває у її користуванні за фактичним розміщенням домоволодіння, загальною площею 0,2552 га.

Натомість у 2017 році Особа 2 також звернулася до міської ради в порядку п. в) частини 3 статті 116 Земельного кодексу України (одержання земельних ділянок із земель державної і комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації), у якій просила виділити їй у власність 0,1000 га, зазначивши при цьому орієнтовну адресу домоволодіння Особи 1.

Міська рада у 2017 році ухвалює рішення, яким передає у власність Особі 2 земельну ділянку площею 0,1000 га, яка перебуває у фактичному користуванні Особи 1 та входить до складу земельної ділянки площею 0,2552 га, без її вилучення у встановленому законодавством України порядку.

За захистом якого права відповідно до положень статті 16 Цивільного Кодексу України, статті 152 Земельного Кодексу України, має звернутися позивач до суду, якщо земельна ділянка, що була надана органом місцевого самоврядування у власність іншій особі ніколи не належала на праві приватної власності позивачеві, перебуває у його законному користуванні по фактичному розміщенню домоволодіння?

Таким чином, автор вважає, що оскільки ст. 125 чинної редакції Земельного кодексу України містить виключний перелік форм власності та користування землею, серед яких є а) право власності; б) право постійного користування; в) право оренди. Чинний Земельний кодекс України не містить такого права, фактичне користування земельною ділянкою, тому позивач має право звернутися до суду із захистом порушених прав на приватизацію земельної ділянки, яка перебуває у його законному користуванні та за фактичним розміщенням домоволодіння, яке належить на праві приватної власності позивачеві.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/print>
2. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Ухвала Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська від 07.04.2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reestr.court.gov.ua/Review/88656917>

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Галабурда Н. А.

Судова система Європейського Союзу (далі – ЄС) – один із основних фундаментів сучасних міжнародних демократичних інтеграційних систем. Її інституційна система досить унікальна, адже вона не схожа ні на організаційні системи класичних міжнародних організацій, ні на організацію влади в державах-членах. Це, безумовно, пов'язано з правовою природою ЄС.

У науці права ЄС виділяють такі концепції правової природи ЄС – міжнародну, федеративну і змішану (інтеграційну). Перші дві концепції менш життєздатні, оскільки ЄС не можна зараховувати ні до класичних міжнародних міжурядових організацій, ні до федеративної держави. Найбільш вдалою, на наш погляд, є характеристика ЄС як унікальної наднаціональної інтеграційної організації до своєї правової системи «*sui generis*». У зв'язку з цим виник такий термін, як «наднаціональний федералізм», який поєднує існування незалежних суверенних держав– членів ЄС з існуванням наднаціональної влади над ними суто в тих сферах, які вони передали в компетенцію ЄС [1, с. 1–27]. Модель організації влади в ЄС передбачає розподіл функцій між її інститутами і унеможливорює концентрацію однієї з гілок політичної влади в рамках одного інституту. Суд ЄС виступає правотворчим органом, який у своїх рішеннях формулює нові принципи й норми. Європейська рада є органом стратегічного керівництва і планування, тобто надає Євросоюзу необхідні для його розвитку імпульси й визначає його політичні пріоритети та орієнтири [2]. Згідно зі ст. 263 Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС), Суд ЄС контролює правомірність законодавчих актів, актів Ради, Комісії та Європейського центрального банку, крім рекомендацій і висновків, а також актів Європейського парламенту і Європейської ради, спрямованих на створення правових наслідків для третіх сторін. З цією метою Суд має юрисдикцію за позовами, з якими звертаються держави-члени, Європейський парламент, Рада або Комісія через відсутність компетенції, порушення суттєвих процедурних вимог, порушення договорів або будь-якого іншого пункту, пов'язаного з їх застосуванням або зловживанням повноваженнями. На тих же умовах Суд ЄС має юрисдикцію щодо позовів, з якими звертаються держави-члени, Європейський парламент, Рада або Комісія через відсутність компетенції, порушення суттєвих процедурних вимог, пору-

шення договорів або будь-якого іншого розпорядження, пов'язаного з їх застосуванням або зловживанням повноваженнями.

Роблячи екскурс в історію, зазначимо, що судова система Європейського Союзу пройшла унікальний процес еволюції – від Суду справедливості Європейського співтовариства до функціонування Суду трьох Європейських співтовариств вже з більш широкою юрисдикцією. У 1989 р., з метою розвантаження Суду справедливості, був створений Суд першої інстанції (далі – СП), який доповнював Суд Європейських співтовариств і отримав юрисдикцію щодо розгляду прямих позовів від приватних осіб, а для розвантаження СП в 2004 р. – спеціалізована судова палата – Трибунал з питань цивільної служби ЄС (щодо результатів діяльності та ефективності Трибуналу з питань цивільної служби [3, с. 1873–1913]. Проте, в 2016 р. влада ЄС прийняла рішення про припинення діяльності Трибуналу з питань цивільної служби ЄС, а у відповідь на це вдвічі збільшити суддівський корпус Спільного суду (перейменованій СП), який взяв на себе юрисдикцію Трибуналу. У цьому випадку, вперше за історію існування Суду ЄС, рішення стосувалося не створення нової ланки для розвантаження судів, а збільшення кількості суддів.

Зі створенням Європейського Союзу європейська інтеграція виходить на новий етап, поступово юрисдикція Суду справедливості Європейського Союзу починає поширюватися на нові сфери правовідносин. З набранням чинності Ніщким договором судова система Європейського Союзу доповнюється третьою ланкою – спеціалізованими судами з окремих видів позовів або виробництв в особливих галузях.

Наразі, зі вступом в силу Лісабонських змін, Суд справедливості Європейського Союзу (як загальна назва для судової системи) складається безпосередньо з Суду справедливості та Загального суду (колишній Суд першої інстанції).

Що стосується структури Суду справедливості та Загального суду, то вони мають певну схожість, проте Суд справедливості завжди засідає колегіально, а в Загальному суді існує можливість вирішувати справи суддею одноособово. Це, в свою чергу, свідчить про різне функціональне призначення цих інстанцій. Зокрема, Суд справедливості виконує конституційні функції, розглядаючи найважливіші для правопорядку ЄС позови інститутів ЄС, держав-членів і преюдиціальне звернення від їх національних судів, а Загальний суд – справедливі функції за позовами приватних осіб, провадження у таких справах більш схожі на адміністративні. У зв'язку з цим, ст. 251 Договору про функціонування ЄС передбачено, що засідання Суду справедливості проводить у складі палат або в складі Великої палати згідно з правилами, встановленими для цих цілей у Статуті Суду ЄС. Якщо це передбачено Статутом, Суд може засідати в повному складі.

У судовій системі ЄС не закріплена жодна ієрархія: формально Суд справедливості не є головною інстанцією щодо Спільного суду і спеціалізованих судових палат, тому кожен із них робить відповідний внесок у розвиток правової системи Союзу. Правова система ЄС

орієнтована, перш за все, на приватних осіб, а не на держав–членів. Крім того, Суд ЄС може виконувати роль і міжнародного третейського суду, коли він реалізує свою юрисдикцію за ст. 271 Договору про функціонування ЄС [4] і приймає рішення арбітражних застережень, що містяться в контрактах, укладених ЄС або від його імені, незалежно від того, чи регулюється цей контракт публічним або приватним правом.

Акцентуємо увагу на тому, що Суд ЄС виконує функції касаційного, конституційного та частково адміністративного судів. Від кожної держави-члена до складу Суду входить один суддя, цим суддям допомагають вісім генеральних адвокатів. Обов'язком Генерального адвоката, який діє абсолютно неупереджено і незалежно, є подання у відкритому суді обґрунтованих позицій у справах, які потребують його участі. Термін повноважень усіх членів Суду – шість років. По його закінченні судді і генеральні адвокати, як правило, призначаються знову. Кількість повторних призначень не обмежена, так що деякі члени Суду залишаються в його складі десятиліттями. Зазначимо, що посада генерального адвоката часто служить для призначення в майбутньому того, хто її обіймає, повноправним суддею [5]. Часткова зміна суддів та Генеральних адвокатів відбувається кожні три роки. Відповідно, в цей період заміщуються посади половини суддів (вісім або сім) і генеральних адвокатів (чотири). Під час розгляду поданих справ, Суд ЄС зобов'язаний діяти як незалежний і неупереджений арбітр, який виносить свої рішення виключно за правовими мотивами, а не з міркувань політичної доцільності. У зв'язку з цим у правовій доктрині ЄС Суд ЄС часто характеризується як «неполітичний» інститут.

Згідно зі ст. 16 Статуту Суду ЄС [6], Суд справедливості засідає в палатах по три і п'ять суддів, а кожній із них, у свою чергу, належить обрати главу зі свого складу. Так, у палатах із п'яти суддів голови обираються з її складу строком на п'ять років з однією можливістю повторного переобрання, а в палатах із трьох суддів – на один рік. Зауважимо, що вказаний суд може засідати і в складі Великої палати, яка складається з п'ятнадцяти суддів при головуванні Глави Суду справедливості. Крім Голови Суду справедливості, до складу Великої палати входять Віце-голова Суду справедливості, три розділи палат із п'яти суддів. Суд засідає у складі Великої палати в разі, коли держава-член або інститут ЄС, які виступають стороною в справі, вимагають цього. Саме Велика палата – це той структурний елемент у Суді справедливості, який розглядає найбільш важливі справи, що можуть стосуватися основ права ЄС, і саме тому до її складу входять найповажніші судді Суду. Раніше цю функцію виконував Суд у повному складі, але величезне навантаження й збільшення суддівського корпусу ускладнювали цю роботу. Організація судової системи в ЄС має певну специфіку ще й тому, що в ній запроваджено інститут генеральних адвокатів, які входять до корпусу Суду справедливості й можуть бути призначені також для Спільного суду.

Контроль за виконанням рішень Суду ЄС здійснює Комісія ЄС. Згідно з ч. 2 ст. 260 ДФЄС, якщо Комісія вважає, що зацікавлена держава-член не вжила заходів щодо виконання рішень Суду ЄС, то після надання цій

державі можливості представити свої міркування, вона може звернутися до Суду ЄС. Комісія визначає розмір одноразової суми або штрафу, які має сплатити зацікавлена держава-член, що, на її думку, відповідає обставинам. Крім цього, в Суд ЄС на підставі ст. 258 ДФЄС вправі звернутися Комісія ЄС, якщо вона вважає, що держава-член не виконує своїх обов'язків, покладених на неї державами, і дає мотивований висновок з цього питання, попередньо даючи можливість зацікавленій державі представити свої міркування. Основною метою діяльності Європейської комісії з питань ефективності правосуддя Ради Європи (експертна організація з питань ефективності функціонування юстиції в державах-членах Ради Європи) є: підвищення ефективності та незалежності функціонування системи правосуддя держав-членів з метою надання всім, хто перебуває під їх юрисдикцією, можливості захистити свої законні права, тим самим зміцнюючи віру громадян у ефективність правосуддя; створення умов для активного використання міжнародно-правових інструментів Ради Європи, що стосуються питань ефективності та справедливості правосуддя [7].

Підсумовуючи, зазначимо, що Суд ЄС у своїй правозастосовчій практиці затвердив розуміння права Європейського Союзу як особливої міжнародної організації, і сприяв завдяки подальшому розвитку інтеграційних процесів відділенню права Європейського Союзу як системи норм, спрямованих на забезпечення досягнення ефективного функціонування організації, від норм міжнародного права. Існуюча ж структура судової системи ЄС сприяє ефективному виконанню різних функцій судової влади в ЄС.

Список використаних джерел:

1. Von Bogdandy A. The European Union as a supranational federation: a conceptual attempt in the light of the Amsterdam treaty. *Columbia Journal of European law*. 2000. Vol. 6. No1. P. 1–27.
2. Грицаєнко Л. Л. Інституційний Механізм Європейського Союзу: автор. дис. ... канд. юрид. Наук. Київ, 2010. 19 с.
3. Яковюк І. В. Історія європейської інтеграції від римської імперії до Європейського Союзу: монографія / І. В. Яковюк, Т. М. Анакіна, О. Я. Трагнюк, Т. В. Комарова. Київ: Право України, 2012. 208 с.
4. Договір про Функціонування Європейського Союзу. URL: search.ligazakon.ua.1_doc2.nsf.link1.
5. Комарова Т. В. Суд Європейського Союзу: розвиток СУДОВОЇ системи та практика Тлумачення права ЄС: монографія. Харків: Право, 2018. 528 с.
6. Протокол № 3 про Статуті Суду Європейського Союзу від 17.04.1957 (зі змінами від 13.12.2007). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_618.
7. Європейська комісія по вопросам ефективності правосуддя Заради Європи (CEPEJ). URL: <http://vkksu.gov.ua/ua/mijnarodne-spivrobotnitstvo/spivrobotnitstvo-z-radou-evropiu>.

**ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ПРОХОДЖЕННЯ МИТНОГО
КОНТРОЛЮ В ЗОНАХ СПРОЩЕНОГО МИТНОГО КОНТРОЛЮ**

Ліпинський В. В.

Упродовж 2018 р. митницями ДФС задокументовано 1 841 факт порушення митних правил за ознаками правопорушення, передбаченого ст. 471 МК України, тимчасово вилучено товарів на суму 97,7 млн грн. За результатами розгляду судами справ цієї категорії застосовано конфіскацію товарів на суму 48,03 млн грн та накладено штрафів на суму 4,5 млн гривень. За 10 місяців 2019 р. задокументовано 2 138 фактів на суму 57,5 млн грн, застосовано конфіскацію на суму 24,4 млн грн та накладено штрафів на суму 3,4 млн гривень [1].

Системне вивчення зовнішньоекономічних операцій та визначення їх доцільності, контроль маршрутів руху товарів і транспортних засобів, посилення контролю за здійсненням зовнішньоекономічних операцій з окремими високоліквідними товарами на постійній основі здійснюється Державною фіскальною службою України [2, с. 66]. Слід зазначити, що відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1200 «Про утворення державної податкової служби України та державної митної служби України» здійснюється реорганізація Державної фіскальної служби України шляхом її поділу на дві служби: Державну податкову службу України та Державну митну службу України; новостворені служби є центральними органами виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у податковій та митній сферах (відповідно); спрямування та координація діяльності служб здійснюватиметься Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України; служби є правонаступниками прав та обов'язків реорганізованої ДФС у відповідних сферах діяльності. 06 березня 2019 року Кабінет Міністрів України затвердив постанову № 227 «Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України» [3, с. 75–76].

Протидія порушенням митного законодавства, зокрема діям спрямованим на порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю є одним з пріоритетних завдань у діяльності митниць Державної митної служби України. Одним з характерних способів переміщення товарів з порушенням митних правил, є переміщення через митний кордон України особою, яка формою проходження митного контролю обрала проходження (проїзд) через «зелений коридор», товарів, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено законодавством України, або товарів в обсягах, що перевищують неоподатковувану норму переміщення через митний кордон України. З огляду на вказане, набуває актуальності питання розгляду пра-

вових аспектів притягнення до відповідальності за порушення порядку проходження митного контролю в зонах спрощеного митного контролю.

Усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України, підлягають декларуванню. Відповідно до ч. 1 ст. 257 Митного кодексу України (далі – МКУ) декларування здійснюється шляхом заявлення за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом вчинення дій) точних відомостей про товари, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення. При застосуванні письмової форми декларування можуть використовуватися як електронні документи, так і документи на паперовому носії або їх електронні (скановані) копії, засвідчені електронним цифровим підписом декларанта або уповноваженої ним особи. Відповідно до ст. 366 МКУ канал, позначений символами зеленого кольору («зелений коридор»), призначений для декларування шляхом вчинення дій громадянами, які переміщують через митний кордон України товари в обсягах, що не підлягають оподаткуванню митними платежами та не підпадають під встановлені законодавством заборони або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території і не підлягають письмовому декларуванню. Обрання «зеленого коридору» вважається заявою громадянина про те, що переміщені ним через митний кордон України товари не підлягають письмовому декларуванню, оподаткуванню митними платежами, не підпадають під встановлені законодавством заборони та/або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території та свідчить про факти, що мають юридичне значення [4].

За порушення встановленого МКУ порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю, тобто переміщення через митний кордон України особою, яка формою проходження митного контролю обрала проходження (проїзд) через «зелений коридор», товарів, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено законодавством України, або товарів в обсягах, що перевищують неоподатковувану норму переміщення через митний кордон України встановлена відповідальність, передбачена ст. 471 МКУ. Зазначене порушення тягне за собою накладення штрафу у розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а у разі якщо безпосередніми предметами правопорушення є товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено законодавством України, – також конфіскацію цих товарів.

Слід зазначити, що за незаявлення за встановленою формою точних та достовірних відомостей (наявність, найменування або назва, кількість тощо) про товари, транспортні засоби комерційного призначення, які підлягають обов'язковому декларуванню у разі переміщення через митний кордон України, відповідальність встановлена ст. 472 МКУ (ця стаття застосовується в усіх інших випадках, відмінних від переміщення товарів через

«зелений коридор»). Застосування конфіскації за вчинення цього правопорушення є безальтернативним.

Для розв'язання проблеми недеklarування товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, ДФСУ доцільно організувати оперативний обмін інформацією з Державною прикордонною службою України та митними адміністраціями іноземних країн [5, с. 51].

Список використаних джерел:

1. Інформація щодо стану боротьби з митними правопорушеннями упродовж 2018 року Державної фіскальної служби України. Київ, 2019. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/365795.html> (дата звернення: 31.01.2020).

2. Ліпінський В. В. Щодо деяких питань судового розгляду справ про порушення митних правил, заведених за ознаками статті 472 Митного кодексу України. *Правова позиція*. 2018. № 2 (21). С. 66–73.

3. Ліпінський В. В. Щодо деяких питань взаємодії органів державної фіскальної служби України та Державної прикордонної служби України під час виявлення ознак порушень митних правил. *Правова позиція*. № 2 (23) 2019. С. 70–77.

4. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 31.01.2020).

5. Ліпінський В. В. Проблемні питання кваліфікації протиправних дій, спрямованих на недеklarування товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України. *Правова позиція*. 2017. № 1 (18). С. 43–52.

ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТРАНЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Гутченко К. А.

Українське митне законодавство переживає ряд важливих змін. Наразі відбувається активна імплементація міжнародних норм у чинне митне законодавство та прийняття нових нормативно-правових актів, які відповідали б вимогам європейського митного законодавства. Так, на виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, 12.09.2019 р. було прийнято новий Закон України «Про режим спільного транзиту та запровадження електронної транзитної системи» (далі – Закон), який набрав чинність 25.03.2020.

Даний Закон покликаний гармонізувати вже існуючі норми українського митного законодавства. Проаналізувавши його положення, бачимо суттєві новації для українського митного законодавства, а саме:

– виділення окремого виду митного транзиту – спільного транзиту;

- запровадження національної електронної транзитної системи;
- визначення суб'єкта митного транзиту;
- чітке визначення порядку та обсягу дій митниць призначення та митниць відправлення;
- визначення транзитних спрощень тощо.

Важливо зазначити, що даним Законом визначено поняття «суб'єкта режиму» – підприємство, що забезпечує дотримання умов поміщення товарів у режим спільного транзиту та вимог до переміщення товарів у режимі спільного транзиту і декларує такі товари або від імені якого подається митна декларація підприємством, яке надає послуги з декларування товарів, які переміщуються митною територією України. Таким чином, слід відмітити, що суб'єктом режиму спільного транзиту може бути лише підприємство (юридична особа).

Щодо диспозитивності Закону, частиною 3 статті 2 визначено, що суб'єкт режиму має право обрати митний режим, у який він бажає помістити товари. У разі переміщення товарів транзитом суб'єкт режиму має право помістити товари в митний режим транзиту відповідно до Митного кодексу України або помістити товари в режим спільного транзиту як різновид митного режиму транзиту відповідно до цього Закону.

Щодо основної процедури декларування товарів у митний режим транзиту. Для декларування товарів у режим спільного транзиту використовуються митні декларації окремих типів, що відповідають типам митних декларацій, запроваджених Конвенцією про процедуру спільного транзиту від 20 травня 1987 р. Про основну, загальновизнану проблематику визначення транзиту як режиму чи процедури було зазначено у роботі «Порівняння митної процедури «транзит» у національному та міжнародному законодавстві», проте доречно зазначити, що міжнародні нормативно-правові акти та спільноти для митного транзиту використовують «процедура».

Відтак, у Розділі 6 додатку А2 Конвенції про процедуру спільного транзиту визначені типи митних декларацій для спільного транзиту: код T2 = Транзитна декларація щодо процедури спільного транзиту для товари Союзу, T2F = Транзитна декларація щодо процедури спільного транзиту для товарів Союзу, які переміщуються з частини митної території або на частину митної території Союзу, на якій не діє законодавство Союзу про податок на додану вартість, T2L = Єдиний адміністративний документ, що підтверджує митний статус товарів Союзу, T2LF = Єдиний адміністративний документ, що підтверджує митний статус товарів Союзу при обміні між частинами митної території Союзу, на якій не діє законодавство Союзу про податок на додану вартість, і частинами цієї території, де це законодавство не діє. T1 = Транзитна декларація щодо процедури спільного транзиту для товарів з третіх країн.

Висновок: загальна тенденція гармонізації митного законодавства, зокрема у сфері митного транзиту, є позитивною та необхідною вимогою в умовах сьогодення, реалізація якої повинна не лише закріплюватись юридично, а й реалізовуватись практично.

Список використаних джерел:

1. Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи : Закон України від 12.09.2019 №78-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-20>
2. Конвенція про процедуру спільного транзиту: ЄЕС; Конвенція, Міжнародний документ від 20.05.1987 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87
3. Гутченко К. А. Порівняння митної процедури “транзит” у національному та міжнародному законодавстві / К. А. Гутченко // Закон и жизнь. – 2019. – № 3/3 (327) 2019. – С. 25–29.

ПИТАННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО ОБҐРУНТУВАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАРАХУВАННЯ «ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА» ДО ЦЕЛЕРАНТНИХ ФОРМ СУДОЧИНСТВА

Борисевич М. О.

В умовах стрімкого розвитку комп’ютерних технологій, орієнтованості влади на діджиталізацію та запровадження ефективного електронного урядування, впровадження цифрових технологій в роботу українських судів є важливим завданням держави, яке дозволить вирішити низку системних проблем судочинства України, зокрема проблему невиконання приписів процесуальних кодексів щодо строків розгляду судових адміністративних справ. Так, статистичні дані основних показників діяльності за базовими показниками діяльності на прикладі Окружного адміністративного суду міста Києва демонструють, що середня тривалість розгляду справ у 2016 р. становила 119 днів, у 2017 р. – 242 дні, у 2018 р. – 291 день, а у першому півріччі 2019 р. досягла показника у 292 дні [1], що суттєво перевищує закріплені у ст. 193 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) строки. Високим залишається і відсоток справ, розгляд яких триває понад рік, які становлять 22,2 % від загальної кількості справ [1].

Однак, урахувавши низький рівень нормативно-правової регламентації цифрових понять (електронний документ, цифровий підпис, електронний документообіг тощо) та загальний законодавчий консерватизм, стрімке упровадження елементів «електронного судочинства» в українське судочинство, зокрема, і адміністративне, може викликати низку проблем, у тому числі, проблем теоретико-юридичного характеру, зокрема, проблемним є питання, чи призведе впровадження «електронного судочинства» до виникнення нової самостійної адміністративної процесуальної форми, яка потребуватиме розробки нового нормативного підґрунтя та суттєвих законодавчих змін, або ж воно буде спрямовано на удосконалення вже існуючих. Так, на думку Завальнюка І. В., електронне судочинство може визнаватися самостійною процесуальною формою здійснення правосуддя в ад-

міністративних справах, якщо зміна способу вчинення процесуальних дій тягне за собою якісну зміну алгоритму їх вчинення або зміну обсягу прав і обов'язків суб'єктів адміністративного судочинства. Ці критерії є визначальними для розмежування електронного судочинства як окремої форми відправлення правосуддя в адміністративних справах [2, 14].

За Черниковою А. О. процесуальна форма розглядається як порядок діяльності сторін (учасників) процесу, спрямований на виконання завдань судочинства, за недотримання якого настає встановлена законом відповідальність, або як сукупність однорідних процедурних вимог, що пред'являються до дій учасників процесу і спрямовуються на досягнення певного матеріально-правового результату. Усі визначення процесуальної форми об'єднують такі загальні складники, як порядок (провадження, стадій, процесуальних дій і рішень), нормативно-правове його закріплення, спрямованість на вирішення завдань провадження (судочинства), послідовність процесуальних дій і рішень, що встановлені законом або впливають із логіки розвитку процесу [3, с. 307].

Ст. 12 КАС України визначаються дві форми адміністративного судочинства: загальна позовна та спрощена позовна. Спрощене позовне провадження призначене для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи. Загальне позовне провадження призначене для розгляду справ, які через складність або інші обставини недоцільно розглядати у спрощеному позовному провадженні [4].

На думку автора, важливим є акцентування уваги саме на цілеспрямованій діяльності учасників адміністративного процесу, яка визначається конкретною метою цієї діяльності, спрямованістю на виконання завдань адміністративного судочинства шляхом реалізації конкретного обсягу прав або виконання конкретних обов'язків. Видається неважливим в контексті визначення процесуальної форми при, наприклад, реалізації права на надання пояснень суду, передбаченого п. 3 ч. 3 ст. 44 КАС України, яким саме чином були надані такі пояснення: усно, письмово або шляхом подання до суду електронного документу. Застосування електронного документообігу в судах, безсумнівно, сприятиме пришвидшенню розгляду справ без шкоди завданню адміністративного судочинства, чим в умовах існування «паперової» альтернативи судового документообігу ніби надаватиме ознак целерантності навіть загальній позовній формі судочинства, однак не породжуватиме окремої адміністративної процесуальної форми, адже суть та спрямованість діяльності учасників сторін, обсяг їх прав та обов'язків залишаться, фактично, незмінними.

Отже, на думку автора, «електронне судочинство» варто вважати радше певним засобом чи процесуальним інструментом, спрямованим на підвищення рівня комфортності для учасників судового процесу та зменшення строку розгляду справи, аніж окремою целерантною адміністративною процесуальною формою судочинства.

Список використаних джерел:

1. Базові показники роботи Окружного адміністративного суду міста Києва [Електронний ресурс] // Окружний адміністративний суд м. Києва. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://adm.ki.court.gov.ua/sud2670/pokazniki-diyalnosti/work_results.
2. Завальнюк І. В. Спрощене провадження в адміністративному судочинстві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.07 Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Завальнюк Ігор Вікторович – Одеса, 2017. – 22 с.
3. Черникова А. О. Диференціація процесуальної форми адміністративного судочинства України: від історії до сучасного стану / А. О. Черникова // Юридичний науковий електронний журнал. – 2019. – № 6. – С. 306–309.
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747 (в ред. від 15.12.2017 р.) // Голос України. – 2005. – № 158.

МІЖНАРОДНЕ МИТНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Смага Д. О.

Практика митного регулювання в багатьох зарубіжних країнах демонструє послідовний відхід від «суверенної законотворчості» митних питань. Національне митне законодавство слідує за принципами міжнародного митного права та тенденціями, що формуються.

У різний період міжнародне митне право його місце у системі та джерела митного права були об'єктом досліджень таких учених, як: І. Г. Березнюк, К. Г. Борисов, Б. Н. Габрічідзе, С. В. Ківалов, Б. А. Кормич, І. І. Лукашук, Р. М. Халафян та низки інших.

Більшість країн світу давно усвідомили, що розвиток взаємної торгівлі благо для усіх, а єдині стандарти митного регулювання міжнародної торгівлі – це необхідність.

ГАТТ/СОТ, ЮНКТАД, Всесвітня митна організація і інші авторитетні міжнародні організації формують єдині міжнародні стандарти і норми, які суверенні держави не можуть не враховувати при формуванні національних законодавств у сфері зовнішньоторговельного і митного регулювання, навіть не будучи членами вищеназваних організацій.

У подібній ситуації універсальні норми міжнародного митного права застосовуються при регулюванні митних відносин як загальновизнані принципи і звичаї міжнародного права, придбавши при цьому пріоритет над національним законодавством.

Норми міжнародного публічного і міжнародного приватного права служать одній і тій же меті – створенню правових умов розвитку міжнародної співпраці в різних галузях. Загальне полягає в тому, що в обох випадках йдеться про міжнародні відносини в широкому сенсі цього слова, тоб-

то стосунках, «що виходять за межі однієї держави та пов'язаних з двома або декількома державами». Перша відмінність міжнародного приватного права від міжнародного публічного права стосується самого змісту регульованих відносин. У міжнародному публічному праві головне місце займають політичні взаємини держав – питання забезпечення миру і міжнародної безпеки, суверенітету держав, невтручання, проблеми роззброєння.

Митне право регулює відносини, які включають зовнішньо торгівельні зв'язки з іншими державами, що опосередковує певні стандарти цього регулювання. Вплив законодавства одних держав на інші безпосередньо призводить до вироблення одноманітного порядку проходження митних процедур, тим самим до спрощення регулювання цієї діяльності. Міжнародне право з моменту своєї появи було покликане регулювати торгівельні відносини між державами.

З початку виникнення торгових відносин між країнами та по сьогоднішній день триває дискусія щодо існування міжнародних митних відносин як окремого інституту у міжнародному праві та взагалі як галузі права.

Доволі оригінальний підхід щодо місця міжнародного митного права в системі міжнародного права запропонував В. О. Василенко, який зазначив, що «...окремі норми підгалузі міжнародного економічного права, як міжнародне митне право, водночас є нормами й інших її підгалузей, наприклад міжнародного торгового права, міжнародного транспортного права, а також нормами інших галузей загального міжнародного права, зокрема права зовнішніх відносин, міжнародного гуманітарного права, міжнародного морського, річкового, повітряного права».

Крім того існує думка, що міжнародне митне право – це підгалузь міжнародного адміністративного права

На думку Т. В. Русских, величезне значення в митному регулюванні відіграє право, яке певним чином групує правові норми різних держав, виділяє пріоритетні напрями розвитку, встановлює механізми введення новел та рекомендації щодо легітимності цього процесу. Таким правом є міжнародне митне право. І говорити про його відсутність або включати в іншу галузь міжнародного права є, щонайменше, необґрунтовано та недоцільно.

Слід погодитися із думкою автора та зазначити, що з гармонійним розвитком міжнародних відносин з'являються нові правовідносини, які вже можна виокремлювати у окрему галузь – галузь міжнародного митного права.

Отже, підводячи підсумок слід зазначити, що дискусія щодо місця міжнародного митного права у системі міжнародного права триває.

Однак у світлі сьогоднішніх міжнародних правовідносин варто притримуватись позиції авторів про те, що міжнародне митне право є самостійною галуззю загального (публічного) міжнародного права, яка регулює відносини між суб'єктами міжнародного права у сфері міжнародної співпраці з митних питань.

Список використаних джерел:

1. Місце міжнародного митного права у системі міжнародного права / В. В. Прокопенко. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 57. С. 375–380.
2. Міжнародне митне право та система його джерел / Т. В. Русских. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2015. Вип. 35(1.3). С. 17–20.
3. Василенко В. А. Основы теории международного права / В. А. Василенко. К., 1988. 288 с.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РЕФОРМУВАННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Летучий В. І.

Глобалізаційні процеси позитивно впливають на економічну діяльність держави, зокрема відкриття можливостей для України як суб'єкта міжнародних економічних відносин, проте існують ризики, що пов'язані із порушенням митних правил, зменшення суми митних платежів, зростання контрабандних товарів тощо. Тому в умовах глобалізації важливою сферою всіх пов'язаних із нею процесами є митна політика, яка має стати ефективним інструментом реагування на зовнішні загрози та оперативної протидії їх можливих наслідків.

Дослідженню впливу глобалізації на реформування митної політики в Україні свої роботи присвятили Войтенко І. С., Мазурець О. О., Колодій І. М., Квеліашвілі І. М. та інші.

Митна політика України пов'язана з питаннями митної безпеки держави, оскільки реалізація митної безпеки є кінцевою метою митної політики. Поняття митної безпеки можна визначити як стан захищеності митного кордону України та інтересів держави у сфері митної справи.

У свою чергу, поняття «митна безпека» трактується станом захищеності національних інтересів, забезпечення та реалізацію яких покладено на митні органи країни, що надає можливість, незалежно від будь-яких зовнішніх і внутрішніх загроз, забезпечити здійснення митної справи. Тобто митна безпека безпосередньо впливає на елементи економічної безпеки України, тому здійснює вплив, зокрема захищає національні економічні інтереси в зовнішньоекономічній сфері.

Тобто станом на сьогодні реформування митної політики в Україні відбувається через такі процеси як уніфікація та гармонізація митного законодавства, розробка ідентичних правил проходження митних формальностей, формування однакових умов переміщення товарів та транспортних засобів через митні кордони держави для заохочення та спрощення ведення законної торгівлі всіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Серед країн світу досить розповсюджена домовленість про те, що слід звертати більше уваги покращенню інституційних можливостей митних

органів країн. Однак практичні пропозиції щодо організації митної політики для запровадження цих покращень майже відсутні. На теперішній час прикладів достатньо розвиненої та всеохоплюючої стратегії реформування митної політики в світі, за винятком стратегії Європейського Союзу, практично немає.

В той же час, потрібно зазначити, що національне законодавство, зокрема митне законодавство України, містить вагомі відмінності від міжнародних стандартів. Наприклад, тільки 300–400 стандартів митного законодавства України відповідають приблизно 10000 встановленим митним стандартам Європейського Союзу. Причиною такої невідповідності є те, що запровадження норм до національного митного законодавства відбувається без офіційного приєднання до міжнародних конвенцій. Дослідники вважають, що наразі Україна повинна приєднатися до таких конвенцій, як А.Т.А. (Брюссель, 1961 р.), Конвенції про спільну транзитну процедуру (Женева, 1987 р.), Європейської угоди про найважливіші лінії міжнародних комбінованих перевезень тощо.

Отже, можна дійти до висновку, що гармонізація та уніфікація митного законодавства України відповідно до міжнародних стандартів здійснюється дуже повільно.

В свою чергу, зразком вдалого реформування митної політики, яка реалізується через узгоджену зовнішньоекономічну політику, можна вважати саме Європейський Союз.

Так, серед важливих факторів, що сприяли успіху, виділяють такі: проведення реформування на основі продуманої стратегії; поетапність розвитку; посилення ролі міждержавних інститутів із поступовою передачею їм наднаціональних повноважень у різних сферах діяльності; прийняття політичних рішень на основі економічних передумов, зацікавленості реальних суб'єктів господарювання, великого бізнесу; спадкоємність митної політики, незважаючи на зміну урядів, їх різну політичну орієнтацію; пошук взаємоприйняттого балансу інтересів і досягнення згоди; тісна взаємодія міжнародного митного права і національного права; підготовка необхідної для ефективної митної політики нормативно-правової бази, ретельність і детальність розробки документів і механізмів їх реалізації; опора на суспільну підтримку, роз'яснення цілей і передбачуваних результатів тих чи інших кроків для пересічних громадян.

Таким чином, для використання митної політики як безумовного інструменту інтеграції України в міжнародні процеси глобалізації необхідно виробити єдині принципи застосування митних правил, порядку та форм митного адміністрування, впровадити уніфіковані механізми здійснення митних процедур, поглиблення співробітництва з міжнародними митними організаціями та митними органами інших держав, зближення та імплементація національного законодавства з міжнародним митним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Войтенко І. С. Реформування митної політики та безпеки в Україні в умовах євроінтеграції / І. С. Войтенко, О. О. Мазурець. Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2018. № 1–2. С. 68–73.
2. Квеліашвілі І. М. Конвергенція митних принципів і стандартів в умовах євроінтеграції України: державноуправлінський аспект / І. М. Квеліашвілі. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2019. № 1. С. 1–14.
3. Колодій І. М. Вплив глобалізації на розвиток співпраці держав в рамках Всесвітньої митної організації / І. М. Колодій. Форум права. 2016. № 3. С. 147–153.
4. Квеліашвілі І. М. Роль наднаціональних інституцій у розвитку митної справи / І. М. Квеліашвілі. Публічне управління та митне адміністрування. 2016. № 2 (15). С. 147–154.

СПІВВІДНОШЕННЯ ТЛУМАЧЕННЯ ІЗ СУМІЖНИМИ ПРАВОВИМИ ПОНЯТТЯМИ ТА КАТЕГОРІЯМИ

Лютіков П. С., Білоус О. В.

Складність правотлумачного процесу та неоднозначність його результатів завжди викликає непідробну цікавість з боку як вчених-правників, які вивчають загальнотеоретичні питання, так і вчених, що досліджують проблематику галузевих юридичних наук. За великим рахунком, починаючи з 40–60-х рр. минулого століття, тобто з моменту остаточного формування так званої теорії тлумачення права у вітчизняній правовій доктрині, і по теперішній час представники юридичної наукової спільноти в пошуках найбільш вірних та повних відповідей на питання – що являє собою тлумачення права, який його реальний ресурс та потенціал, що є об'єктом, а що предметом цього важкого інтелектуально-вольового процесу?

Враховуючи той факт, що суспільні відносини по своїй суті динамічні та швидкозмінні, і як наслідок, схильне до трансформації й право, що їх регулює, можна цілком об'єктивно припустити, що вище озвучені наукові питання тлумачення правових норм ніколи не втратять свою актуальність та суспільну важливість. Тим більше варто враховувати і той факт, що право, змінюючи свої регулюючі можливості, вимагає перегляду та оновлення підходів до його тлумачення.

Уявляється, що у тому числі й ці фактори вплинули на те, що навіть за скромним підрахунком вітчизняними та зарубіжними вченими підготовлено більше ста дисертацій та монографічних досліджень, присвячених різноманітним питанням тлумачення права, а кількості наукових статей і взагалі – не злічити. Природньо, що таке різноманіття наукового матеріалу говорить про неоднозначність в рішенні таких складних для науки питань. І, власне, їх складність й обумовила те, що ми сміливо можемо вести мову одразу про кілька самостійних та діаметрально протилежних поглядів на інтерпретацію права та його норм.

Можна звернути увагу на те, що одна і та сама юридична діяльність позначається тими чи іншими дослідниками різними термінами – «тлумачення», «інтерпретація», «конкретизація», «екзегетика», «герменевтика», «інтерпретаційна діяльність», «правотлумачна діяльність», «правозастосовча діяльність» тощо.

Детально не зупиняючись на спільності та відмінності тлумачення із вказаними суміжними категоріями, відзначимо, що у нашому розумінні ототожнення тлумачення із такими категоріями як «екзегетика» та «герменевтика» є помилковими, оскільки, наприклад, екзегетика (дав.-гр. ἐξηγητικά, від ἐξήγησις, «тлумачення, виклад») – розділ богослов'я, що займається тлумаченням біблійних текстів, роз'ясненням суті старозавітних і новозавітних символічних оповідей, змісту "*важких місць святого писма*" доказами божественного походження і абсолютної істинності Біблії [1, с. 338], а герменевтика – мистецтво і теорія тлумачення текстів, первинний зміст яких не зрозумілий внаслідок їх стародавності або неповноти [1, с. 338]. З точки зору сучасних дослідників-філософів категорію «герменевтика» слід розуміти як «вчення про інтерпретацію знаків і розуміння смислів у вигляді теорії мистецтва розуміння, певних правил (методів, технік) інтерпретації, мистецтва їх застосування, а також самого процесу тлумачення» [2, с. 27]. При цьому варто наголосити, що юридична герменевтика є універсальним методом пізнання правової реальності і її варто від практично-прикладної інтерпретації – тобто тлумачення права як виду юридичної діяльності. У цьому контексті додамо, що юридична герменевтика як наукова методологія спрямована на теоретичне осмислення правової реальності, з метою створення наукових концепцій, в рамках яких здійснюється виявлення сутності різноманітних правових явищ, а також форм їх існування і розвитку [3, с. 543].

Звісно, не можна вести розмову й про семантичну схожість тлумачення та правозастосовчої діяльності, навіть враховуючи те, що певним чином ці явища мають й спільні характеристики. Проте, як справедливо зазначає О. Ф. Черданцев, тлумачення – це складова процесу правозастосування, більш того, як вважає вчений-юрист, і його варто у цьому підтримати, без тлумачення не можна уявити правозастосування як таке [4]. З'ясування змісту норми, її тлумачення є окремим етапом процесу застосування норм права, який відбувається на стадії встановлення юридичної основи справи – при виборі і аналізі юридичних норм, адже без такої інтелектуально-вольової діяльності, як тлумачення, правозастосовчий орган не може застосовувати правовий припис. Тобто, враховуючи це, варто погодитись із запропонованим твердженням О. Ф. Черданцева та визнати правозастосування більш широким поняттям, що охоплює тлумачення, яке є складовою процесу застосування норм права [5, с. 33–34].

Не варто ототожнювати тлумачення й з правовою конкретизацією. Вважаємо, що абсолютно слушно стверджує Ю. Л. Власов про те, що тлумачення правових норм слід відрізнити від їх юридичної конкретизації.

Сутність юридичної конкретизації полягає у виданні правоположення, яке не виходить за межі змісту норми права, але містить у собі новий елемент деталізації регулювання суспільних відносин, що не виражений у цій правовій нормі. При тлумаченні лише з'ясовуються, розкриваються, обґрунтовуються частини змісту правової норми, але нових елементів правового регулювання не встановлюється [6, с. 10]. Так само розмежує ці поняття й Ю. А. Гаврилова, яка стверджує, що тлумачення норм права найчастіше виступає як елемент спеціально-юридичного інструментарію для професійного юриста, в той час як конкретизація права не обмежується лише правовим виміром, а стосовно правовій сфері виступає переважно як загальнонаукове, філософський поняття розгортання змісту права, тому передбачає зв'язок і з іншими сферами: аксіологічної, когнітивно-раціональної (ідейної), духовно-культурної, праксиологічної і т.д. Разом з тим, вчена визнає, що тлумачення і конкретизація є найбільш універсальними способами розкриття змісту права, перебуваючи між собою у відносинах взаємозалежності і взаємозумовленості, однак єдність цих юридичних процесів в аспекті теорії сенсу права не виключає розмежування їх на рівні виконуваних функцій в соціально-правовому житті та смислового полі права [7, с. 19].

Що стосується співвідношення тлумачення з інтерпретацією, то ми схильні підтримати точку зору О. І. Костенко про те, що враховуючи етимологію обох термінів, зміст їх загальномовного значення, терміни «тлумачення права (законодавства)» та «інтерпретація права (законодавства)» є тотожними. Такої ж точки зору притримуються й інші вчені, які, наприклад, термін «інтерпретація» розкривають через термін «тлумачення» [8, с. 502; 9, с. 20; 10, с. 107; 5, с. 30–31]. Так само не бачимо видимих перешкод та підстав у тому, щоб у межах цього дослідження співвідносити із тлумаченням, як слова-синоніми, такі поняття як «інтерпретаційна діяльність» та «правотлумачна діяльність», оскільки вони лише підкреслюють ключову характеристику тлумачення як різновиду юридичної діяльності.

Завершуючи огляд порушеного у цьому підрозділі питання, сформувавши певний теоретико-методологічний фундамент дослідження загальнотеоретичних аспектів тлумачення дозволимо собі навести деякі підсумкові умовиводи та авторські уточнення з приводу заявлених теоретичних аспектів.

Тлумачення слід вважати синонімом таких слів та словосполучень як: «інтерпретація», «інтерпретаційна діяльність», «правотлумачна діяльність». З конкретизацією, екзегетикою, герменевтикою, та правозастосовною діяльністю ототожнювати тлумачення уявляється помилковим, оскільки вказані слова стосуються інших явищ на видів діяльності.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і голова ред. В. Т. Бусел]. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
2. Квіт С. М. Герменевтика. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 42с.

3. Герменевтика юридична // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 1 : А - Г. 672 с.
4. Черданцев А. Ф. Толкование права и договора : учеб. пособие для вузов. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 381 с.
5. Костенко О. І. Тлумачення актів адміністративного законодавства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 209 с.
6. Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». К., 2000. 17 с.
7. Гаврилова Ю. А. Северо-кавказский юридический вестник. 2012. № 4. С. 16–19.
8. Алексеев С.С. Общая теория права : учебник. 2-е изд. перераб. и доп. М. : ТК Велби : Проспект, 2008. 576 с.
9. Матвеева Л. Г. Юридична природа та місце офіційних інтерпретаційних актів у правовій системі України: дис ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2005. 201 с.
10. Шумилин С. Ф. Полномочия следователя: система и механизм реализации : монография. Белгород : БелЮИ МВД России, 2005. 132 с.

АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА ЛІЦЕНЗУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Легеза Є. О.

Проблеми, пов'язані з ліцензуванням видів діяльності у сфері охорони громадського здоров'я, досліджувалися вітчизняними вченими, зокрема Т. Титовською, С. Васильєвим, С. Громовою-Стасюк та ін. Разом із тим варто зазначити, що це питання не достатньо досліджено юридичною теорією і більшість практично-корисних напрацювань містяться в роз'ясненнях та актах уповноважених державних органів.

Основними нормативно-правовими документами, що регулюють ліцензування медичної діяльності в Україні, є закони України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ та «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02 березня 2015 р. № 222-VIII, а також Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики» від 02 березня 2016 р. № 285, Закон України «Про лікарські засоби» [1; 2; 3; 4].

Серед дозволених видів діяльності названо медичну практику, тлумачення якої, незважаючи на визначеність у регулятивному законодавстві України, спричиняє певні труднощі щодо встановлення того, чи здійснювала її особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Проблема ускладнюється ще й тим, що у законодавстві України, науковій літературі використовуються й інші поняття: «медична допомога», «медичне обслуговування», «медична послуга» тощо. Відтак установити зміст поняття «медична практика» досить складно [6].

Відповідно до ч. 4 п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики, господарська діяльність з медичної практики (далі - медична практика) – вид господарської діяльності у сфері охорони здоров'я, який провадиться закладами охорони здоров'я та фізичними особами – підприємцями з метою надання медичної допомоги та медичного обслуговування на підставі ліцензії [3].

Наявність бланкетної норми зумовлює потребу дослідження й Закону України «Про лікарські засоби». Так, відповідно до частини 1 статті 10 цього Закону: *«виробництво лікарських засобів здійснюється фізичними або юридичними особами на підставі ліцензії, що видається в порядку, установленому законодавством. У додатку до ліцензії зазначається перелік форм лікарських засобів, дозволених до виробництва ліцензіату, а також особливі умови провадження діяльності»*[4].

Законодавчо встановлюються особливі додаткові вимоги до ліцензування діяльності з виробництва лікарських засобів – особливі умови встановлення переліку лікарських засобів, що пов'язується з особливою важливістю державного контролю у сфері саме виробництва лікарських засобів. Зокрема, відповідно до чинного законодавства такими особливими умовами для надання відповідної ліцензії суб'єкту господарської діяльності є: наявність відповідної матеріально-технічної бази, кваліфікованого персоналу (кваліфікації в окремого громадянина в разі індивідуального виробництва), а також умов щодо контролю за якістю лікарських засобів, що вироблятимуться. Відповідність матеріально-технічної бази, кваліфікації персоналу, а також умов щодо контролю за якістю лікарських засобів, що вироблятимуться, встановленим вимогам та заявленим у поданих заявником документах для одержання ліцензії характеристикам підлягає обов'язковій перевірці до видачі ліцензії у межах строків, передбачених для видачі ліцензії, за місцем провадження діяльності органом ліцензування у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я [4].

Одним із важливих аспектів ліцензування господарської діяльності у сфері охорони громадського здоров'я є законодавча вимога, установлена ст. 19 Закону України «Про лікарські засоби», про те, що оптова, роздрібна торгівля лікарськими засобами на території України на підставі ліцензії видається в порядку, встановленому законодавством [4].

Підсумовуючи зазначені вище положення законодавства, можна навести перелік видів господарської діяльності у сфері охорони громадського здоров'я, які підлягають ліцензуванню: медична практика; переробка донорської крові та її компонентів тощо; діяльність банків пуповинної крові,

інших тканин і клітин людини; виробництво лікарських засобів; імпорт лікарських засобів; торгівля лікарськими засобами. Разом із тим, для повноцінного аналізу досліджуваної теми варто також приділити окрему увагу питанню ролі та значення ліцензування господарської діяльності у сфері охорони громадського здоров'я [4].

Як зазначає Т. Донченко (колишня начальниця Управління контролю якості медичних послуг МОЗ України), починаючи з 2010 р., завдяки дерегуляції підприємницької діяльності процес отримання ліцензії для суб'єктів господарювання дуже спрощено — уведено декларативний принцип подання заяв на отримання ліцензії на медичну практику. Також необхідно відмітити зміни в законодавстві 2013 р., які були спрямовані на підвищення особистої відповідальності суб'єктів господарювання.

Так, було введено опосередковану вимогу про особисте заповнення керівником медичного закладу або фізичною особою (підприємцем) відомостей про стан матеріально-технічної бази, нормативно-правове забезпечення та кваліфікацію персоналу при поданні заяви на отримання ліцензії. Однозначно, що таке рішення контрольного органу мало на меті встановити відповідність між даними, що подаються, та реальним станом речей через особисте надання відомостей суб'єктом.

Однак такі нововведення на практиці спричинили низку проблем із заповненням документів, оскільки суб'єкти господарювання, як правило, використовували послуги посередників для таких дій, а це у свою чергу зумовлювало відмову у виданні ліцензії і, відповідно, гальмування процесу надання послуг суб'єктами господарювання [7].

У контексті дослідження питання наявності ліцензування, окрім позитивного значення цієї процедури для захисту споживачів, варто зазначити й негативні явища, що присутні в цій процедурі. Зокрема, досить суперечливим, на нашу думку, є питання отримання ліцензії державним або комунальним закладом охорони здоров'я. Очевидно, що стан більшості таких закладів є незадовільним і цілком можливо може не відповідати вимогам, установленим для отримання ліцензії. У зв'язку з цим видання ліцензії таким закладам не лише не виконує своєї функції – захисту пацієнтів від некваліфікованих послуг, а й суперечить законодавству. Разом із тим не видання ліцензії зазначеним закладам призведе до скорочення кількості комунальних і державних медичних закладів, що не відповідає ст. 49 Конституції України [9], згідно з якою чинна мережа державних і комунальних закладів охорони здоров'я не може бути скорочена. Тобто виконання вимоги, установленної, наприклад, статтею 17 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [1], порушує норми Конституції [9]. Більше того, якщо з метою дотримання конституційних вимог органи ліцензування таки нададуть дозвіл на здійснення медичної практики відповідній державній чи комунальній установі, то матиме місце порушення прав приватних закладів охорони здоров'я, які не мають такої привілегії у вигляді «конституційного захисту».

Окрему увагу також слід приділити питанню ліцензування діяльності, пов'язаної з торгівлею лікарських засобів. Так, більшість юристів-практиків схиляється до того, що наявність суперечностей у чинному законодавстві призводить до порушення прав суб'єктів господарювання, зокрема через неможливість реалізації зазначених прав. Зокрема основними проблемами, які мають місце при ліцензуванні діяльності з торгівлі лікарських засобів, є: наявність численних підзаконних актів, які містять суперечливі норми (наприклад, Порядок здійснення державного контролю якості лікарських засобів і затверджені постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання контролю якості лікарських засобів», які в різний час визначають питання відбору зразків лікарських засобів для лабораторних перевірок) [8]; наявність прогалин і численних декларативних норм, які не мають під собою чітко визначеної процедури їх реалізації (наприклад, право отримувати копії (ксерокопії) необхідних документів, безпосередньо пов'язаних із перевіркою, передбачене Порядком контролю за додержанням — порушення юридичної техніки (наприклад, у різних нормативно-правових актах на позначення тотожних дій вживаються різні терміни) тощо. Навіть такий короткий аналіз дозволяє зробити висновок про наявність численних практичних проблем, що виникають у процесі видання ліцензії на здійснення певних видів господарської діяльності, пов'язаних зі сферою охорони громадського здоров'я.

Підсумовуючи вищезазначене, можна дійти висновку про те, що процедура ліцензування діяльності у сфері охорони здоров'я є необхідною для нормальної діяльності суспільства та держави. Очевидно, що така процедура є ефективним механізмом контролю за якістю медичних і фармацевтичних послуг різного виду, що надаються споживачам. Більше того, очевидно, що проблеми, які є на сьогодні, можуть бути вирішені шляхом внесення змін до законодавства та приведення його у внутрішню відповідність. Тому, на нашу думку, ліцензування господарської діяльності у сфері охорони здоров'я є невід'ємною та обов'язковою функцією держави. Проте владні органи не мають зловживати своїми правами та перешкоджати здійсненню діяльності підприємствами, оскільки це може мати негативні наслідки для ринку послуг в Україні.

Список використаних джерел:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я»: Закон України від 19.11.92 р. № 4 Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4, ст. 19.
2. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України, 02 березня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – К., 2015, № 23. – Ст. 158.
3. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики : Постанова Кабінету Міністрів України від 02 березня 2016 р. № 285 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016>
4. Про лікарські засоби : Закон України, 4 квітня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – К., 1996. – № 22. – Ст. 87.

5. Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо удосконалення надання медичної допомоги»: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 14, ст.86

6. Загинеї З. А., Шмаль Л. М. Медична практика як дозволений вид діяльності в антикорупційному законодавстві України. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. № 2. С. 51–67.

7. Худошина О. В. Правові аспекти державного регулювання ліцензування професійної діяльності медичних працівників / О. В. Худошина // Державне управління: теорія та практика. – 2016. – № 1. – С. 172–178. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2016_1_17

8. Деякі питання державного контролю якості лікарських засобів» Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2010 р. № 260.

9. Конституція України: Закон України, 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – К., 1996. – № 30. – Ст. 141.

ДРУЖНІ (АЛЬТЕРНАТИВНІ) СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ У КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ: ДОСВІД ІНОЗЕМНИХ КРАЇН

Соколов А. О.

Світова практика підтвердила спроможність та ефективність застосування дружніх (альтернативних) способів вирішення податкових спорів. При цьому, можливість обирати досудові і позасудові процедури лише покращує доступ до правосуддя та підвищує ефективність традиційної судової системи, як основного механізму вирішення спорів у державі.

Досить поширеним у світі й ефективним механізмом ADR при вирішенні податкових спорів є інститут медіації. Не викликає сумніву й актуальність цього інституту в українському соціально-правовому контексті. Однак, його становлення в Україні гальмується відсутністю профільного закону. За таких обставин, напрацювання теоретичних та практичних передумов запровадження медіації вимагає дослідження досвіду та успішних практик іноземних країн.

Польща. З метою розвантаження суддів від справ, не обов'язкових для судового розгляду, сторонам надається можливість досягти спільної домовленості. Популярність процедур медіації зростає. У 2014 р. на медіацію направлено 13 239 справ, а в 2018 р. їх число подвоїлося (26 810 справ). Лише у першій половині 2019 р. на посередництво було передано 14 933 справи.

В травні 2019 р. урядом прийнято податкові зміни про врегулювання податкових спорів на умовах консенсусу (податкові угоди, посередництво, консультації). Запропоновані зміни наберуть чинності з 01 січня 2021 р.

Податкова угода, відповідно до змін, укладатиметься в разі неможливості усунення будь-яких сумнівів щодо обставин справи. Податкові угоди укладатимуться після досягнення домовленостей між платником податків і

податковою адміністрацією шляхом оформлення відповідного протоколу із зазначенням обсягу та змісту досягнутих домовленостей.

Як механізм процесу, який полегшує взаємодію між податковою адміністрацією і платником податків, введено податкове посередництво - процедуру вирішення спорів за участю посередника. Сторони вільно і спільно вибирають посередника зі реєстру, який веде голова Державної податкової адміністрації. В якості посередника може виступати податковий омбудсмен.

Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії. Служба податків і зборів Її Величності (HMRC) активно працює над створенням ефективних платформ для врегулювання податкових спорів. Учасники спору традиційно домовляються залучити третю сторону для врегулювання спору (арбітраж), або для сприяння укладенню угоди (посередництво). ADR застосовується у спорах за різними податками, з питань трансфертного ціноутворення, доходів від капітальних вкладень або вартісної оцінки.

Залежно від виду і статусу спору використовуються різні види посередництва: сприяння (неформальне посередництво); формальне посередництво; експертний висновок. Посередництво активно застосовується сторонами з 2011 р. Лише у 2018/19 рр. HMRC за допомогою ADR додатково отримано надходжень на 45 мільйонів фунтів стерлінгів. Проте, останнім часом, кількість справ, вирішених в такий спосіб, скоротилась на 25 %, з 553 в 2017/18 рр. до всього лише 417 в 2018/19. Крім того, внаслідок частоті відмови HMRC від ADR впали й запити платників податків на використання посередництва при вирішенні податкових спорів на 19 відсотків, з 1 411 в 2017/18 рр. до 1 144 в 2018/19 рр. При цьому, угоди ADR не встановлюють юридичних прецедентів для використання платниками податків в інших справах.

Нідерланди. З 2005 р., окрім процедур попередніх податкових постанов і угод про ціноутворення, взаємного узгодження і арбітражу, податкові органи не часто, але використовують посередництво при вирішенні податкових спорів. Посередництво може бути розпочато як до, так і під час передачі справи до суду. Фактично, суддя в податкових справах може пропонувати сторонам скористатись можливістю посередництва в ході здійснення провадження у справі. Сторони добровільно приймають рішення про механізм посередництва, а розгляд справи судом призупиняється. За результатом процедури сторонами укладається мирова угода. Якщо при посередництві спір не врегульовано або врегульовано частково, то відновлюється звичайна адміністративна або судова процедура, але тільки щодо невирішених питань. При цьому, не всі податкові спори є медіабельними. Зазвичай, медіація підходить для спорів, які виходять за рамки простого тлумачення закону. Податкова адміністрація, як правило, працює з незалежними посередниками, зареєстрованими у Голландській федерації посередників. Посередник має відповідати установленим правилам посередництва і стандартам професійної поведінки.

Мексика. Офіс з питань захисту платників податків (PRODECON), як децентралізований, несекторальний державний орган, наділений функціональною і управлінською автономією і спеціалізується на питаннях оподаткування, серед іншого, виступає нейтральним посередником при врегулюванні податкових спорів під час проведення податкових перевірок.

Платник податків може ініціювати процедуру врегулювання в будь-який час в ході податкової перевірки щодо висновків податкового органу, остаточною оцінка яким не була надана. Процедура врегулювання є гнучкою, а її мета полягає у сприянні укладенню угоди між платником податків і податковим органом. Така процедура не обмежена часом і, як правило, триває до 12 місяців, протягом яких призупиняється строк повноважень податкового органу для завершення перевірки і підготовки висновків.

Зазвичай, податковий орган погоджується на запропоновані умови, хоча й не зобов'язаний це робити. Крім того, податковий орган може прийняти рішення про вихід з процедури врегулювання в будь-який час, якщо це буде виправданим.

В результаті недовіри до судової влади процедура врегулювання використовується як спосіб уникнення судових розглядів, що і зумовлює популярність методів PRODECON серед платників податків. Так, за 8 років діяльності PRODECON платникам податків надано 1 051 756 послуг, з яких 223 185 – за 10 місяців 2019 року.

Таким чином, досвід іноземних країн дозволяє стверджувати, що медіація, як дієвий механізм ADR при вирішенні податкових спорів є гнучкою процедурою забезпечення прискореного і менш витратного врегулювання, експертного вирішення спору за принципами справедливості, а не тільки відповідно до суворих податкових норм. При цьому, перелічені механізми ADR є додатковою гарантією дотримання учасниками правовідносин своїх обов'язків та реалізації прав.

Вказані обставини підтверджують актуальність обраної теми та зумовлюють подальше її дослідження для підготовки теоретико-практичної основи становлення інституту медіації як дієвого механізму ADR при вирішенні податкових спорів.

Список використаних джерел:

1. «Kultura mediacji» – konferencja z udziałem wiceministra Marcina Romanowskiego. Ministerstwo Sprawiedliwości: Aktualności, Wydarzenia. URL: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/kultura-mediacji--konferencja-z-udzialem-wiceministra-marcina-romanowskiego>.

2. Worrying decline in use of HMRC mediation to settle tax disputes.RPC: Press and Media. URL: <https://www.rpc.co.uk/press-and-media/worrying-decline-in-use-of-hmrc-mediation-to-settle-tax-disputes/>.

3. ¿Qué es Prodecon?. La Procuraduría de la Defensa del Contribuyente: ¿Qué es Prodecon?. URL: <http://www.prodecon.gob.mx/index.php/home/que-es-prodecon>.

4. PRODECON SE PREPARA PARA APOYAR A LOS CONTRIBUYENTES FRENTE A LOS CAMBIOS FISCALES QUE ENTRARÁN EN VIGOR EN 2020. *Boletines de Prensa emitidos por Prodecon*. México a 23 octubre de 2019. BOLETÍN 5/2019. URL: http://www.prodecon.gob.mx/Documentos/BoletinesPrensa/2019/Nacional/BoletinPrensa-05-Oficinas%20centrales%20CDMX-2019/2019_10_23_boleti_n_005_ok.pdf.

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ПОРЯДОК ПЕРЕМІЩЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Кувакін С. В.

Правильна та повна кваліфікація є одним із складових чинників ефективного виконання одного із основних завдань митних органів – боротьба з порушеннями митних правил на всій митній території України.

Юридична кваліфікація, та її галузевий різновид – адміністративна, найтісніше пов'язана із процесом правозастосування, оскільки встановлення відповідності, вибір і застосування до певного діяння конкретної адміністративно-правової норми, тобто кваліфікація адміністративних деліктів, є важливим етапом правозастосовчої діяльності органів адміністративної юрисдикції.

Кваліфікація адміністративних деліктів є одним з етапів використання адміністративно-правової норми, метою якої є встановлення підстав для застосування адміністративної відповідальності до особи, що вчинила протиправні дії. Правильна кваліфікація розмежовує деліктні та неделіктні дії й забезпечує законність прийняття рішення про відповідальність порушника та здійснення згідно із законом необхідних адміністративно-процесуальних дій [2; с. 149]. Проте правозастосовна практика юрисдикційних органів при кваліфікації окремих видів порушень митних правил потребує законодавчого удосконалення та вирішення низки проблем у питаннях, пов'язаних із притягненням правопорушників до адміністративної відповідальності.

Встановлення відповідності, вибір і застосування до певного діяння конкретної адміністративно-правової норми, тобто кваліфікація адміністративних деліктів, є важливим етапом правозастосовчої діяльності органів адміністративної юрисдикції. Формулювання чіткого визначення, з'ясування сутності явища адміністративно-правової кваліфікації має велике значення для адміністративно-правової теорії, практичної діяльності уповноважених органів по вирішенню справ про адміністративні проступки.

Одним з небагатьох в адміністративно-правовій літературі визначень поняття «кваліфікація адміністративного проступку» надано І. П. Голосніченком, який розуміє під кваліфікацією адміністративного проступку: «встановлення відповідності конкретного діяння ознакам того чи іншого складу адміністративного проступку, передбаченого в Кодексі України про

адміністративні правопорушення» [3, с. 27]. На нашу думку, це визначення, в основному, відображає зміст процесу кваліфікації адміністративного правопорушення, оскільки воно встановлює відповідність між ознаками вчиненого діяння та ознаками діяння, що містяться у адміністративному законі, але повною мірою погодитися із запропонованим визначенням важко.

В теорії адміністративно-деліктного права найбільш поширеною є дефініція, вперше сформульована О. І. Остапенком та, яка була підтримана іншими вченими, відповідно до якої кваліфікація адміністративних проступків являє собою: встановлення і процесуальне закріплення точної відповідності між ознаками вчинених дій чи бездіяльності і ознаками складу делікту, передбаченого адміністративним законодавством [4, с. 37; 5, с. 95].

Проте, юридичні склади конкретних проступків мають свої особливі ознаки, однак серед останніх є такі, які властиві кожному з них. В юридичній науці ці ознаки традиційно об'єднують у чотири групи: ознаки, які характеризують об'єкт проступку, об'єктивну сторону, суб'єкт проступку та суб'єктивну сторону. Виходячи з цього, склад порушень митних правил можна визначити як сукупність встановлених законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, за наявності яких діяння визнається порушенням митних правил.

Неоднозначну позицію у правозастосовній практиці митних органів має кваліфікація за ст. 476 Митного кодексу України, яка визначена законодавцем наступним чином «Ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності, з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності». Санкція цієї статті передбачає накладення штрафу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією товарів, що переміщуються з порушенням права інтелектуальної власності. При цьому, законодавець у п. 46 ст.4 згаданого Кодексу, характеризуючи предмет правопорушення, визначає, що «об'єкти права інтелектуальної власності – об'єкти авторського права і суміжних прав, винаходи, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, сорти рослин, компонування напівпровідникових виробів».

Виходячи із наведеного, проблема кваліфікації за цією статтею, перш за все полягає у визначенні суб'єктивної сторони, яка, як відомо, складається з наступних елементів: вина, мотив та мета. Однак, формулювання законодавцем мети, а саме «для виробничої або іншої підприємницької діяльності» у процесі доведення вини правопорушника передбачає отримання ним матеріальної або іншої вигоди, що значно ускладнює процес притягнення винного до адміністративної відповідальності та створення відповідної доказової бази. Тому вважаємо за необхідне, внести зміни до зазначеної статті у частині, що визначає мету скоєного порушення митних правил

Питання кваліфікації порушень митних правил не завжди вирішуються в правозастосовній практиці однозначно: доволі часто в ході адміністративно-правової кваліфікації її суб'єктам доводиться зустрічатися з проблемами недосконалості формулювання митно-правової норми. Не потребує

зайвого доведення те, що безпомилкова та своєчасна адміністративно-правова кваліфікація на практиці може мати місце лише при наявності чітких та однозначних теоретичних рекомендацій, які, у свою чергу, ґрунтуються на логічно досконалому визначенні диспозицій митно-правових норм, то митницям в практичній діяльності необхідна досконала правова база, що дозволяла б ефективно виконувати покладені на них завдань. Тому, вважаю, що проведений аналіз та запропоновані зміни до діючого митного законодавства сприятиме усуненню недоліків під час притягнення правопорушників до відповідальності, позитивно вплине на правозастосовчу практику митних органів й судів та набуде юридичної довершеності.

Список використаних джерел:

1. Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. А 41 Інтелектуальна власність: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / За заг ред канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 140 с. // http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1424/1/%D0%98%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB_%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD.pdf
2. Матіос А. В. Адміністративна відповідальність посадових осіб / А. В. Матіос. – К. : Знання, 2007. – 223с.
3. Голосніченко І. П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття) : навчальний посібник / І. П. Голосніченко. – Ірпінь, 1998. – 109 с.
4. Остапенко О. І. Адміністративна деліктологія: дис. доктора юрид. наук : 12.00.02 / О. І. Остапенко. – К., 1996. – 489 с.
5. Остапенко О. І. Кваліфікація адміністративних правопорушень : монографія / О. І. Остапенко. – Львів : ЛІВС НАВСУ, 2000. – 173 с.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИВОДУ

Доненко В. В.

Комплексне та системне вдосконалення основних напрямків розвитку адміністративного права України як засобу забезпечення виконання головного обов'язку держави є одним з важливих напрямів реформ в Україні, розвитку демократії, забезпечення прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, означає підпорядкування діяльності всіх державних органів і правових інститутів суспільства потребам реалізації, охорони та захисту прав людини, їх пріоритетність перед іншими цінностями демократичної, соціальної, правової держави.

З огляду на сучасний розвиток адміністративно-правової доктрини, вважаємо за доцільне звернути увагу на малодосліджену проблему - застосування приводу який застосовується як захід забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення. Варто підкреслити, що привід застосовується не тільки в межах адміністративно-деліктних

проваджень, а інших процесуальних проваджень з метою їх забезпечення (кримінально-процесуальний, цивільно-процесуальний тощо) та має певні особливості.

Проблемам сутності адміністративного примусу присвячені праці вітчизняних вчених-адміністративістів, в яких заходам забезпечення провадження приділено увагу в працях В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурки, Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, І. П. Голосніченка, С. Т. Гончарука, Є. В. Додіна, В. В. Зуй, Р. А. Калюжного, Є. В. Курінного, А. Т. Комзюка, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, О. В. Кузьменко, Н. П. Матюхіної, Д. В. Приймаченко, В. Я. Настюка, О. І. Остапенко, М. М. Тищенко, В. К. Шкарупи та інших.

В той же час, коли питанням адміністративного примусу, заходам забезпечення провадження присвячена значна кількість публікацій, монографій, дисертаційних досліджень, приводу як складовою примусу приділено увагу лише в межах заходів забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення. Тільки в роботі А. Т. Комзюка приділено увагу приводу, підставам та порядку його здійснення. [1, с. 140–142]. Але зазначені дії стосувалися діяльності міліції, і тому не можуть повною мірою в сучасних політико-правових реаліях відповідати вимогам часу.

Поняття привід охоплює процесуальні провадження різних галузей права: адміністративного, адміністративно-процесуального, адміністративно-деліктного, кримінально-процесуального, цивільно-процесуального тощо

Слід підкреслити, що застосування заходів процесуального примусу є не обов'язком уповноваженої на це особи, а правом

З огляду на те, що привід здійснюється в межах різних проваджень вважаємо підтримати існуючу у доктрині позицію щодо заходів адміністративно-процесуального примусу (процесуального) [2, с. 255]. Саме заходами процесуального примусу вважається привід в чинному адміністративному судочинстві (ст. 145 КАСУ) [3].

А в ст. 148 КАСУ [3] достатньо повно регламентуються дії, пов'язані з приводом. Так, до належно викликаних особи, особисту участь якої визнано судом обов'язковою, свідка, які без поважних причин не прибули у судові засідання або не повідомили причини неприбуття, може бути застосовано привід до суду через органи Національної поліції України з відшкодуванням у дохід держави витрат на його здійснення. Необхідно підкреслити, що привід до суду не застосовується до малолітніх та неповнолітніх осіб, вагітних жінок, осіб з інвалідністю першої і другої груп, жінок, які доглядають дітей віком до шести років або дітей з інвалідністю, а також осіб, які згідно із цим Кодексом не можуть бути допитані як свідки. Про привід суд постановляє ухвалу, в якій зазначає ім'я фізичної особи, яка підлягає приводу, місце проживання (перебування), роботи, служби чи навчання, підстави застосування приводу, коли і куди ця особа повинна бути доставлена, кому доручається здійснення приводу. Ухвала про привід до суду передається для виконання до органу Національної поліції України за місцем провадження у справі або за місцем проживання (перебування), ро-

боти, служби чи навчання особи, яку належить привести. Ухвала про привід до суду оголошується учаснику судового процесу, до якого застосовується привід, особою, яка її виконує. У разі неможливості здійснення приводу особа, яка виконує ухвалу про привід до суду, через керівника органу Національної поліції України негайно повертає її суду з письмовим поясненням причин невиконання.

В адміністративно-деліктних провадженнях у відповідності до ч. 2 ст. 268 КУпАП При розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені частково першлю ст. 44, ст. 51, 146, 160, 172-4-172-9, 173, 173-2, ч. 3 ст. 178, ст. 185, 185-1, ст. 185-7, 187 цього Кодексу, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. У разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом внутрішніх справ (Національною поліцією) піддано приводу. Законами України може бути передбачено й інші випадки, коли явка особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, в орган (до посадової особи), який вирішує справу, є обов'язковою [4].

На наш погляд, найбільш повної правової регламентації має привід, який здійснюється в межах кримінально-процесуального провадження. Так, у відповідності до ст. 140 КПК України [5] привід полягає у примусовому супроводженні особи, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, до місця її виклику в зазначений в ухвалі час. Рішення про здійснення приводу приймається: під час досудового розслідування – слідчим суддею за клопотанням слідчого, прокурора або з власної ініціативи, а під час судового провадження - судом за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, або з власної ініціативи. Рішення про здійснення приводу приймається у формі ухвали. Привід може бути застосований до підозрюваного, обвинуваченого або свідка. Привід свідка не може бути застосований до неповнолітньої особи, вагітної жінки, осіб з інвалідністю першої або другої груп, особи, яка одноосібно виховує дітей віком до шести років або дітей з інвалідністю, а також осіб, які згідно із цим Кодексом не можуть бути допитані як свідки. Привід співробітника кадрового складу розвідувального органу України під час виконання ним своїх службових обов'язків здійснюється тільки в присутності офіційних представників цього органу. Зазначений вид примусового провадження має певну особливість, кількість суб'єктів виконання значно розширено (ст. 143 КПК України) адже виконання ухвали про здійснення приводу може бути доручене відповідним підрозділам органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, Національного антикорупційного бюро України або Державного бюро розслідувань. Також деталізовано порядок його здійснення: ухвала про здійснення приводу оголошується особі, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу. Особа, рішення про здійснення приводу якої прийнято слідчим суддею, судом, зобов'язана

прибути до місця виклику в зазначений в ухвалі про здійснення приводу час у супроводі особи, яка виконує ухвалу. Важливими є законодавчі положення, в разі невиконання особою, що підлягає приводу, законних вимог щодо виконання ухвали про здійснення приводу, до неї можуть бути застосовані заходи фізичного впливу, які дозволяють здійснити її супроводження до місця виклику. Застосуванню заходів фізичного впливу повинно передувати попередження про намір їх застосування. У разі неможливості уникнути застосування заходів фізичного впливу вони не повинні перевищувати міри, необхідної для виконання ухвали про здійснення приводу, і мають зводитися до мінімального впливу на особу. Забороняється застосування заходів впливу, які можуть завдати шкоди здоров'ю особи, а також примушення особи перебувати в умовах, що перешкоджають її вільному пересуванню, протягом часу більшого, ніж необхідно для негайного доставлення особи до місця виклику. Перевищення повноважень щодо застосування заходів фізичного впливу тягне за собою відповідальність, встановлену законом. У разі неможливості здійснення приводу особа, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, повертає її до суду з письмовим поясненням причин невиконання (ст. 140-143 КПК) [5].

Таким чином, можна з'ясувати специфіку приводу : 1) застосовується виключно за відповідною ухвалою суду незалежно від види процесуального провадження; 2) є примусовим актом непрямой дії, тому як застосовується в разі винесення письмового рішення; 3) його застосування спирається на відповідне судове рішення; 4) незалежно від виду процесуального провадження (адміністративно-деліктне, адміністративне судочинство, кримінально-процесуальне, цивільно-процесуальне) та галузі права, застосування приводу регламентується нормами адміністративного прав; 5) слід вважати привід, який здійснюють відповідні органи Національної поліції, органи безпеки, органи, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, Національного антикорупційного бюро України або Державного бюро розслідувань їх адміністративною діяльністю.

Список використаних джерел:

1. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: монографія, Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.
2. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер. 2011. 576 с.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446; в редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII. *Голос України*. 2017. № 221–222.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. №8073-X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Кримінально-процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88)

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Васильєва Л. О.

Стабільна банківська система є основою будь-якої економіки та запорукою її інтенсивного розвитку. Процеси, що відбуваються у банківській системі України, а саме велика кількість збанкрутілих банків, неповернення значної кількості депозитів, факти шахрайства керівництвом банку, виведення активів банків закордон, значні порушення в процесі ліквідації банків свідчить про недосконалість регулювання державою банківської діяльності.

Особливої уваги потребує вдосконалення та розвиток саме адміністративно-правового регулювання, оскільки саме за його допомогою здійснюється опосередковане управління всіма процесами, що відбуваються в банківській діяльності. Ним здійснюється регулювання публічної складової банківських правовідносин, які стають підґрунтям та дають можливість для розвитку приватних правовідносин в межах банківської діяльності.

Публічні правовідносини мають місце переважно в процесі управління функціонуванням банківської системи України, зокрема в процесі створення банків, а також здійснення та припинення ними своєї діяльності (контролю за їх діяльністю, надання ліцензії, дозволів, притягнення до відповідальності).

Нині у вітчизняній доктрині права відсутні комплексні наукові дослідження стосовно подолання проблемних питань у сфері адміністративно-правового регулювання банківської діяльності та шляхів його оптимізації та удосконалення.

Однією з характерних рис для правовідносин у галузі банківської діяльності до яких застосовується адміністративно-правове регулювання є те, що вони мають нормативне підґрунтя, вони виникають відповідно до приписів законодавчих актів. Безумовно в цих правовідносинах права і обов'язки їх учасників уточнюється і деталізується підзаконними нормативними та індивідуальними актами. Зважаючи на вищенаведене задля удосконалення адміністративно-правового регулювання банківської діяльності в першу чергу треба звернути увагу на законодавство.

Євроінтеграційний вектор розвитку, що обрала Україна та входження національної у глобальну світову банківську систему визначає такий напрям розвитку як імплементація. Тобто впровадження норм міжнародного права у національну правову систему та приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів.

Другим напрямком є уніфікація та кодифікація банківського законодавства. Необхідність якого викликана великою кількістю законів та підзаконних нормативно-правових актів положення яких повністю або частково присвячені регулюванню банківської діяльності, що прийнятті на різних етапах розбудові вітчизняної банківської системи робить законодавство невпорядкованим та громіздким.

Реформування та удосконалення банківського законодавства є одним із основних аспектів удосконалення адміністративно-правового регулювання. Проте, не слід забувати, що адміністративно-правове регулювання здійснюється органами публічної адміністрації, а отже рішення про застосування чи не застосування тих чи інших норм, хоч і в межах та на підставі законів приймаються державними службовцями. Таким чином ще одним напрямком удосконалення адміністративно-правового регулювання є підвищення рівня кваліфікації посадових осіб та державних службовців.

Також у зв'язку з нестабільною ситуацією, що склалась в банківському секторі вважаємо, що одним із напрямків удосконалення адміністративно-правового регулювання має бути посилення контролю за діяльністю банківських установ органами публічної адміністрації та нагляду з боку Національного банку України. Необхідним є поліпшення та гармонізація взаємодії між органами влади, що здійснюють регулювання банківської діяльності.

Список використаних джерел:

1. О. М. Іскізаров Проблеми та шляхи оптимізації адміністративно-правового регулювання банківської діяльності / Іскізаров О.М.// Часопис Київського університету права.- 2016.-№ 3.-С.176-180

2. М. О. Куц Про особливості тлумачення терміну імплементація / Куц О. М.// Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – С. 133–138.

3. Хитра І. Я. Адміністративно-правове забезпечення діяльності банків в Україні : авторефер. дис... канд.юрид.наук: 12.00.07 / Хитра Ігор Ярославович. – К. : ЛДУВС 2011. – 16 с. URL : <https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/11HIYAVU.pdf>

4. Гапоненко Л. В. Удосконалення законодавства як ефективна умова підвищення правової системи України / Л. В. Гапоненко, Т. І. Семененко // Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). – 2017. – Вип 4–5. – С. 28–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2017_4-5_7

5. Глуговська С. Л. Адміністративно-правове регулювання банківської діяльності в Україні: автореф. дис... канд.юрид.наук.12.00.07; Національний університет державної податкової служби України. Ірпінь, 2014. 19 с.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВСТУПУ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В МИТНІ ОРГАНИ УКРАЇНИ

Приймаченко Д. В.

Виявлення правових прогалин в процедурі прийняття на державну службу в митні органи та запропоновані зміни до чинного законодавства дозволять спростити доступ до професійної митної діяльності, забезпечать її відкритість, прозорість та незалежність. В підсумку це дозволить сформувати професійний та якісно новий кадровий потенціал митної служби України, збільшить довіру суспільства до проведених реформ, що значно

підвищить ефективність їх реалізації. Саме тому, варто проаналізувати нормативні акти, предметом правового регулювання якого є процедура вступу на державну службу в митні органи України.

З моменту створення системи національної митної служби [1], проходження служби в митних органах регламентувалось Розділом X «Службові особи митних органів України. Правовий і соціальний захист працівників митних органів України» Митного кодексу України в редакції від 12.12.1991 р. № 1970-XII (втратив чинність) (далі – МК України), з урахуванням загальних положень Закону України «Про державну службу» в редакції від 16 грудня 1993 р. (ч. 2. ст. 9) та національного антикорупційного законодавства. Більш детально питання вступу на службу в митні органи, власне проходження та припинення служби визначалось Положенням про порядок і умови проходження служби в митних органах України (затверджено Постановою КМ Міністрів України від 09.02.1993 р. № 97 (втратив чинність). Прийняті нормативні акти встановлювали особливості проходження державної служби в митних органах України, про що неодноразово відзначалося в науковій літературі.

Такий стан правового регулювання вступу на службу в митні органи, службової кар'єри та припинення служби забезпечувався й в наступних редакціях галузевих кодифікованих актів, а також прийнятим у 2005 р. Дисциплінарним статутом митної служби України від 6.09.2005 р. № 2805-IV. (втратив чинність).

Уніфікація законодавства про проходження служби в митних органах із загальним законодавством про державну службу почалася у 2012 р. й була пов'язана з реорганізацією Держмитслужби України та утворенням Міністерства доходів і зборів. В подальшому тенденції збереглися й правовий статус посадових осіб митних органів (органів доходів і зборів) втрачав свої особливості.

Наразі, формально, порядок проходження служби в митних органах, а відтак і порядок вступу на службу в митні органи регламентується МК України [2], а в частині не урегульованій ним, законодавством про державну службу та іншими актами законодавства України (ч. 3 ст. 569 МК України), зокрема: Законом України «Про державну службу» в редакції від 10.12.2015 р. з урахуванням чинного антикорупційного законодавства, насамперед Законом України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII [3] та іншими нормативними актами прийнятими КМ України та Національним агентством України з питань державної служби.

Аналіз норм чинного митного законодавства та законодавства про державну службу дозволив виявити деякі правові прогалини, що пов'язані з вступом на державну службу в митні органи. Зокрема було встановлено, що в чинній редакції МК України: відсутня норма, яка б вказувала на те, що на посадових осіб митних органів поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції»; потребує уточнення перелік підстав, за наявності яких особа не може бути прийнята на службу до митних органів; не передбачена можливість проведення спеціальної перевірки стосовно осіб,

які претендують на службу в митних органах, а також не встановлено обов'язок цих осіб повідомляти про працюючих в органі, в якому вони претендують на зайняття посади, близьких осіб. Також не уніфікована термінологія кодексу з понятійним апаратом Закону України «Про запобігання корупції».

З метою приведення положень галузевого кодифіковано акту у відповідність із Законом України «Про запобігання корупції», пропонується ст. 569 доповнити ч. 4, зазначивши, що на посадових осіб митних органів поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції»; внести зміни до ч. 3 ст. 570, уточнивши перелік підстав, за наявності яких особа не може бути прийнята на службу до митних органів, зокрема: на службу до митних органів не можуть бути прийняті особи, визнані в установленому порядку недієздатними або обмеженими у дієздатності, особи, які мають судимість за вчинення умисного злочину, або які протягом року до моменту їх звернення до митних органів з приводу працевлаштування піддані адміністративному стягненню у виді позбавлення права обіймати посади або займатися діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, за вчинення адміністративного правопорушення; доповнити ст. 570 ч. 4, передбачивши у ній проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на службу в митних органах, а також встановити обов'язок цих осіб здійснювати повідомлення про працюючих в органі, в якому вони претендують на зайняття посади, близьких осіб.

Внесення таких змін дозволить забезпечити єдиний підхід до функціонування системи державної служби в національній системі митних органів та реалізацію положень антикорупційного законодавства України.

Список використаних джерел:

1. Про митну справу в Україні: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1262-ХІІ. (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 44. Ст. 575.

2. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД АДМІНІСТРАТИВНОГО РОЗСУДУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ УКРАЇНИ

Омелян В. О.

Публічна адміністрація як явище правової дійсності є досить складним поняттям, що описує сферу, органи та власне діяльність адміністративного характеру, яка здійснюється певними суб'єктами в інтересах суспільства. До зазначених суб'єктів належать організації публічного права та фізичні особи, наділені власними та делегованими владними повноваженнями.

Адміністративний розсуд публічної адміністрації сам по собі не є негативним явищем в правовій системі держави, якого треба позбутися. Дана теза є методологічно помилковою, оскільки дискреційні повноваження суб'єктів публічної адміністрації є об'єктивною властивістю адміністративного права.

Абсолютна більшість положень адміністративного законодавства передбачає наявність дискреційних повноважень суб'єктів публічної адміністрації. Так, законодавець не може спрогнозувати всі можливі життєві ситуації, з якими можуть мати справу суб'єкти публічної адміністрації. Суспільні відносини є надзвичайно динамічними і характеризуються постійною зміною та розвитком. З огляду на це, на рівні законодавства не можливо передбачити чіткі однозначні рішення для кожної із потенційних ситуацій і наявність адміністративного розсуду є об'єктивно необхідною. Разом з тим, адміністративний розсуд несе в собі ризики зловживання владою і суб'єктивного вибіркового правозастосування.

Якщо ми погоджуємось з ідеєю того, що адміністративний розсуд повинен мати місце в адміністративному праві і без нього не можливо ефективно врегулювати суспільні відносини, то окремо слід зупинитись на організаційних засадах його застосування.

Організаційні засади адміністративного розсуду є одним із ключових питань даної теми, оскільки визначають його базові підвалини – алгоритм реалізації. На наш погляд організаційні засади адміністративного розсуду суб'єктів публічної адміністрації доцільно розглядати на двох рівнях:

1) нормотворчий рівень – визначає правила закріплення дискреційних повноважень суб'єктів публічної адміністрації на рівні положень адміністративного законодавства, яке виступає основою механізму адміністративного розсуду;

2) правозастосовчий рівень – визначає правила застосування суб'єктами публічної адміністрації своїх дискреційних повноважень, закріплених в адміністративному законодавстві.

Зазначені два рівні потрібно чітко розмежовувати і в ході наукового аналізу не можна допускати підміни одних понять іншими.

Так, рівень правозастосування є похідним від нормотворчого рівня адміністративного розсуду, оскільки суб'єкти публічної адміністрації застосовують вже надані їм повноваження. Якщо уповноважений орган має один із альтернативних варіантів поведінки, то апіорі не можна говорити про узурпацію ним влади. Ще складніше в цьому випадку говорити про зловживання владою, оскільки межа між правомірністю і зловживанням стає доволі умовною і розмитою.

Ми переконані, що вдосконалення організаційних засад адміністративного розсуду необхідно розглядати саме через призму закріплення дискреційних повноважень в законодавстві. Проблема полягає в тому, що правозастосовчий рівень є похідним від нормотворчого і повністю залежить від того, у який саме спосіб дискреційні повноваження закріплені в законодавстві. Якість правозастосування напряму корелює із якістю законодавства.

Вдосконалення організаційних засад адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації України необхідно здійснювати комплексно у розрізі кожного окремо взятого законодавчого акта, який наділяє осіб дискреційними повноваженнями, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

В контексті цього погоджуємось із тезою А. А. Гріня про те, що інститут дискреційних повноважень не виділяється у самостійне нормативно-правове утворення, однак питання здійснення розсуду у ході реалізації повноважень західноєвропейські науковці розглядають крізь призму правового регулювання адміністративної процедури та адміністративних актів. Зрозуміло, що категорія адміністративного розсуду є абсолютною і пронизує собою все законодавство України.

З огляду на зазначене, резюмуємо та окреслимо базову методологію вдосконалення організаційних засад адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації України, яку доречно було б застосовувати законодавцю при подальшій нормотворчій практиці в Україні:

1. Об'єктивна необхідність у дискреційних повноваженнях.
2. Адміністративна процедура здійснення дискреційних повноважень.
3. Межі дискреційних повноважень.
4. Конфлікт інтересів суб'єктів публічної адміністрації.
5. Контроль суб'єктів публічної адміністрації.
6. Відповідальність суб'єктів публічної адміністрації.
7. Діджиталізація діяльності публічної адміністрації.

Список використаних джерел:

1. Грінь А. А. Дискреційні повноваження органів виконавчої влади України та їх реалізація: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Грінь Андрій Анатолійович; Націон. акад. наук України. – Київ, 2019. – 256 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Хрідочкін А. В.

Проблема вдосконалення законодавчої бази регулювання сфери інтелектуальної власності сьогодні набуває особливої актуальності. Його основу в Україні складає чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), оскільки саме він призначений охороняти сферу інтелектуальної власності від протиправних посягань. При цьому ефективність адміністративно-правової політики у сфері інтелектуальної власності має базуватися як на досконалій системі регулювання правовідносин інтелектуальної власності, так і доповнюватися сформованою інфраструктурою національної системи охорони та захисту інтелектуальної власності у, тому числі адміністративно-правовими засобами. Остання має низку недо-

ліків, що не сприяє ефективності публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності.

Звертаючись до досвіду іноземних держав у цій сфері, зазначимо, що у деяких країнах в межах процедур публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності прийняті окремі кодифіковані нормативні акти. Так, у Франції кодифікація у сфері інтелектуальної власності відбулася ще в 1992 р. та завершилася прийняттям Кодексу інтелектуальної власності Франції (Code de la Propriete Industrielle). У Філіппінах Кодекс інтелектуальної власності (Intellectual property code) був введений в дію окремим законом (1997 р.) і включає в себе норми стосовно патентів, торговельних марок (знаків для товарів і послуг), об'єктів авторського права та комерційних найменувань. В Італії Кодекс промислової власності (Industrial Property Code) стосується лише окремих об'єктів інтелектуальної власності, а авторські та суміжні права в цій країні регулюються окремим законом. А в Португалії сфера інтелектуальної власності регулюється Кодексом про авторське право і суміжні права (1985 р.) і Кодексом промислової власності (Industrial Property Code) (2003 р.). Робота щодо створення Кодексу інтелектуальної власності на сьогодні проводиться в Естонії, яка з 2012 р. здійснює її за підтримки ЄС в рамках національної програми «Розвиток кращого законодавства». Відомим є і той факт, що в Бельгії було прийнято Кодекс економічного права (Code of Economic Law) (2015 р.), одинадцята книга якого присвячена висвітленню положень, які безпосередньо стосуються сфери інтелектуальної власності.

В Україні ж дискусія стосовно доцільності прийняття окремого кодифікованого законодавчого акта – Кодексу інтелектуальної власності, та про включення до нього норм про адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері інтелектуальної власності останнім часом отримала новий імпульс. Появу ідеї про необхідність розробки Кодексу інтелектуальної власності її автори пояснюють, як правило, тим, що саме такий нормативний акт дозволить впорядкувати відносини, що реально склалися у суспільстві і правильно побудувати їх нові елементи. На нашу думку, з цього приводу існують великі сумніви. Проблема полягає в тому, що удосконалення адміністративного законодавства вимагає насамперед дотримання принципу наступності в адміністративному праві – використання попереднього правового досвіду і забезпечення наявності спільних рис у правових нормах, судовій практиці та доктринальних наукових положеннях. При цьому визначальну роль щодо забезпечення наступності в адміністративному праві відіграє наступність в адміністративному законодавстві – зв'язок між попередніми та новими законодавчими актами, які встановлюють караність діяння, а також зв'язок, за яким у новому нормативному акті зберігаються всі основні ознаки, що визначають змістовну і формальну характеристику закону про адміністративну відповідальність. Адміністративне законодавство спочатку УРСР, а потім і України в цілому розвивалося на основі єдиного кодифікованого закону про адміністративну від-

повідальність, який містив норми, що визначали протиправність і караність конкретного діяння. Крім того, статті Особливої частини КУпАП мають імперативний характер тільки разом із статтями його Загальної частини. Обидві частини КУпАП при цьому утворюють нерозривну системну нормативну єдність, і застосування жодної адміністративно-правової норми Особливої частини неможливе без звернення до частини Загальної. Існуючий нерозривний зв'язок між нормами Загальної і Особливої частини КУпАП полягає в тому, що під час вирішення питань, пов'язаних зі звільненням від адміністративної відповідальності та покарання, застосовуються одночасно норми обох його частин. У випадку ж можливого розміщення норм про адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері інтелектуальної власності в Кодексі інтелектуальної власності, їх застосування без норм Загальної частини КУпАП стане неможливим.

Таким чином, запропоноване окремими дослідниками включення норм про адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері інтелектуальної власності до Кодексу інтелектуальної власності, на нашу думку, є недоцільним і неконструктивним. Більш обґрунтованим нам вбачається традиційне існування кодифікованого нормативно-правового акту, що містить усі норми про адміністративну відповідальність. У той же час кодифікація правових норм про інтелектуальну власність, що носять регулятивний, а не охоронний характер, на наш погляд, є можливою.

Список використаних джерел:

1. Підопригора О. А. Чи потрібен Україні Кодекс про інтелектуальну власність? *Університетські наукові записки*. 2005. № 1–2. С. 75–79.
2. Ємельянова І. І. Деякі історико-правові аспекти розвитку адміністративної юстиції. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 1. С. 61–65.
3. Панасюк Р. П. Наукові аспекти розвитку адміністративного права. *Наукові праці МАУП. Серія : Юридичні науки*. 2017. Вип. 1. С. 73–79.

ЩОДО ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРОЦЕДУРИ ПЕРЕМІЩЕННЯ (ПЕРЕСИЛАННЯ) МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ТА ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕНЬ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Іванович С. І.

Відповідно до ст. 233 Митного кодексу України (далі – МК України) [1] митний контроль та митне оформлення товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України в міжнародних поштових відправленнях (далі – МПВ), здійснюються в місцях міжнародного поштового обміну (далі – ММПО) або за місцем розташування (проживання) одержувача або відправника. ММПО визначаються операторами поштового зв'язку за погодженням з Мініфраструктури України, та Держмитслужбою України. ММПО – виробничий підрозділ оператора поштового зв'язку,

який здійснює оброблення МПВ, які пересилаються юридичними та фізичними особами з України, в Україну та відкритим транзитом через її територію за призначенням. У ММПО міжнародні поштові відправлення пред'являються працівнику митниці для здійснення митного контролю та митного оформлення.

Митний контроль і митне оформлення товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України в міжнародних експрес-відправленнях (далі – МЕВ), здійснюються в центральних (регіональних) сортувальних станціях (далі – ЦСС (РСС) або за місцем розташування (проживання) одержувача (відправника). ЦСС (РСС) визначаються та обладнуються експрес-перевізниками за погодженням з Держмитслужбою України. Інформація про центральні сортувальні станції, регіональні сортувальні станції експрес-перевізників, місця міжнародного поштового обміну операторів поштового зв'язку та підрозділи митного оформлення розміщена на офіційному порталі Держмитслужби України.

Наразі МК України встановлено наступний порядок декларування товарів, що переміщуються (пересилаються) у МПВ та МЕВ:

– декларування товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у МПВ та МЕВ, здійснюється оператором поштового зв'язку, експрес-перевізником чи декларантом (одержувачем, відправником) або уповноваженою ним особою (ст. 236 МК України);

– товари, які не є об'єктом оподаткування митними платежами, а також кореспонденція, поштові листи та листівки, література для сліпих, друковані матеріали, МЕВ документарного характеру декларуються в усній формі на підставі товаросупровідних документів (ст. 236 МК України). Декларування здійснюється оператором поштового зв'язку чи експрес-перевізником, присутності одержувача не вимагається, митний контроль та митне оформлення здійснюється за відсутності одержувача. Відповідно до ст. 374 МК України, не є об'єктом оподаткування митними платежами товари (за винятком підакцизних), що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одній депеші від одного відправника у МПВ, на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у МЕВ, якщо їх сумарна фактурна вартість не перевищує еквівалента 150 євро. Однак, відповідно до чинного митного законодавства [2], з 01.07.2019 р. по 31.12.2020 р. р без сплати податку на додану вартість та мита можна ввозити на територію України МПВ та МЕВ, сумарна вартість яких не перевищує еквівалент 100 євро для одного одержувача-фізичної особи в одній депеші від одного відправника у МПВ або в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у МЕВ.

Якщо сумарна вартість перевищує еквівалент 150 євро, нараховуються митні платежі у розмірі: + 20 % ПДВ з сумарної вартості, яка перевищує 100 євро; якщо сумарна вартість перевищує еквівалент 10 тис. євро, нараховуються митні платежі у розмірі: + 20 % ПДВ та 10 % мита з сумарної вартості, яка перевищує 150 євро; якщо сумарна вартість перевищує екві-

валент понад 10 тис. євро, здійснюється декларування з оформленням митної декларації та сплатою усіх митних платежів.

Для декларування товарів (крім підакцизних), що переміщуються (пересилаються) у МПВ, МЕВ і сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 100 євро, але не перевищує еквівалента 10 000 євро, використовуються:

– для товарів у МПВ – уніфіковані міжнародні документи, форми яких встановлено актами Всесвітнього поштового союзу, митні декларації CN 23 або CN 22 (декларування товарів здійснюється оператором поштового зв'язку на підставі оформлених відправником митних декларацій, і присутності одержувача не вимагається);

– для товарів у МЕВ – митна декларація М-16 (декларування товарів може здійснюватись експрес-перевізником, присутність одержувача не є обов'язковою).

Заяви (претензії) фізичних та юридичних осіб розглядаються в порядку, встановленому законодавством України: щодо матеріальних претензій, порядку і термінів проходження МПВ – операторами поштового зв'язку; щодо нарахованих митних платежів і затриманих чи вилучених митницею предметів – митними органами.

Заборони та обмеження щодо переміщення (пересилання) окремих видів товарів у МПВ та МЕВ регламентуються ст. 235 МК України та ст. 18 Всесвітньої поштової конвенції.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів: Закон України від 23.11.2018 р № 2628-VIII *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 49. Ст. 399

ОРГАНИ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ: РІЗНОВИДИ ТА ЗАСАДИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Капран Р. В.

Згідно ст. 43 Закону України від 05 липня 2012 р. «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатське самоврядування ґрунтується на принципах виборності, гласності, обов'язковості для виконання адвокатами рішень органів адвокатського самоврядування, підзвітності, заборони втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката [1].

Адвокатське самоврядування реалізується в таких організаційних форм, як:

1. З'їзд адвокатів України – є вищим органом адвокатського самоврядування. До його складу входять делегати, обрані Конференціями адвокатів регіону. Скликається не рідше одного разу на три роки.

2. Рада адвокатів України – діє в період між з'їздами адвокатів України та підконтрольна їм. До складу Ради адвокатів України входять тридцять членів, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п'яти років: по одному представнику від кожного регіону, які обираються конференцією адвокатів регіону, та голова і два заступники голови, які обираються шляхом голосування з'їздом адвокатів України. Рада адвокатів України діє у системі органів Національної асоціації адвокатів України, є національним органом адвокатського самоврядування, на який державою покладено виконання у період між з'їздами адвокатів України публічно-представницьких функцій недержавного самоврядного інституту, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання правової допомоги на професійній основі адвокатури України.

Рада адвокатів України: складає порядок денний, забезпечує скликання та проведення з'їзду адвокатів України; забезпечує виконання рішень з'їзду адвокатів України; здійснює організаційне, методичне, інформаційне забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України, здійснює контроль за діяльністю рад адвокатів регіонів щодо внесення відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України та надання витягів з нього; розглядає скарги на рішення, дії чи бездіяльність рад адвокатів регіонів, їх голів, скасовує рішення рад адвокатів регіонів тощо.

3. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури – є колегіальним органом при Раді адвокатів України, завданням якого є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури підконтрольна і підзвітна з'їзду адвокатів України та Раді адвокатів України.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури: 1) розглядає скарги на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури; 2) узагальнює дисциплінарну практику кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.

4. Вища ревізійна комісія адвокатури – здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю Національної асоціації адвокатів України, її органів, рад адвокатів регіонів, Ради адвокатів України, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, діяльністю ревізійних комісій адвокатів регіонів. Вища ревізійна комісія адвокатури підконтрольна і підзвітна з'їзду адвокатів України.

За результатами перевірок Вища ревізійна комісія адвокатури складає висновки, які подає на розгляд та затвердження з'їзду адвокатів України. Вища ревізійна комісія адвокатури може подавати результати перевірок Раді адвокатів України, Вищій кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури.

5. Конференція адвокатів регіону – є вищим органом адвокатського самоврядування в областях.

Конференція адвокатів регіону скликається радою адвокатів регіону не рідше одного разу на рік.

До повноважень конференції адвокатів регіону належать: обрання голови та членів ради адвокатів регіону, дострокове відкликання їх із посад; обрання делегатів на з'їзд адвокатів України; обрання представника адвокатів регіону до складу Ради адвокатів України та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, дострокове відкликання їх із посад; визначення кількості членів кваліфікаційної і дисциплінарної палат кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, обрання голови та членів кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, дострокове відкликання їх із посад; обрання голови та членів ревізійної комісії адвокатів регіону, дострокове відкликання їх із посад тощо.

6. Рада адвокатів регіону. Між конференціями адвокатів регіону функції адвокатського самоврядування у регіоні виконує рада адвокатів регіону, яка підконтрольна і підзвітна конференції адвокатів регіону

Повноваження Ради адвокатів регіону: представляє адвокатів регіону; складає порядок денний, скликає та забезпечує проведення конференції адвокатів регіону; забезпечує виконання рішень конференції адвокатів регіону, здійснює контроль за їх виконанням; здійснює інформаційно-методичне забезпечення адвокатів регіону, сприяє підвищенню їх кваліфікації; приймає присягу адвоката України; сприяє забезпеченню гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних і соціальних прав адвокатів тощо.

7. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури – утворюється з метою визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури підконтрольна та підзвітна конференції адвокатів регіону.

До повноважень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури належать: організація та проведення кваліфікаційних іспитів; прийняття рішень щодо видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту; прийняття рішень про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю; здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів;

8. Ревізійна комісія регіону – утворюється для здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю ради адвокатів регіону та кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури. Ревізійна комісія адвокатів регіону підконтрольна і підзвітна конференції адвокатів регіону.

За результатами перевірок ревізійна комісія адвокатів регіону складає висновки, які подає на розгляд та затвердження конференції адвокатів регіону. Ревізійна комісія адвокатів регіону може подавати результати перевірок Раді адвокатів України та з'їзду адвокатів України.

Органи адвокатського самоврядування об'єднує Національна асоціація адвокатів України, яка діє через організаційні форми адвокатського самоврядування вказані вище. Національна асоціація адвокатів України втілює у життя засади адвокатського самоврядування Національна асоціація адвокатів України. Асоціація є недержавною некомерційною професійною

організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, створена на засадах професійної належності для сприяння розвитку та зміцнення інституту адвокатури в Україні, підвищення рівня правової допомоги, що надається адвокатами, ролі та авторитету адвокатури в суспільстві, захисту прав і законних інтересів членів організації.

Найголовнішими напрямками діяльності Асоціації є:

– представлення адвокатури України у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності, громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями, делегує представників до органів державної влади;

– захист професійних прав адвокатів та забезпечення гарантій адвокатської діяльності;

– забезпечення доступу та відкритості інформації стосовно адвокатів України.

Список використаних джерел:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n361>

ДОСЯГНЕННЯ НАУКИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН У СФЕРІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Санжара О. О.

Проблеми децентралізації влади, розширення прав місцевого самоврядування та підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення та захисту прав і свобод громадян є питаннями, які постійно привертають до себе увагу науковців.

Наприклад, особливості функціонування органів місцевого самоврядування в сучасних умовах децентралізації влади розкриваються у працях О. І. Бедного, С. В. Волдирєва, Е. В. Горян, Я. В. Журавель, Ю. М. Ільницької, А. А. Казанчан, Т. О. Карабін, І. П. Ковальова, І. Л. Литвиненко, П. М. Любченка, П. Д. Матвієнко, О. М. Пастернак, І. В. Федорова, Г. В. Чапали, А. В. Щерби та багатьох інших. Разом з тим, більшість з вказаних праць в основному зосереджені:

1) на висвітленні конституційно-правових аспектів функціонування місцевого самоврядування в системі публічної влади та правових механізмах реалізації конституційних прав на місцевому рівні. Наприклад, І. П. Ковальов розглядає місцеве самоврядування як інститут сучасного вітчизняного конституціоналізму [1]. Відповідно вчений детально розкриває місцеве самоврядування у сучасній вітчизняній науці та національному законодавстві та зупиняється на проблемах децентралізації публічної влади. Разом з тим, в науково-дослідній роботі відсутні висновки щодо системи

прав та свобод фізичних і юридичних осіб, реалізацію яких забезпечують органи місцевого самоврядування, а також фрагментарно згадує про таку сферу їх діяльності як надання послуг населенню. Конституційно-правовий аспект забезпечення прав і свобод осіб у діяльності органів місцевого самоврядування розкривається у працях І. Л. Литвиненко [2]. Ця робота є яскравим взірцем невирішеної у юридичній науці проблеми чіткого розмежування конституційно-правового та адміністративно-правового регулювання. Іноді важко визначитись де закінчується конституційно-правове регулювання та починається адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у сфері захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина. Переконані в тому, що адміністративно-правове регулювання є продовженням конституційно-правового регулювання у сфері забезпечення та захисту прав і свобод людини та громадянина. Дійсно конституційне право визначає і декларує основні права людини та громадянина. Стосовно окремих прав та свобод конституційне право передбачає і механізми їх реалізації. Разом з тим, більшість конституційних прав можуть реалізуватись виключно завдяки існуючим адміністративно-правовим механізмам їх реалізації. Тому І. Л. Литвиненко і не зосереджувалась в своїй роботі на процедурах і механізмах реалізації більшості конституційних прав, обмежившись лише загальною характеристикою повноважень органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина.

2) на аналізі адміністративно-правових аспектів організації внутрішньої та зовнішньої діяльності органів місцевого самоврядування, де питання реалізації прав і свобод громадян або взагалі не розглядаються, або досліджуються лише фрагментарно без належного обґрунтування та висновків. Наприклад, П. Д. Матвієнко визнає органи місцевого самоврядування суб'єктами адміністративного права, але розглядає їх як об'єкти державного та громадського контролю [3]. Такий підхід дозволяє краще зрозуміти систему суб'єктів контролю та їх повноваження по відношенню до органів місцевого самоврядування, але не дає можливість розкрити роль місцевого самоврядування у забезпеченні прав і свобод фізичних та юридичних осіб. Теж саме стосується і комплексного дослідження О. І. Бедного, який зосереджується на характеристиці службових відносин в органах місцевого самоврядування [4]. Тобто автор розкриває правовий статус муніципального службовця, особливості реалізації ним своїх прав та обов'язків у внутрішньо-управлінських відносинах і взагалі оминає в науково-дослідній роботі питання адміністративно-правового механізму реалізації прав і свобод громадян у сфері місцевого самоврядування.

Разом з тим, є праці, в яких в достатній мірі були вже досліджені окремі аспекти впливу децентралізації публічної влади на розширення прав місцевого самоврядування, в тому числі, і у сфері забезпечення прав та свобод людини і громадянина.

Наприклад, Я. В. Журавель, розглядаючи особливості адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування, виділяє серед

усього загалу функцій місцевих рад функції, які безпосередньо пов'язані з забезпеченням та захистом прав і свобод громадянина (нормотворча, контрольна, соціальна, культурна, екологічна, політична функції та функція забезпечення і охорони прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина) [5, с. 106]. Характеристика цих функцій дозволила вченому розкрити частково і передбачені національним законодавством адміністративно-правові механізми реалізації прав і свобод громадян.

Адміністративні процедури, як форма зовнішньо-організаційної діяльності органів місцевого самоврядування, аналізуються у праці А. В. Щерби [6, с. 113–135]. Наприклад, вчена поділяє адміністративні процедури органів місцевого самоврядування на юрисдикційні та неюрисдикційні, а також характеризує особливості їх правового забезпечення та специфіку їх реалізації органами місцевого самоврядування.

Комплексне дослідження адміністративних послуг в системі функцій органів місцевого самоврядування було здійснено Ю. М. Ільницькою. Вчена зосереджується на характеристиці повноважень органів місцевого самоврядування, які безпосередньо пов'язані з забезпеченням реалізації прав і свобод фізичних та юридичних осіб. Зокрема, Ю. М. Ільницька підкреслює: «Дотримання прав та інтересів окремих осіб ставляться в центр уваги органів місцевого самоврядування і мають реалізовуватись не всупереч волі держави, а завдяки їй і за її допомогою» [7, с. 3].

Разом з тим, в юридичній літературі відсутні праці, в яких би цілеспрямовано досліджувалася специфіка адміністративно-правового механізму реалізації прав і свобод громадян у сфері місцевого самоврядування,

Принцип субсидіарності публічної влади у сфері забезпечення реалізації прав і свобод людини та громадянина проявляється у тому, що послуги публічної влади надаються тими органами, які є найближчими до споживачів цих послуг і можуть найкращіше їх надавати. Органи місцевого самоврядування як раз і є тими органами, що максимально приближені до населення та обізнані в їх потребах та прагненнях.

У зв'язку з цим можна стверджувати, що сьогодні суттєво змінюється функціональна основа діяльності публічної влади, у тому числі й органів місцевого самоврядування. Впровадження ж у реальне життя нашої держави людиноцентристської концепції публічного управління вимагає комплексних досліджень власне адміністративно-правового механізму реалізації прав і свобод громадян у сфері місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Ковальов І. П. Місцеве самоврядування як інститут сучасного вітчизняного конституціоналізму: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. Маріупольський державний університет. Маріуполь, 2012. 226 с.

2. Литвиненко І. Л. Діяльність органів місцевого самоврядування по забезпеченню конституційних прав та свобод людини і громадянина: дис. ...

канд. юрид. наук: 12.00.02 – конституційне право. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2002. 234 с.

3. Матвієнко П. Д. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування як суб'єктів адміністративного права України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2011. 221 с.

4. Бедний О. І. Організаційно-правові основи служби в органах місцевого самоврядування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право. Одеська національна юридична академія. Одеса, 2003. 175 с.

5. Журавель Я.В. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2007. 227 с.

6. Щерба А. В. Адміністративні процедури в органах місцевого самоврядування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2011. 198 с.

7. Ільницька Ю. М. Адміністративні послуги в системі функцій органів місцевого самоврядування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2011. 206 с.

РІВНОВАГА ЗНАЧЕННЯ ОКРЕМИХ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНОЇ СЛУЖБИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Маслова А. Б.

Призначенням митних органів є створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України (ч. 1 ст. 544 МК України). Основними завданнями, виконання яких покладається на митні органи для досягнення цих результатів, є, зокрема:

– забезпечення правильного застосування, неухильного дотримання та запобігання невиконанню вимог законодавства України з питань митної справи;

– створення сприятливих умов для полегшення торгівлі, сприяння транзиту, збільшення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України;

– здійснення митного контролю та виконання митних формальностей;

– забезпечення справляння митних платежів;

– застосування передбачених законом заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, здійснення кон-

тролю за дотриманням заборон та обмежень щодо переміщення окремих видів товарів через митний кордон України;

– запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил на всій митній території України (ч. 2 ст. 544 МК України).

Звернувшись до матеріалів наукових досліджень, присвячених призначенню та завданням митних органів, помічаємо те, що значною підтримкою користується позиція щодо недопустимості відхилення митних органів від їх призначення на користь забезпечення повного та своєчасного справляння митних платежів для наповнення бюджетів.

Зокрема, А. В. Макаренко дотримується позиції щодо того, що вкрай негативний вплив має гіпертрофована фіскальна функція митниці, хоча, насправді, вона є похідною від інших — захисту внутрішнього ринку, застосування законодавства, що регулює зовнішньоекономічні операції, організації безпечного переміщення товарів.

Разом з тим, на противагу до вищезгаданого вченого та його однодумців, О. Ф. Андрійко та Т. В. Корнева висловили прихильність до думки про те, що пріоритетними в контролюючій діяльності митних органів є, передусім, фіскальна функція щодо забезпечення надходження податків при ввезенні товарів на митну територію України, а також охоронна функція щодо національної безпеки країни. Фіскальна функція відіграє головну роль в оцінці діяльності митних органів, применшивши виконання інших функцій.

Міркування про виключність значення одного з напрямів діяльності митниці зустрічаються також у наукових працях, присвячених перенесенню акценту у організації та діяльності митниці на обслуговування зовнішньоекономічних операцій підприємств, а також громадян під час ввезення чи вивезення (пересилання) ними товарів на митну територію України.

Наприклад, як зауважила І. В. Каїмова, традиційні для митної справи процеси регулювання і митного адміністрування мають структуруватись і організовуватись на якісно новому рівні – на рівні сервісного обслуговування. Головним завданням заходів, що проводяться в рамках комплексної програми, має стати клієнтоорієнтованість посадових осіб митних органів.

Як значно більш прийнятна альтернатива теоретичним концепціям з абсолютизацією значення одного або декількох напрямів діяльності митниці, великою частиною наукового співтовариства обстоюється думка про необхідність збалансування та оптимізації діяльності митниці за усіма напрямками.

Зокрема, О. В. Комаров зауважив, що може здаватись, ніби сприяння міжнародній торгівлі з позиції мінімізації податкового навантаження є конфліктною відносно фіскальної функції, тоді як у плані лібералізації митних процедур функція сприяння є суперечливою щодо правоохоронної функції. Однак, за справедливим висновком вченого, сучасні механізми митного регулювання дають змогу збалансувати суперечливість таких завдань та забезпечують митні адміністрації засобами досягнення правиль-

ного балансу між спрощенням умов міжнародної торгівлі та регуляторним контролем у процесі реалізації правоохоронної та стимулюючої функцій.

Підсумовуючи вищевикладене, слід наголосити на тому, що принципові засади та характер діяльності митних органів, пов'язані з митним контролем та митним оформленням, непоправно викривляються всупереч призначенню митних органів, якщо вони спрямовуються на першочергове виконання фіскальних показників або пріоритетне досягнення цілей сервісного обслуговування перед, наприклад, запобіганням та протидією порушенням митних правил. Натомість, однією з найважливіших передумов гармонійного розвитку та ефективності митної служби є спрямування її діяльності на досягнення максимальних результатів за усіма напрямками, що є цілком можливим за належного адміністративно-правового регулювання та побудови оптимальних інституційних моделей та їх реалізації на практиці.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. Дата оновлення: 2 квітня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
2. Макаренко А. В. Митна реформа: пошук оптимальної концепції. *Lex Portus*. 2017 № 2 (4). С. 21–36.
3. Андрійко О. Ф., Корнева Т. В. Сучасний стан та основні напрями вдосконалення митного контролю в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2019 № 4. С. 107–112.
4. Каимова И. В. Особенности стандартизации и унификации деятельности таможенных органов Российской Федерации. *Экономические науки*. 2018. № 12. URL: <http://novaum.ru/public/p599>.
5. Комаров О. В. Удосконалення фіскальної політики в галузі державної митної справи. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. Серія : Державне управління*. 2017. № 4. С. 62–67.

*Секція 3. Суверенність держави і людини в міжнародних відносинах:
теоретико-правова еволюція та історичні практики*

**РЕГИОНАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ**

Усекеев Э. Ж., Иманбеков У. Т.

Исследование посвящено изучению региональной модели геополитической безопасности Центральной Азии, ее теоретических и практических аспектов. Результаты позволяют представить данную модель как многоаспектный общественно-политический феномен, где соприкасаются интересы США, России и Китая. А также как интегрированную междисциплинарную систему политико-географических знаний о странах Центральной Азии, таких как Кыргызстан, Казахстан, Таджикистан, Узбекистан.

Поскольку в регионе идет геополитическая борьба в основном между США, Россией и КНР можно говорить, что Центральная Азия не находится в зоне геополитической ответственности лишь одного центра силы. Вместе с тем, поскольку регион представляет собой весьма значимый сегмент глобальной экономики, пока, прежде всего, в плане сырьевого значения, он не располагается и в зоне ослабленного внимания. Таким образом, регион находится на границе двух и более центров силы.

В настоящее время здесь нет прямого внутригосударственного или межгосударственного противостояния. Межклановое противостояние в Таджикистане не переходит рамки военно-политического. Это связано с выгодной для Таджикистана внешнеполитической конъюнктурой. Проведение международной антитеррористической кампании и борьба с религиозным экстремизмом позволяет режиму эффективно бороться с основным внутривнутриполитическим оппонентом – Объединенной таджикской оппозицией. Внутриузбекские противоречия, основанные на борьбе кланов и радикализации исламских экстремистов, официальный Ташкент пока способен удержать в мирном русле. Этому в значительной мере способствуют тесные отношения Узбекистана с США, возникшие в рамках международной антитеррористической операции в Афганистане. Благодаря открытию военно-воздушных баз антитеррористической коалиции и России в «Манасе» и Канте, Кыргызстан получил возможность сохранить достаточно высокий уровень внутривнутриполитической стабильности. Благодаря именно этим внешним силам, региональные противоречия Север–Юг, скорее всего, не способны сыграть роль внутреннего пертурбатора. Ситуация в Казахстане, вероятно, останется наиболее стабильной. Внутренняя оппозиция в условиях высоких темпов экономического роста и проведения умеренной, но все же либерализации политической сферы имеет сравнительно меньше оснований для критики действий власти. Ее основные послы о том, что у Казахстана в мире очень низкий авторитет из-за обвинений в коррупции, очень резко диссонирует с активными внешнеполитическими действиями –

Форумом мировых и традиционных религий, Конгрессом духовного согласия, Евразийскими медиа-форумами, саммитом СВМДА, Евразийским экономическим форумом (продолжение Давосского форума) и т. д. Таким образом, модель региональной геополитической безопасности нельзя назвать ни «анархичной конфликтностью», ни «нулевым балансом».

В отношении межгосударственных противоречий можно отметить, что государства региона в настоящее время не демонстрируют высокую конфликтность. Периодически возникающие пограничные противоречия в значительной степени свидетельствуют о признании внутрорегиональных границ. Имевшие место ошские события (территориальный конфликт за кыргызскую часть Ферганской долины) удалось достаточно эффективно локализовать. Имеющиеся противоречия носят незначительный характер. Существуют противоречия в распределении водных ресурсов, однако, на наш взгляд, они не дают повода для значительных разногласий, и государства региона неоднократно демонстрировали готовность к компромиссу. В связи с этим региональную ситуацию нельзя назвать «балансом угроз».

Как было отмечено выше, Центральная Азия находится на пересечении интересов различных центров геополитической силы. Это Соединенные Штаты, Российская Федерация, КНР, Европейский Союз, Турция, Иран, негосударственные игроки (транснациональные корпорации, международные организации, международные преступные группировки и т. п.) и некоторые другие. Если сопоставить военную, политическую, экономическую, демографическую мощь этих внешних игроков и государств региона, то можно говорить о неравнозначных отношениях.

Вместе с тем большинство внешних игроков в целом заинтересованы в стабильном развитии Центральной Азии, поскольку здесь сосредоточены их значительные экономические и политические интересы. Они сформировали ряд механизмов (ОДКБ, ШОС, АТК, ЕврАзЭС и др.), способных снизить и нейтрализовать потенциальные угрозы. Кроме того, наличие в регионе стратегической игры с позитивным нулевым окончанием говорит о том, что, по меньшей мере, «внешнерегиональное равновесие» в Центральной Азии достигнуто.

Рассмотрим возможность модели «Регионального концерта» в Центральной Азии. Основные региональные центры силы – Узбекистан и Казахстан в последнее время сделали ряд шагов навстречу друг другу. В частности, объявлено о завершении делимитации государственной границы на взаимоприемлемых условиях. Действует ряд совместных проектов, организация Центрально-Азиатское сотрудничество. Оказались неудачными проекты создания единого военного формирования «Центразбат», а также весьма различны темпы экономического роста. По моделям реформирования регион делится на более либеральные (Казахстан, Кыргызстан и Таджикистан) и менее либеральные (Узбекистан и Туркменистан) государства.

В виду того, что регион находится на границе влияния различных центров силы, а внутри и вне его существует множество различных вызо-

вов и угроз, уровень доверия в странах региона не способен привести к единым принципам внешней и экономической политики. Наоборот, государства зачастую проводят такую политику, которая ведет к снижению внутрорегионального доверия. К примеру, Узбекистан стремится закрыть границы. Туркменистан пытается все больше отдалиться. Кыргызстан пытается продать воду из рек, начинающихся на его территории и текущих по территории Узбекистана и Казахстана. Организация по региональной интеграции в Центральной Азии (организация Центрально-Азиатское сотрудничество – ЦАС) не способствует развитию интеграции, а скорее призвана демонстрировать стремление ограничить влияние центробежных тенденций. Об этом красноречиво свидетельствует как неспособность данной организации обеспечить единое экономическое пространство, так и включенность государств региона в иные, зачастую противоположной направленности организации экономической, политической и военной интеграции. К примеру, Казахстан входит в единое экономическое пространство с РФ, Беларусью и Украиной, совместно с Кыргызстаном, Таджикистаном в ОДКБ и ЕврАзЭС. В то же время Узбекистан входит в ГУУАМ, а Туркменистан не входит ни в одно из этих объединений. В этом плане региональную ситуацию в Центральной Азии нельзя считать ни «интеграцией», ни «региональным концертом».

Список использованных источников:

1. Артыкбаев М. Т. Институционализация политических систем суверенных государств Центральной Азии. Автореф. дисс. на соиск. уч. ст. д.п.н. – Бишкек, 2006.
2. Артыкбаев М. Т. Теоретические аспекты региональной политической интеграции стран Центральной Азии. – Евразия коому глобализация шарттарында. – Бишкек, 2006. – С. 171–177.
3. Бельков О. Терроризм – вызов национальной и международной безопасности // Безопасность Евразии. – 2001. – № 4. – С. 239.
4. Бабаджанов Б. Ферганская долина: источник или жертва исламского фундаментализма // Центральная Азия и Кавказ. – 1999. – № 4 (5). – С. 128.
5. Иманбеков У. Т. Геополитические аспекты региональной безопасности ЦА : дисс. на соиск. учен. степ. канд. наук. Бишкек, 2011.
6. Кыргызская Республика: новые перспективы. Комплексная основа развития Кыргызской Республики до 2020 г. Общая национальная стратегия. – Бишкек, 2018.
7. Моргентгау Г. Политические отношения между нациями. Борьба за власть и мир. Социал.-полит. журн. – 1997. – № 2. – С. 181–201.
8. Сыдыкбаев Ч. М. «Китайский фактор» в обеспечении защиты национальных интересов Кыргызстана в современных геополитических процессах. Казань. № 2(10)/2017.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНОГО КУПЕЦТВА НА ПІВДНІ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХVІІІ СТ.

Морозов О. В.

Правові новели Кучук-Кайнарджийського миру 1774 р., які відкрили Чорне море для Російської імперії, та зусилля з облаштування новопрієднаних земель, заходи у сфері дипломатії та митної політики сприяли залученню іноземних купців у порти Азовського та Чорного морів. Головна роль серед них в ті роки відводилась Херсону, який мав стати центром усього Причорномор'я. Уряд вживав адміністративних та зовнішньополітичних заходів для підтримки зовнішньої торгівлі новоствореного міста. Ще в 1775 р. заборонено будувати великотоннажні судна у Таганрозі, який був конкурентом Херсона на Півдні. Князь Г. О. Потьомкін видав розпорядження про відкриття у Херсоні ярмарків [1]. Міжнародні торговельні договори, укладені в 1780-х рр. Російською імперією, також в основному були спрямовані на розвиток торгівлі в Чорному морі. Не випадково більшість із них підписано з країнами, з якими було зручніше підтримувати зв'язки через чорноморські порти, а саме з Туреччиною, Австрійською імперією, Неаполітанським королівством (виняток договір з Данією 1783 р.). За договором із Францією піддані цієї держави отримували привілеї в шести портах. Крім Петербурга, Ревеля, Архангельська згадувались три чорноморські гавані: Херсон, Севастополь, Феодосія. Зацікавленість розвивати контакти саме з південними портами виявляли й торговельні фірми інших середземноморських держав. Так, неаполітанські купці в 1780-х рр. заявляли про погану інформованість щодо фарватерів Балтійського моря, товарної кон'юнктури у Петербурзі, тому погоджувалися розвивати торгівлю з Росією через Чорне море [2].

У результаті в нових російських портах на Півдні з'явилися іноземні купці, у тому числі західноєвропейських держав. Значну увагу вони приділяли Херсону. Одними з перших у новоствореному Херсоні закріпилися француз Антуан Ігнас Антуан і купець з Відня Антон Маттіас Віллесхофен. У 1782–1783 рр. Віллесхофеном було організовано торгові експедиції Дунаєм до Херсона й доставлено великі партії товарів (продукція державних порцелянових і скляних фабрик Відня, суконних мануфактур Лінца). Успіх цього підприємства відкривав вихід промисловості Австрійської імперії на нові ринки. Для продажу цих товарів у Херсоні створюється спеціальна торгова компанія Віллесхофена. Торгові контакти з землями Габсбургів здійснювались не лише по Дунаю, а також через адріатичний порт Трієст. Цьому сприяла політика Габсбургів, які в 1769 р. у Трієсті встановили режим безмитної торгівлі “порто-франко”.

Для активізації торгівлі через Чорне та Середземне моря в 1784 р. сенат постановив надати всім народам свободи торгівлі в містах Херсон, Севастополь, Феодосія з використанням власних чи зафрахтованих суден. [3].

Відновлення міжнародної торгівлі в Чорному морі зацікавило й країни Східної Європи. У 1775 р. укладається російсько-польський торговельний договір, який дозволяв польському купецтву транзит товарів і вивезення їх через Херсонський порт. З 1784 р. надано право польським купцям користуватися пільговим митом для портів Чорного та Азовського морів [4].

У контексті аналізу міжнародно-договірної практики зазначеного періоду доцільно охарактеризувати найважливіші торговельні договори, що діяли в басейні Чорного моря. З Османською імперією (1783 р.) укладається спеціальний торговельний договір, що мав зміцнити зовнішньоторговельні відносини, принципи яких зафіксовано у Кучук-Кайнарджийському мирі 1774 р. Османська імперія зобов'язувалась не вимагати мито за прохід проток російськими суднами великого каботажу, які перевозили товари з Білого моря в Чорне. Митні ставки мали переглядатися кожні 12 років [5]. Для встановлення між Російською та Австрійською імперіями прямої торгівлі договором 1785 р. австрійським підданим надавався торговий режим найбільшого сприяння. У приморських містах помешкання австрійських купців звільнялись від солдатського постою, все нерухоме майно австрійських підданих у російських містах після смерті власника успадковувалось підданими Австрії. В портах Чорного моря на австрійців поширювалося право зменшення мита на 1/4, митні пільги діяли 12 років. Торговельний договір з Францією 1786 р., крім зазначених у договорі з Австрією норм, містив положення про звільнення від мита з фрахту, якщо французькі судна наймалися російськими неогоціантами. Експортери продовольчих товарів як у Марселі, так і в Херсоні та інших портах звільнялися від взаємного 30-відсоткового мита. Сторони зафіксували домовленість про зниження російською стороною мита на французькі вина з 40 до 20 %, відповідно, французи зменшували мито до 20 % на російське залізо, віск Аналогічні торговельні угоди в 1787 р. укладаються з Неаполітанським королівством та Португалією на 12 років.

Як бачимо, в останню чверть XVIII ст. склалась система типових торговельно-митних договорів, які поклали в основу принцип рівноправності сторін, а також режим найбільшого сприяння. Але у подальшому, з переходом до фабричного виробництва і поєднанням економічного інтересу з національним, міжнародна договірна практика змінюється.

Список використаних джерел:

1. Ульяницкий В. А. Дарданеллы, Босфор и Черное море в XVIII веке. М.: Типография Никитский бульвар, 1888. 484 с.
2. Полное собрание законов Российской империи (ПСЗРИ). Санкт-Петербург, 1834. Т. XX. № 14048.
3. ПСЗРИ. Т. XVIII. № 13141.
4. ПСЗРИ. Т. XXIX. № 22116.
5. ПСЗРИ. Т. XIX. № 14164, § 11; Т. XXI. № 15757, §1, 6, 8, 17.

ІНТЕГРАТИВНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УМОВАХ НОВИХ ІСТОРИЧНИХ ВИКЛИКІВ

Ченцов В. В., Тертишник В. М.

На початку ХХ століття, як і століття поспіль, старий лад себе майже вичерпав, а нового виваженого шляху розвитку вчасно запропоновано не було. Якби не були віхи історії, з них треба робити висновки і створювати запобіжники для недопущення помилок і негараздів у майбутньому. В історії слід бачити не тільки генетичну пам'ять, але й генетичну програму.

В сучасних історичних умовах, крім розв'язання епідеміологічних проблем та подолання гуманітарної кризи, глобальні міжнародні і внутрішні виклики потребують переосмислення доктринальних та інституційних трансформацій стратегії і тактики розбудови соціальної правової держави, що має включати як економічний складник, так і створення інститутів стримувань і противаги проти відступу від поставленої мети.

Стратегію державотворення можна розглядати як доктринальну модель послідовних, активних і скоординованих дій, необхідних для досягнення суспільно важливої, глобальної для такої діяльності, довгострокової мети.

Наразі мають бути вирішені важливі питання демонополізації економіки, деофшоризації капіталів, деполітизації правоохоронних органів та професіоналізації органів державного управління. Слід запровадити процедури стимулювання самоінвестиційного розвитку, підтримки інноваційних технологій та вітчизняного виробника. У цій системі належне позитивне місце має відігравати фіскальна та митна політика.

Залишаються відкритими питання гармонізації законодавчої, виконавчої та судової влади, оптимізації їхньої діяльності, усунення дублювання функцій та компетентностей державних інституцій. Суспільство має визначитись із моделлю державного управління чи це була парламентсько-президентська, чи президентсько-парламентська держава. А відповідно має спрощуватись управління у сфері виконавчої влади.

Цікавий може бути досвід функціонування виконавчої влади в США. В аспектах розвитку механізмів стримувань і противаг, звертає на себе увагу §1 ст. 2 Конституції Сполучених Штатів: «президент повинен отримувати за свою службу в призначені строки винагороду, яка не може бути ні зменшено, ні збільшено протягом того періоду, на який він обраний, і він не має отримувати протягом цього часу ніякої іншої винагороди ні від Сполучених штатів, ні від когось іншого». Такий підхід має бути встановлений відносно усіх чиновників усіх гілок влади. Призначення міністрами самим собі і своїм заступникам захмарної заробітної плати, рівно як і отримання ними грандів, це те, що має бути викорінено раз і назавжди з практики діяльності усіх інституцій влади.

В судовій гілці влади уже створено достатньо судових органів, а в найвищій судовій інстанції – складну структурну систему виконання функ-

цій касації та формування правових позицій. Незважаючи на громіздку систему, з роками в країні розвивається корисне для суспільства прецедентне право. Водночас у питаннях тлумачення права не усунуті дублювання повноважень Верховного Суду та Конституційного Суду України. Багато проблем з виконанням рішень Європейського Суду з прав людини, а разом із тим із забезпеченням верховенства права в державі. Для забезпечення прав людини, на наш погляд, доцільне запровадження в Україні свого окремого *Національного Суду з прав людини*, в юрисдикцію якого входив би якраз розгляд позовів людини проти органів державної влади України та їхніх посадових осіб. Національний суд з прав людини має створюватись в Україні на засадах максимального забезпечення незалежності суддів від самої влади. Тому, найвірогідніше, буде виправданим обрання суддів прямими всенародними виборами.

У стратегії державотворення важливим є положення ст. 13 Конституції України: «Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією».

Земля є однією з найбільших цінностей українського народу, право на яку він невтомно і мужньо із жагою до життя виборював з давніх часів і дотепер, відстоював у лихоліттях історії, цінності які нині потребують філософської рефлексії – переосмислення й перебудови алгоритмів подальших кроків суспільства в забезпеченні належного державотворення.

Нині нові партії з більшовицьким запалом готові реалізувати «нові» (давно забуті) гасла, зокрема й «землю селянам». І чим менше залишається селян на селі, тим дедалі частіше і радикальніше порушується питання гарантування «для них» власності на землю.

У земельних правовідносинах в Україні потрібно без зволікань навести елементарний правовий порядок. Перш за все слід прийняти закони про створення земельного кадастру, створити державний земельний банк, провести аудит земель, усунути наслідки рейдерських і шахрайських дій з палями громадян та ретельно перевірити угоди щодо оренди землі, перевірити, наскільки належним чином використовується земля орендарями, забезпечити виконання ст. 121 Земельного кодексу України щодо права українських громадян на безоплатну передачу їм земельних ділянок із земель державної або комунальної власності, а водночас забезпечити в ініційованих реформаторських процесах дотримання ст. 22 Конституції України (недопущення звуження існуючих прав).

Українська Земля – це не товар, це природний скарб, який створювався планетарними процесами та дістався нам усім у спадщину від наших пращурів, дідів і прадідів, скарб, який з роками набирає цінності в глобальному світі на виснажливому глобальному ландшафті планети. І ми не

маємо права залишити наших внуків без можливості користуватись таким спадком.

Частина перша статті 14 Конституції України передбачає, що земля є основним національним багатством і перебуває під особливою охороною держави. Тобто земля не розглядається як звичайний товар, в традиційному розумінні «купівлі-продажу товарів».

Право власності на землю сільськогосподарського призначення має гарантуватись і реалізовуватись виключно лише для громадян України і лише щодо надання права володіння та користування землею відповідно до закону, надання права передачі землі в спадщину та реалізації в формі продажу такої власності на землю до держави через Земельний банк України на договірних визначених в законі умовах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Зловживання на ринку капіталів: економіко-правові аспекти / за ред. О. Г. Кошового, д.ю.н., проф. В. М. Тертишника, д.е.н., проф. Н. М. Шелудько. Дніпро: ЛІРА, 2019. 532 с.
3. Тертишник В. М. *Земля в національній доктрині державотворення*. Наше право. 2019. № 1. С. 5–10.
4. Ченцов В. В., Тертишник В. М. *Реабілітація жертв незаконних кримінальних переслідувань, політичних репресій та зловживань владою*. Підручник для слухачів магістратури. Київ: Алерта, 2016. 324 с.
5. Ченцов В. В., Тертишник В. М. *Реабілітаційне право та проблеми захисту жертв репресій, зловживань і помилок влади*. Право і суспільство. 2016. № 3. С. 198–204.
6. Шемшученко Ю. С., Тертишник В. М. *Доктринальні проблеми забезпечення верховенства права в процесі конституційної й судово-правової реформи в Україні*. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спец-випуск. Ч. 1. 2017. С. 46–52.

МИРНА ПОЛІТИКА ВІДНОВЛЕНОЇ УНР ЗА УМОВ ВОРОЖОСТІ СУСІДІВ

Васковський Р. Ю.

Одразу після відновлення Української Народної Республіки наприкінці 1918 р. внаслідок повстання проти Гетьманату Павла Скоропадського нова українська влада заявила про свій намір базувати зовнішню політику на засадах мирного співіснування націй і дотримання повного суверенітету у відносинах з іншими країнами (як зазначалося, зокрема, у «Декларації Директорії УНР» від 26 грудня 1918 р.). На цьому ж наголошувала її нота з 28 грудня того ж року «До народів всього світу та їх урядів», що закликала до дружньої співпраці. І дійсно тоді, на тлі завершення I світової війни, подібне видавалося можливим.

Міністром закордонних справ республіки був голова Ради Народних Міністрів УНР Володимир Чехівський. Його колега, міністр внутрішніх справ Олександр Мицюк, у своїх спогадах писав, що Чехівський вважав за доцільне «чим швидше попризначати наші посольства в основні країни» з метою пропагування там української ідеї. В цьому був сенс – дійсно, до початку революції 1917 року багато хто за кордоном навіть не чув про Україну, не те що уявляв її як самостійну державу. Однак існував і інший бік справи – ці посольства, на думку О. Мицюка, «обезкровлювали нас з української інтелігенції, яка була дуже потрібна вдома».

Дипломатичні представництва УНР були трьох категорій. До першої категорії відносилися місії в Німеччині, Великобританії, США, Швейцарії, до другої – в Італії, Австрії, Туреччині, Румунії, Швеції, Норвегії, Голландії, Бельгії, Чехії і до третьої – в Данії, Фінляндії, Вірменії, Грузії, Болгарії, Греції, Угорщині, Ватикані.

В цілому республіканській владі від Української Держави П. Скоропадського у сфері зовнішньополітичних контактів залишилась, так би мовити, непогана спадщина. Попередній уряд налагодив дипломатичні стосунки з багатьма країнами світу. Їхні посольства і консульства продовжували функціонувати в Україні й після падіння гетьманату. Так, на 21 січня 1919 р. у Києві перебували представники урядів 22 держав і нових державних утворень (зокрема, Кубані та Дону).

Але водночас перед урядом УНР постали нові проблеми, що потребували негайного вирішення. Передусім вони визначалися місцем, яке посідали етнічні українські території в політичних концепціях європейських країн. Приміром, проголошена 7 листопада 1918 р. Польська республіка розглядала Східну Галичину як споконвічні польські землі й не бажала допустити приєднання її до України.

Майже одночасно в Румунії різко активізувалися прихильники гасла «Великої Румунії». 11 листопада румунська армія вступила на територію північної частини Буковини, де на народному віче у Чернівцях українське населення краю висловило своє бажання про приєднання до України.

Здавалося б, непогані стосунки склалися в українського уряду з комуністичною Угорщиною, яка позитивно поставилася до утворення самостійної української держави. Проте у питанні про Закарпаття обидві країни не знайшли спільної мови. Угорський уряд (М. Карої, Ш. Гарбаї, Б. Кун) наполягав у 1919 році на офіційному визнанні Закарпаття у складі Угорської республіки, тоді як українська сторона проводила свою лінію: якщо русини висловляться за прилучення краю до України, то вона заперечувати не буде. Дійсно, 21 січня 1919 р. у Хусті на Всенародних зборах угорських українців було ухвалено возз'єднати Закарпаття з «Соборною Україною, яка мала визначити особливе становище угорських українців». Але 8 травня 1919 р. за рішенням Антанти Закарпатська Україна була передана до складу проголошеної у жовтні минулого року Чехо-Словаччини, хоча вона не була поєднана з новим державним утворенням ані історичними, ані етнічними узами.

До речі, саме з Чехо-Словаччиною була пов'язана ідея В. Чехівського, яку він за згодою РНМ намагався втілити у життя. Мова йде про проект федерації новопосталих держав України та Чехо-Словаччини, від котрої, як зауважив О. Мицюк, ніяких імперіалістичних планів не очікували, «з якою можна було входити в союз як рівний з рівним», а отже «федерація видавалася тоді вповні доцільною». А секретар закордонних справ Західноукраїнської Народної Республіки В. Панейко й уповноважений Директорії Г. Сидоренко в розмові з журналістами у Відні зазначили, що така чесько-українська коаліція «має знамениті вигляди майбутності».

Серед інших досягнень української дипломатії на початку 1919 року слід відзначити, зокрема, укладення угоди з Болгарією про обмін 15–20 млн т пшениці на різні промислові вироби, а також рішення про посилку до Франції, Бельгії, Італії, Англії та США двох торговельно-фінансових місій. Ці місії повинні були придбати «потрібні державним установам машини, технічне устаткування, вироби» тощо і нав'язати «дружні, тривкі зносини з торговельно-фінансовими колами відповідних країн».

Однак головним недоліком дипломатії УНР було те, що вона аж ніяк не змогла полегшити ту важку зовнішньополітичну ситуацію, у якій опинилася країна напередодні 1919 року. З північного сходу на її територію сунула Червона армія; на західних кордонах польські війська вели жорстокі бої з Українською галицькою армією за західноукраїнські терени; південний захід України був об'єктом уваги королівської Румунії; на півдні висадилися французькі експедиційні війська Антанти; нарешті південному сходу України загрожували, набираючи силу, загони російської Добровольчої армії під командуванням генерала Антона Денікіна. І все ж найбільш реальною на той час була загроза більшовицького наступу з півночі.

За таких умов єдиним можливим варіантом було акцентувати основну увагу на захисті держави від зовнішньої агресії. Утім, сил у влади Другої УНР не було – по-перше, більшість вояків її повстанської армії становили селяни, що виступили проти гетьмана, аби повернути собі поміщицьку землю і зараз розійшлися по домівках ділити її; а по-друге, давалася взнаки отаманщина – непідконтрольність збройних формувань центральній владі, котра знищувала рештки боездатних підрозділів Армії УНР. Сподіватися лишалося тільки на диво...

МІЖНАРОДНА ТА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА СУБ'ЄКТНІСТЬ УКРАЇНИ (1659–1660/2019–2020)

Колесников К. М.

У повсякденному житті існує поняття парних новин, коли один випадок може бути пояснений другим, зовні з ним ніяк не пов'язаним. У філософії існує уявлення, що історія розвивається за спіраллю. Один із при-

хильників такого уявлення, Карл Маркс, твердив, що історія повторюється двічі: один раз у вигляді трагедії, другий – у вигляді фарсу.

У середині XVII ст. нова козацька еліта Русі-України здійснила спробу створення власної держави. Втім, Московія – правонаступниця Орди, що поглинула всі її східні улуси (Казанське, Астраханське й Сибірське царства), – висунула династичні претензії на древнє осердя Русі – Київ. Москва (в тому числі зусиллями українських церковних інтелектуалів) синтезувала деспотичні державницькі інститути, успадковані від Золотої Орди й розвинуті на місцевому ґрунті, з сакральним спадком Київської Русі. Оволодіння землями козацької держави – тогочасного репрезентанта старої Русі – виводило Москву з-за меж азійської периферії Європи, перетворюючи на регіональну велику державу. Через три з половиною століття український народ утретє намагається розбудувати власну державу. Московія (в осучасненому вигляді «Російської Федерації»), втретє намагається поглинути Україну-Русь. Без неї «Росія», що так і не стала національною державою, відчуваючи фантомні болі за втраченою імперією й істерично прагнучи реваншу, відновити імперію буде не здатна. Втретє стати «Третім Римом» Московія без України не спроможеться.

Як парні події, відділені одна від одної трьома з половиною століттями, розглянемо наслідкові ланцюжки навколо двох документів зі сфери міжнародних відносин. Ці події відбулися в 1659–1660 рр. та відбуваються нині, в 2019–2020 рр.

У вересні 1659 р., не впоравшись у боротьбі за визнання Війська Запорозького, склав булаву гетьман Іван Виговський. Він майже переміг в українсько-московській війні, проте за умовами Гадяцького трактату (1658 р.) змушений був повернути Україну до складу Речі Посполитої. На хвилі несприйняття пропольської орієнтації, що багатьма оцінювалася як капітуляція, було обрано нового гетьмана – 18-річного сина Богдана Хмельницького Юрія. Очолена молодим і недосвідченим керманічем Гетьманщина зголосилася на перемовини з Московією, адже невдача планів урегулювання відносин з Коронаю змусила гетьманський уряд піти на поводу у промосковських демагогів й знову зорієнтуватися на Кремль. Під час ради в Білій Церкві, а потім у Жердові, під Києвом, було підготовлено проект нової угоди з Московією, що значно підвищував міжнародно-правовий статус Гетьманщини. Молодий гетьман, хоч і побоювався пастки, у жовтні погодився на зустріч з московськими представниками (можливо, хотів «зазирнути їм у вічі») та поїхав до Переяслава з малим почтом, де і потрапив під домашній арешт. Московський воєвода кн. Алексей Трубецкой відхилив український проект, проте підтвердив повноваження Юрія Хмельницького. У Переяславі воєвода зібрав промосковські налаштовану старшину та організував «раду», причому місто оточила 40-тисячна царська армія. Трубецкой домогся підписання того, що видавав за «Пряжніє статті Богдана Хмельницького». Насправді ж, припертому до стінки геть-

ману підсунули фальсифікат, пізніше відредагований і включений до «Зводу законів Російської імперії», причому аутентичний текст статей Богдана Хмельницького згинув у натрах московського посольського приказу. Переяславські статті 17 (27) жовтня 1659 р. у порівнянні з Березневими статтями 1654 р. обмежували право обрання гетьмана, забороняли ведення зовнішньої політики і проведення самостійної кадрової політики, вимагали розпустити регулярне військо (компанійців), а московські гарнізони допустити крім Києва ще в Переяслав, Ніжин, Брацлав й Умань. Київська митрополія мала бути підпорядкована московському патріархові, а Виговський з усією родиною повинен був виданий Москві як зрадник. Запровадження подібних норм перетворювало Військо Запорозьке на суб'єкт територіальної автономії в складі Московського царства. Вимога видачі колишнього гетьмана взагалі ставила хрест на принципі імунітету носія верховної влади та на повазі московітів до суверенності українського уряду у відносинах з власним громадянством. Ось так, одним розчерком пера, через необережність недосвідченого політика Військо Запорозьке – до того суверенний суб'єкт міжнародних відносин – перетворилося на обмежену автономію в складі Москви.

360 років по тому, в наші дні, Україна знову стверджує свою міжнародно-правову суб'єктність, захищаючи власний суверенітет від зазіхань старого хижака. Через п'ять років після початку в лютому 2014 р. московської агресії, досягнувши істотних успіхів у зміцненні збройних сил і стимулювавши зростання економічного виробництва, Україна «втомилася від війни» та обрала «нові обличчя». Солідаризуючись із В. І. Леніним, який переконував, що «кухарка може управляти державою», 73 % електорату обрали главою держави, гарантом Конституції і головнокомандувачем людину, яка кілька разів ухилялася від воїнського призову та все свідоме життя будувала кар'єру коміка, розважаючи в кіно та на естраді пострадянську публіку від олігархів до бомжів. Молодий і недосвідчений президент (щоправда, цього разу 40-річний) забажав зустрітися з лідером країни-агресора, щоб «зазирнути у вічі і побачити прагнення миру». Впродовж року його урядування від Вашингтону і Парижу до Єрусалиму й Оману було проведено купу закритих консультацій та низку офіційних зустрічей із вищим керівництвом РФ. Ці зустрічі та взяті на них Україною (в особі помічника Президента, а нині керівника його Офісу пана А. Б. Єрмака) зобов'язання по дотриманню нібито Мінських домовленостей істотно послабили дипломатичні позиції країни, а перспективи переслідування у міжнародних трибуналах винної в агресії РФ зробили більш туманними, ніж іще рік тому. Продовження не забарилося: 11 березня 2020 р. у Мінську Тристороння контактна група з врегулювання ситуації на Донбасі (Україна – ОБСЄ – Росія) оприлюднила протокол про наміри створити в рамках однієї зі своїх робочих підгруп, а саме політичної, Консультативної ради (робочої групи) з представників України й ОРДЛО (по 10 осіб на розсуд сторін),

Франції, Німеччини, РФ і ОБСЄ (по 1 особі з дорадчим голосом). Під протоколом ТКГ були поставлені погоджувальні підписи двох головних переговорників від України і Росії – Єрмака і заступника глави АП РФ пана Д. М. Козака. Серед завдань, що ставилися перед новостворюваною радою (групою), головним було вироблення пропозицій по політичним проектам і правовим рішенням, у тому числі щодо виборів. Її створення планувалося на 25 березня 2020 р. Майже відразу Україну охопила хвиля протестів, адже в запропонованій раді (групі) Україна репрезентована нарівні з «ЛДНР». Як відомо, переговори між Києвом і Донецьком / Луганськом є однією з вимог Москви, яка, таким чином, проголошує конфлікт внутрішньо українським й уникає звинувачень у порушенні суверенітету й агресії. Усупереч бурхливій реакції українського суспільства, Єрмак не дезавував планів створення Консультативної ради (групи), а його безпосередній начальник – пан Президент під штучно надуманим приводом підпис свого підлеглого не відкликав.

Що це – зрада? Хочеться сподіватися, що ні, адже терміни схвалення рішення про Консультативну раду (групу) давно сплили, а документ так і не підписано. Проте, в ОП продовжують наполягати на доцільності цього кроку. Публічна мотивація проста: до складу цієї ради увійдуть, з одного боку, жителі окупованого Донбасу а, з іншого боку, вимушені переселенці, тобто пропонуються переговори на суб'єктному рівні представників місцевих громад. Уперше ідею такого діалогу озвучив сам В. О. Зеленський. Подібно до того, як Президент П. О. Порошенко свого часу запропонував політику децентралізації як альтернативу російським планам федералізації (фактично, розчленування) України, Президент В. О. Зеленський прагне знайти прийнятну альтернативу іншому деструктивному російському проекту прямих переговорів Києва з Донецьком / Луганськом. Інакше кажучи, Єрмак та Зеленський підсовують російській стороні й українському суспільству своєрідний симулякр. Якщо, дійсно, це – план президентської дипломатії, він не враховує однієї обставини, що стане його «ахіллесовою п'ятою». Цією обставиною – недоліком, що видається його авторам сильною стороною, – є невизначеність і двозначність статусу запропонованої ради (групи). Що станеться, якщо на черговому повороті міжнародних відносин нинішнє керівництво вже не зможе, з огляду на принцип естопеля, відмовитися від своїх попередніх запевнянь щодо готовності на рівних домовлятися з колабораціоністами? Що буде з санкціями проти РФ і світовою підтримкою України, якщо дипломатія блефу з тріском провалиться?

Україні не слід сподіватися на набуття вигід від переговорів із Кремлем. Москва, як поламаний «Третій Рим», давно нездатна домовлятися. Нині, в умовах світової пандемії коронавірусу, обвалу цін на нафту та в очікуванні економічної кризи, є сподівання, що гіпертрофовані московські амбіції, не дивлячись на трагедії десятків тисяч українців, цього разу закінчатся фарсом, точніше – гучною комедією абсурду. А путінська Росія, повне непорозуміння для ХХІ ст., невдовзі припинить своє ганебне існування.

ПОЛІТИКА МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ В КАНАДІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Шуляк С. В., Проскуріна К. Д.

Політика мультикультуралізму, що донедавна сприймалася як відповідь на виклики пов'язані з культурною та релігійною розбіжністю в умовах глобалізації, сьогодні усе частіше піддається критиці, зокрема через загострення етно-конфесійних конфліктів, проблем біженців, інтеграції мігрантів, міжнародного тероризму. Критики розглядають її як загрозу правам людини, як політику культурної дезінтеграції. Говорять про кризу політики мультикультуралізму. На цьому песимістичному щодо оцінки перспектив мультикультуралізму, тлі яскраво вирізняється Канада – країна, що першою запровадила цю політику й успішно її реалізовує. Отже досвід Канади, безумовно, не може не викликати інтересу.

Реалізацію політики мультикультуралізму в Канаді розпочав ліберальний уряд П. Трюдо у 1971 р., з метою вирішити проблеми зростаючого франкомовного націоналізму в Квебеку та культурної розбіжності по всій країні. Вона передбачала: 1) підтримку урядом Канади всіх культур, які існують на її території; сприяння розвитку етнокультурних груп, особливо тих, які відчувають у цьому потребу; 2) сприяння подоланню будь-яких бар'єрів на шляху як найповнішої участі етнокультурних спільнот у житті канадського суспільства; 3) стимулювання творчої взаємодії й обміну між усіма етнокультурними групами Канади в інтересах національної єдності; 4) надання допомоги іммігрантам у вивченні принаймні однієї з офіційних мов Канади з метою допомогти їм стати повноправними учасниками суспільного життя країни.

Правові основи політики мультикультуралізму були закладені у 1970–1980-ті рр. У 1977 р. прийнятий Закон «Про права людини в Канаді» (Canadian Human Rights Act), який створює рівні можливості для всіх канадців. У 1982 р. політика мультикультуралізму офіційно була зафіксована в Конституції Канади, в якій з'явився розділ 35, згідно з яким були визнані та підтверджені права «аборигенних народів». У 1988 р. парламент ухвалив Закон «Про канадський мультикультуралізм» (Canadian Multiculturalism Act), у якому збереження мультикультуралізму було визначено як пріоритет діяльності уряду.

Політика федерального уряду складалась із серії програм, спрямованих на створення рівних можливостей для всіх етнічних спільнот, подолання перешкод на шляху до порозуміння між ними, подання допомоги у збереженні мови та культури й інтеграції у суспільство тих, хто прибуває до Канади для постійного проживання. У 2010 р. були представлені три нові цілі політики мультикультуралізму: побудова інтегрованого, соціально згуртованого суспільства; інституційне забезпечення (для швидкого задоволення потреб різних груп); пропагування мультикультуралізму і культурної різноманітності на міжнародному рівні.

Реалізуючи політику мультикультуралізму, Канада прагнула ліквідувати культурну або етнічну нерівність і встановити більшу терпимість до «інших». У цьому сенсі ця політика була цілком успішною. Мультикультуралізм спонукав і дозволяв канадським громадянам з англійським або французьким корінням ідентифікувати себе з Канадою на основі їх традиційної культури. Це дозволило також задовольнити основні потреби інших етнокультурних груп.

Незважаючи на незаперечні успіхи мультикультуралізму в Канаді, виявилися й суттєві проблеми. Так, кожна етнічна група по-своєму оцінює свою значущість для Канади, що в підсумку знаходить вияв у перерозподілі владних повноважень. Англо-канадці, франко-канадці та аборигени мають чітку територіальну локалізацію, що накладає на адаптацію інших груп особливий відбиток. Розвитку відносин між різними культурами заважає складний географічний ландшафт країни. Реалізація політики мультикультуралізму стала причиною зростання потоку іммігрантів, що викликає занепокоєння основних етнокультурних груп. Особливо неохоче мультикультуралізм сприймає франко-канадська спільнота, розглядаючи іммігрантів як загрозу своїй культурі та мові. Дискусії прихильників і противників мультикультуралізму, які дають йому протилежні оцінки, тривають постійно.

Попри наявні проблеми та критику опонентів, федеральний уряд має намір продовжувати політику залучення іммігрантів. У грудні 2019 р. прем'єр-міністр Дж. Трюдо у листі до міністра у справах імміграції, біженців і громадянства, зобов'язує його вжити заходів щодо реалізації планів уряду по залученню у найближчі три роки більш ніж 1 млн осіб для постійного проживання в Канаді. Акцент при цьому пропонується робити на залучення висококваліфікованих осіб, що «допоможуть збудувати більш сильну Канаду». Крім того, звертається увага на необхідність подбати про надання притулку захисникам прав людини, журналістам і гуманітарним працівникам, яким на батьківщині загрожує небезпека, з метою переселяти не менш ніж 250 осіб протягом року.

Список використаних джерел:

1. Бахов І. С. Канадський мультикультуралізм: від схвалення до критики і фобії: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 174 с.
2. Canadian Multiculturalism Act (R.S.C., 1985, c. 24 (4th Supp.)). URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-18.7.pdf> (Last accessed: 12.04.2020).
3. Dewing M., Brosseau L. Canadian Multiculturalism. Background Paper № 2009-20-E. Ottawa: Library of Parliament, 2018. URL: <https://lop.parl.ca/staticfiles/PublicWebsite/Home/ResearchPublications/BackgroundPapers/PDF/2009-20-e.pdf> (Last accessed: 12.04.2020).
4. Duncan J. S., Ley D. Place/culture/representation. London, New-York: Routledge, 1993. 341 p.
5. Trudeau J. Minister of Immigration, Refugees and Citizenship Mandate Letter. URL: <https://pm.gc.ca/en/mandate-letters/2019/12/13/minister-immigration-refugees-and-citizenship-mandate-letter> (Last accessed: 12.04.2020).

АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЗГІДНО З УГОДОЮ ПРО АСОЦІАЦІЮ

Пеленко О. В.

Європейська інтеграція – це процес модернізації в економіці, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і нових технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності національних виробників, що входять в світові ринки, і в першу чергу, до ринку Європейського Союзу. Україна є невід’ємною частиною Європи і фокусується на поточній моделі соціально-економічного розвитку в провідних європейських країнах [2]. Ось чому приєднання до Європейського Союзу (далі – ЄС) є одним з пріоритетних напрямків розвитку в Україні, який набув нового поштовху з підписанням у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію).

Згідно зі ст. 1 Угоди про асоціацію, однією з цілей є запровадити умови для посилення економічних та торговельних відносин, які направлені на поступову інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Це залежить від амбіцій України та здатності до глибокої взаємної лібералізації. Цього можна досягти шляхом адаптації регуляторних норм до законодавства ЄС в окремих сферах [5]. Зосередимось на таких трьох обраних галузях економічної інтеграції, як митні процедури, фінансові послуги та енергетика.

Реалізація Угоди про асоціацію у митній галузі відіграє ключову роль у процесі економічної інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС. Результатом цього повинно стати суттєве спрощення митних процедур, зменшення витрат підприємств на проведення міжнародних торгових операцій та поступове збільшення товарообігу між Україною та ЄС [4].

Уряд України повинен був здійснити наступне: заснувати інститут «уповноваженого економічного оператора» (УЕО) і його визнання з боку ЄС; створити єдиний адміністративний документ (ЄАД) в Україні та визнання його з боку ЄС, і приєднання України до загальної транзитної системи ЄС – NCTS [1].

Перший крок для встановлення УЕО був проект Закону № 4777. Він був підготовлений за участю профільних неурядових організацій та експертів. Крім того, Кабінет Міністрів подав проект Закону № 5627 з метою приєднання до Єдиної транзитної системи ЄС. Обидва законопроекти провалилися, але якщо перший був підданий критиці Парламентом через суперечки щодо критеріїв надання статусу УЕО, другий не був прийнятий з незрозумілих причин [4].

У 2018 році Верховна Рада прийняла Закон № 2530-VIII «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України». Це був один з найважливіших кроків на шляху приведення транзитних процедур України у відповідність до вимог Конвенції про процедуру спільного транзиту. А у січні 2019 року уряд додав проект Закону України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи», спрямований на імплементацію Конвенції про процедуру спільного транзиту від 20 травня 1987 р. та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами та інтеграція до NCTS. Прийняття цього Закону створило необхідну правову базу для запровадження європейської моделі контролю за товарами, отримання прямого доступу до інформації митних органів ЄС [3].

Для досягнення режиму внутрішнього ринку необхідно наблизити законодавство України до законодавства ЄС у сфері фінансових послуг та забезпечити належну спроможність контролюючих органів та наглядових механізмів. Зобов'язання є значними: Україна взяла на себе зобов'язання виконувати основні акти законодавства ЄС, що регулюють роботу банків, страхових компаній, операторів ринку капіталу; обіг цінних паперів, платежі, відмивання грошей та вільний рух капіталу. Значна частка банківських регулювань ЄС може бути реалізована рішеннями НБУ, не змінюючи законодавство України. Наприклад, у 2015 році НБУ зобов'язав 80 банків формувати капітальні буфери з 2020 року, а у 2018 році НБУ запровадив коефіцієнт покриття ліквідності. Закон «Про валюту та валютні операції» набув чинності у лютому 2019 року. Це дозволило НБУ розпочати виконання зобов'язань Угоди про асоціацію щодо лібералізації руху капіталу [3].

Останніми роками було досягнуто значного прогресу в імплементації законодавства ЄС, хоча Верховна Рада повільно розглядає необхідні законопроекти. Однак перспектива досягнення режиму внутрішнього ринку залишається неясною, враховуючи, що чинний закон ЄС не передбачає роботу фінансових регуляторів, які не є членами ЄС. У 2018 році ЄС та Україна досягли суттєвої згоди щодо оновлення Додатку XXVII до Угоди про асоціацію, що містить перелік енергетичних актів ЄС. У країні взяли на себе зобов'язання здійснити інтеграцію українського енергетичного ринку до енергетичного ринку ЄС у газовому та електроенергетичному секторах. Загалом законодавство України більше не має суттєвих відмінностей із законодавством ЄС у галузі енергетики: перенесення основних вимог Третього енергетичного пакету ЄС у національне законодавство вже відбулось [4].

Адаптація законодавства України до права ЄС зараз сприймається як окремий процес виконання зобов'язань ЄС, який припинить своє існування з переходом на наступні етапи. Фактори процесу адаптації – це обсяг нормативно-правових актів, які потребують адаптації. Сфери регулювання та їх деталізація поступово поширюватимуться на ті, що визначені компетен-

цією ЄС та компетенцією спільних кордонів. Не менш важливим є контроль ЄС та включення процесу адаптації українського законодавства до процесів урядової політики.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Качур В. Угода між ЄС та Україною: аналіз перспектив та викликів. Вип. 1. 2016. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10011/1/22.pdf>
3. Klympush-Tsintsadze I. Report on implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union. URL: <https://eu-ua.org/sites/default/files/inline/files/association-agreement-implementation-report-2018-english.pdf>
4. Шульга Д. Інтеграція у рамках Асоціації: динаміка виконання Угоди між ЄС та Україною. Київ. 2019. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Integratsiya-u-ramkah-asotsiatsiyi_dynamika-vykonannya-Ugody-mizh-Ukrayinoyu-i-YES.pdf
5. The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area. What's it all about? URL: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/vademecum_en.pdf

ПОНЯТІЙНА ОСНОВА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Мороз С. П.

В узагальнено-орієнтальному вигляді сучасна проблематика правової системи супроводжується наявною розмитістю її понятійної основи, невизначеності практичного застосування. Наявну прогалину ми намагатимемося подолати, звернувши увагу насамперед на те, що є правова система, феноменальність яка не тотожна системі права.

Передумови, що визначили і визначають правову систему: 1) зміни (*раціоналізація*) поглядів на генезис і зміст правових явищ у руслі методологічного оновлення; 2) відмова від позиції, що всі правові явища є похідними від норми.

Правова система акцентує увагу на людському факторі, як такому, що визначає природу норми. Тобто правова система – це взаємодія суб'єктів суспільних відносин, у межах яких, з огляду на активність самих суб'єктів, виникає необхідність тої чи іншої правової регламентації. Суб'єкт права – носій позитивної або негативної соціальної активності, тісно пов'язаний з питанням, як він сам сприймає право, усвідомлює правове начало. Водночас правосвідомість не може існувати й не існує поза суб'єктом права. Адже саме правосвідомість визначає якість суб'єкта й тим самим надає його-

му і його діяльності статус головного компонента. Можна припустити, що характер правосвідомості (*індивідуальна, професійна, групова, регіональна тощо*) є відправною у моделюванні права та його начал. Ускладнення пов'язане з тим, як більшість розуміє право, правове начало.

Традиційним є погляд на право як систему норм, що у своїй упорядкованості створюють модель належного порядку, додержання якого суб'єктами права можна вважати моментом реалізації самого права. Факти тотального порушення суб'єктами права чинних норм, створюють ситуацію невизначеності: чи маємо справу з порушенням, наслідком якого є відповідальність, чи норма втратила функцію регулятора. Ігнорування, отже порушення, норми суб'єктом може свідчити, що норма втратила антропологічний вимір, перетворившись у соціальне гальмо. Позитивістський підхід не дає відповіді про вихід із ситуації, коли відхилення від норми в процесі застосовної практики є тотальними. Законодавець вдається до зміни, заміни, відміни норм, але не завжди враховується системний підхід таких корекцій. Тобто за умови, коли норми у своїй системі виконують роль регулятора, право діє. Порушення таких умов з ознаками тотальності, спричиняє відмову від нормативної поведінки - право не діє.

Антропологічний вимір передбачає врахування як індивідуальних так і колективних начал, їх взаємодію. Не уникнути проблеми вибору, що є визначальним у праві: індивідуальне чи колективне начало. Система права поза правовою системою виступала абсолютним началом належного. Особливістю вітчизняної правосвідомості є домінування утилітаристського сприйняття права. Наприклад, права людини сприймаються переважно як абсолютна свобода дій, з одного боку, а з іншого – як наполягання належного виконання оточуючими своїх обов'язків відносно власних прав. Досить поширеним стає явище, яке можна визначити, як зловживання правами, правом.

Отже, правова система включає в себе не лише діяльність суб'єкта права в межах його правосвідомості, а також діяльність уповноважених осіб, що забезпечують нормативність права. При цьому люди діють керуючись правом, а не власними інтересами. Діяльність, що має ознаки правої, передбачає дотримання правил спеціально-уповноважених осіб у процесі діяльності зі зміни, відміни чи введення нової норми. Виникає запитання – в цей момент якими нормами вони керуються, якщо предмет їх діяльності пов'язаний саме з відміною, зміною, введенням нової норми.

Діяти за правом – означає діяти правильно. Нормотворча діяльність здійснюється за правилами, що асоціюється з правом. Але правила не тождні праву. Правила можуть бути не правовими. Від цього вони не перестають бути правилами. Ми вже розуміємо, що записати визначення права, узаконити його нормою не означає, що право є саме таким. Наприклад, норма, яка визначає що держава є правовою. Насправді ми можемо мати зовсім іншу модель поведінки, відповідно до якої, дійсність і реальність розходяться. Що це означає? *По-перше*, норма застаріла й не відповідає дійсності, отже потребує або зміни або відміни. У цьому аспекті йдеться

про законодавчу діяльність, направлену на подолання її неефективності; *по-друге*, дійсність необхідно налаштовувати під норму. Тобто спонукати учасників правового життя діяти в межах норми. Як правило, і перше, і друге з правом не мають нічого спільного. Адже належна діяльність не означає діяльність правову (*не плутати з юридичною*), тобто таку, що відповідає праву. Чи можна діяти по-іншому. Скептики зауважать, що в нашому суспільстві можна лише діяти саме так, по-іншому неможливо. У цьому і прихована певна відповідь на запитання – що означає діяти так, а не інакше. Вітчизняна практика супроводжується неоднозначністю розуміння права, тому часто-густо право підміняється законом. Додержання права вважай чітким додержанням закону. Саме тому часто можна спостерігати у ЗМІ спроби притягнути до відповідальності уповноважених осіб за корупцію, яка супроводжується інколи комічним дійством, сенс якого в тому, що всі учасники намагаються дотримуватися закону в тому числі й процесуального, але кожен вкладає в додержання чинної норми свій зміст, що межує, як ми раніше зауважили, зі зловживанням правом.

У підсумку правова система являє собою показник дії (*функціонального призначення*) системи права на основі критеріїв, таких як: правовий стандарт, імплементація або правові запозичення, правова доктрина. Правова система виявила власну необхідність на основі міждержавного чи міждержавних порівнянь правових явищ, як необхідна складова оцінки національної системи права. У системі порівняльного права можна виокремити, на наш погляд, дві частини: *по-перше*, розширення можливостей і обґрунтування результатів порівняльно-правового методу (порівняльне право); *по-друге*, понятійна основа правової системи та її місце у системі сучасного правознавства.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

Маслова К. В.

З огляду на сучасний розвиток економіки, транснаціональні корпорації (далі – ТНК) є «двигунами світової економіки», міжнародним регулятором виробництва і розподілу продукції [1, с. 78]. Із року в рік іноземний капітал відіграє все більш значну роль в економічному розвитку світових держав, тож ефективна регламентація діяльності ТНК є важливою. ТНК являє собою групу компаній, що створені за законами різних держав, в яких одна є домінуючою і здійснює контроль за діяльністю інших компаній. Хоча компанії ТНК формально і є незалежними суб'єктами господарювання, вони характеризуються економічною єдністю, тому заслуговують статусу особливого суб'єкта міжнародного права [2, с. 219].

ТНК забезпечують фінансову глобалізацію, опосередковуючи потужні фінансові зв'язки і з дочірнім філіями, і з місцевими національними підприємствами. Логічним буде висновок, що такі корпорації переслідують

виключно власні комерційні інтереси, чим можуть придушувати державність країн, на території яких вони оперують. Це і є причиною протиріччя між ТНК та приймаючими країнами. Що стосується статистики, то станом на 2012 р. було зафіксовано 85 тис. ТНК та їхніх філій, які контролювали більше 85 % світового експорту і 90 % прямих іноземних інвестицій [3]. Така модель економічного розвитку дозволяє ТНК диктувати внутрішню і зовнішню політику держав. Врегулювати діяльність всієї ТНК єдиною законодавчою базою тяжко, адже вона має представництва в різних країнах, які у свою чергу мають різні законодавчі норми. Що стосується регіонального рівня регулювання діяльності ТНК, то до нього варто віднести Декларацію ОЕСР про міжнародні інвестиції і багатонаціональні підприємства від 21.06.1976 року. Основними принципами Декларації є дотримання міжнародного права; підпорядкованість праву приймаючої країни; співробітництво з країною перебування з недопущенням практики підкупу, а також обов'язкове невтручання у внутрішні справи [1, с. 81]. Важлива роль у регулюванні міжнародно-правових відносин ТНК відводиться країнам Андської групи (Болівія, Колумбія, Перу, Чилі та Еквадор). У межах групи був прийнятий Кодекс іноземних інвестицій [4, с. 29]. Даний НПА передбачає обмеження на створення нових підрозділів ТНК, контроль за передачею активів від материнської компанії до філій. Кінцева мета Кодексу – перетворення підрозділу ТНК у національну компанію.

З огляду на універсальний характер міжнародного регулювання ТНК існують думки щодо позиціонування їх як міжнародних юридичних осіб. Але є певні протиріччя, оскільки міжнародними юридичними особами є такі, що створюються міжнародним договором або ж на основі національного законодавства, прийнятого відповідно до міжнародного договору. А ТНК не відповідають даним критеріям, тому можна стверджувати, що вони не мають статусу міжнародної юридичної особи.

У 1974 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Хартію економічних прав і обов'язків держав. У пп. 6 п. 2 ст. 2 Хартії зафіксовано, що кожна держава має право регулювати і контролювати діяльність ТНК у межах дії національної юрисдикції та вживати заходів проти діяльності, яка суперечить законам і нормам приймаючої країни [5]. У 1974 р. створено міжурядові комісії ООН, в процесі дії яких розпочала діяльність спеціальна «група 77», перед якою було завдання створити Кодекс поведінки ТНК. Перші спроби розробити Кодекс викликали тільки розбіжності між країнами-учасницями. Дискусії стосувались міжнародно-правового регулювання ТНК. Західні країни висували позиції проти юридичного обмеження діяльності ТНК. Країни, що розвиваються, вважали, що ТНК не повинні претендувати на стимули і пільги, які надаються національним підприємствам [6, с. 102]. У проекті Кодексу сформульовані принципи для діяльності ТНК, серед яких: повага до суверенітету країн, де вони здійснюють свою діяльність; підпорядкування законам цих країн; повага до цінностей, соціально-культурних цілей і традицій приймаючих країн; урахування економічних

цілей і завдань політики, що здійснюється в цих країнах; утримання від корупції; невтручання у внутрішні справи країн; відмова від того, щоб займатися діяльністю політичного характеру; дотримання законів і постанов, що стосуються обмежень у діловій практиці. Однак на теперішній час Кодекс не прийнятий. Головна причина – розбіжності між позиціями основних груп учасників переговорів.

ТНК з їх широкою системою зв'язків є важливим фактором розвитку світової економіки. Але на сьогодні відсутні універсальні правила регулювання їх діяльності. Саме тому на сучасному етапі потрібна міцна законодавча база для правового регулювання їх діяльності як на регіональному, так і на універсальному рівнях. Важливо поліпшити міжнародні відносини щодо діяльності ТНК таким чином, відносини між приймаючою країною і корпорацією будувалося на вигідних двосторонніх зв'язках без обмеження діяльності ТНК і водночас без втручання у внутрішні справи країни корпорацією.

Список використаних джерел:

1. Чубарев В. Л. Міжнародне економічне право: підручник. Київ: Хрінком Інтер, 2009. 368 с.
2. Опришко В. Міжнародне економічне право: підручник; за наук. ред. В Опришка. Київ: КНЕУ, 2006. 496 с.
3. World Investment Report 2012 / United Nations Conference of Trade and Development. Switzerland: United Nations Publications, 2012. 203 p.
4. Опришко В. Ф., Ласківська Л. А. Міжнародне економічне право: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Вид. 2-ге, без змін. Київ: КНЕУ, 2006. 148 с.
5. Хартія економічних прав і обов'язків держав: міжнародний документ від 12.12.1974.
6. Дахно І. І. Міжнародне економічне право. 3-тє вид., перероб. і доповн. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 272 с.

ПРАВО ДОСТУПУ ДО ІНТЕРНЕТУ: ПРИМХА ЧИ НАГАЛЬНА ПОТРЕБА?

Адашис Л. І.

«Вільний доступ до інтернету має бути основним правом людини, яке стосується всіх у всьому світі... Це має бути так само, як загальнолюдське право мати доступ до води, охорони здоров'я чи освіти». Це цитата виступу Міністра економіки Німеччини Петер Альтмаєр (Peter Altmaier) 24 листопада 2019 року, напередодні відкриття 14 Всесвітнього форуму з управління Інтернетом (The Internet Governance Forum – IGF) у Берліні [1]. IGF відбувається кожного року, відколи 18 листопада 2005 року у Тунісі, під егідою ООН, на другому етапі Всесвітньої зустрічі на високому рівні з питань інформаційного суспільства були ухвалені Туніські зобов'язання та Туніська програма інформаційного суспільства [2]. IGF слугує для

об'єднання людей з різних груп зацікавлених сторін збиратися на високому рівні, для обговорення питань публічної політики, що стосуються Інтернету. IGF інформує та надихає тих, хто має владу щодо формування політики як у державному, так і в приватному секторах. На своїх щорічних зустрічах делегати обговорюють, обмінюються один з одним інформацією та добрими практиками. IGF сприяє загальному розумінню того, як максимізувати Інтернет-можливості та вирішити ризики та проблеми, які виникають.

За даними Державної служби статистики України, чисельність населення на січень 2020 року складає **41891160 осіб (у січні 2019 року цей показник становив 42 153 201 осіб)**, кількість абонентів Інтернет-зв'язку становить 26066800 [4]. Тобто, більше половини населення країни активно користується Інтернетом.

Відповідно до Звіту Freedom House «Свобода в мережі 2019», Інтернетом в Україні у першому кварталі 2019 року принаймні раз на місяць користувалися близько 64 відсотків населення. Трохи більше 60 відсотків із них заходять в інтернет з мобільних пристроїв. І це при тому, що 57 відсотків населення в Україні мають смартфон [6]. З одного боку, це високий показник, але з іншого недостатній, вважаючи реалії сьогодення.

На жаль, вищезгаданий рейтинг свободи Інтернету, визнав Україну лише «частково вільною». Рівень свободи Інтернету в країні експерти оцінили в 56 балів зі 100, де більша кількість пунктів означає більшу свободу. Якщо рівень свободи ринку телекомунікацій, технічна і фінансова доступність інтернету в Україні були оцінені експертами позитивно, то різні прояви цензури, самоцензури, троям та маніпуляціям у мережі суттєво знизили загальну оцінку країни [3].

Так, доступ до мережі наражає людину на іншу небезпеку – шалений потік дезінформації.

Так, наприклад, лише у січні 2019 року, за повідомленням голови політики кібербезпеки Facebook Натаніель Глейхер, компанія Facebook Inc. видалила 107 створених у Росії сторінок, груп та облікових записів у соціальних мережах Facebook, а також 41 обліковий запис Instagram. Ці російські облікові записи, які діяли в українському сегменті соціальних мереж, були задіяні у скоординованій «недостовірній поведінці». Загальне охоплення аудиторії зазначених сторінок склало майже 180 тисяч користувачів Facebook і понад 55 тисяч користувачів Instagram [5].

Нині в Україні прийнято ряд нормативно-правових актів, які регулюють використання Інтернету та різноманітні форми електронних звернень до органів державної влади та місцевого самоврядування. Але навіть наявність законодавчо закріпленого права не достатньо, якщо не існує механізму його реалізації! І загрози сьогодення (як-от, наприклад, карантинні заходи з приводу Covid-19) показали, що суспільство виявилось не достатньо підготовленим, не всі можуть вільно користуватися Інтернетом в силу різних обставин (брак обладнання, брак коштів на оплату послуг, віддаленість населених пунктів чи брак доступу до мережі, недостатність знань тощо).

Потрібно сприяти більш усвідомленому діалогу між зацікавленими сторонами на основі кращого розуміння технічної, юридичної та економічної доцільності різних цифрових платформ. Також, користувачі Інтернету зобов'язані самі сприяти їх особистій безпеці в Інтернеті, бути, так би мовити, відповідальними користувачами. Але цього можна досягти лише тоді, коли вони розуміються на цифровій платформі, знають про ризики, знають свої права, і навчилися діяти відповідним чином. Будь які користувачі, навіть діти, повинні бути наділені знаннями з кібербезпеки та повноваженнями.

Отже, враховуючи вищевикладене, вважаємо, що необхідно впроваджувати таку державну політику, яка сприятиме якомога більшому доступу громадян до мережі Інтернет, запроваджувати просвітницькі та навчальні заходи з метою роз'яснення можливості доступу до Інтернету, забезпечення як безпеки користувачів, так і конфіденційності інформації тощо. Право доступу до Інтернету повинно мати дієвий механізм реалізації.

Список використаних джерел:

1. IGF 2019 Outputs. URL: <https://www.intgovforum.org/multilingual/content/igf-2019-outputs>

2. Second Phase of the WSIS (16–18 November 2005, Tunis) Tunis Commitment WSIS-05/TUNIS/DOC/7; Second Phase of the WSIS (16–18 November 2005, Tunis) Tunis Agenda for the Information Society WSIS-05/TUNIS/DOC/6 (rev. 1). URL: http://www.itu.int/net/wsis/documents/doc_multi.asp?lang=en&id=2266|2267

3. Білик Д. Рейтинг Freedom House: чому український інтернет визнали лише «частково вільним». URL: <https://www.dw.com/uk>

4. Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. Коренковська С. Facebook видалив сотні акаунтів російських тролів, понад сто – в Україні. URL: <https://www.dw.com/uk>

6. Свобода в мережі 2019. Звіт Freedom House. URL: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2019-11/Ukraine%20FOTN%202019%20Final_Ukr.pdf

Секція 4. Верховенство права у кримінальному провадженні та оперативно-розшуковій діяльності: національна доктрина в умовах глобалізації

**МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД
ВИКОРИСТАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ДЛЯ ОТРИМАННЯ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

Єфімова І. В., Бойко І. О.

Вивчення міжнародного досвіду зарубіжних країн – як позитивного, так і негативного – у будь-якій сфері життєдіяльності суспільства завжди привертає до себе увагу.

Досліджуючи іноземний досвід правоохоронних органів стосовно отримання оперативно-розшукової інформації, потрібно виділити найбільш ефективні й сучасні способи одержання такої інформації, котрі, у свою чергу, можуть бути використані оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України у практичній діяльності.

Слід визначити, що одним із способів виявлення оперативно-розшукової інформації поліцейськими за кордоном є: використання взаємодії з іншими поліцейськими службами. Так наприклад, у США для пошуку розвідувальних відомостей активно використовується допомога патрульної служби поліції, до завдань якої входять щоденний збір і звітування про будь-які події в районі проживання або діяльність відомих лідерів злочинних організацій.

Допомогу патрульної служби поліції у процесі одержання потрібної інформації використовують також у Федеративній Республіці Німеччина. Крім зазначеного, оперативним підрозділам поліції Німеччини передає оперативно-розшукову інформацію Федеральне відомство з кримінальних справ і Федеральна прикордонна поліція. До обов'язків працівників цих підрозділів входить збирання і надсилання інформації криміногенного характеру до відповідних поліцейських служб.

Із вищезазначеного можна сказати, що співробітникам оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України необхідно активізувати роботу щодо залучення патрульної поліції до процесу пошуку оперативно-розшукової інформації та подальшого її направлення до відповідних оперативних підрозділів.

У процесі дослідження даної теми слід звернути увагу також на досвід закордонних поліцейських щодо одержання оперативної інформації за допомогою поліцейської розвідки. Так, поліцією США і Європи були спеціально створені підрозділи поліцейської розвідки, основною функцією яких є отримання оперативно-розшукової інформації про злочинців, їх дії, наміри та предмети, що добуті незаконним шляхом.

У Нідерландах також існує служба кримінальної розвідки. Завдання цієї служби полягає в ефективному збиранні, опрацюванні та постачанні оперативно-розшукової інформації відповідним поліцейським підрозділам.

Деякі служби кримінальної розвідки мають право висувати звинувачення на підставі отриманої оперативно-розшукової інформації.

У Німеччині також існує розвідувальна служба поліції, яка входить до складу підрозділів розшуку. Обов'язком цього підрозділу, поряд із проведенням інших оперативно-розшукових заходів, є організація зовнішнього спостереження за певними криміногенними об'єктами та особами, схильними до вчинення злочинів, для запобігання їх учиненню (кримінальна превенція) та з метою захоплення підозрюваних осіб на місці вчинення злочинів.

Оперативні підрозділи поліції Канади отримують оперативно-розшукову інформацію від служби зі збору відомостей про організовану злочинність. До її складу входять центральні і місцеві бюро, які займаються збиранням, аналізуванням і поширенням інформації. Центральні бюро діють у національному масштабі, а місцеві в межах провінцій і між провінціями.

Зі збільшенням останнім часом користувачів міжнародної комп'ютерної мережі Інтернет і появою в ній інформації криміногенного характеру (скупка і продаж викрадених речей, продаж речей, заборонених в обігу: зброя, наркотики тощо), поліцейські органи зарубіжних країн звернули на це увагу і вжили певних заходів. Так, у США, Німеччині і Великобританії створено спеціальні підрозділи комп'ютерної розвідки в мережі Інтернет, які передають одержану оперативно-розшукову інформацію до відповідних оперативних підрозділів для її перевірки і вжиття відповідних заходів.

Отже, практика створення та використання поліцейської розвідки заслуговує на те, щоб нею скористалися і в Україні.

Крім розвідувальної служби поліції, у США також працює спеціальний підрозділ зі спостереження за ситуацією з дахів будинків. Його завдання полягає в ефективній боротьбі з вуличними злочинами, оскільки злочинці (особливо підлітки) після скоєння кримінального діяння в одному місці розходяться і збираються в іншому.

Спостереження за ситуацією з дахів будинків є особливо актуальним рішенням в великих містах. Україні також можна звернути увагу на дану новачію.

Потрібно приділяти увагу не тільки розробці і ухваленні нових законів, але й прагнути до інституційних змін та інновацій, які мають бути запроваджені та перевірені.

Підбиваючи підсумки щодо міжнародного досвіду використання різних служб поліції для отримання оперативно-розшукової інформації, можна зробити висновок про те, що оперативним підрозділам органів внутрішніх справ України слід скористатися іноземною практикою у такому напрямку, як: більш активне використання можливостей патрульної поліції.

Список використаних джерел:

1. URL: <http://www.edus.ru/155/read29104.html>
2. URL: <http://www.met.police.uk>

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЗА УМОВ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ

Максимова А. Я.

Наша держава постійно розвивається та змінюється, що актуалізує потребу дотримання верховенства права за умов демократичного транзиту. Демократичний транзит в Україні характеризується зміною політичної еліти, політичних цінностей, соціокультурних поглядів, постійними процесами реформування, що свідчить про намагання урядовців динамічно розвивати Україну. Важливою елементом трансформаційних перетворень є дотримання верховенства права, зокрема, формування громадянської культури у людей.

Досвід розвинутих держав свідчить, що стабільність демократії залежить від дотримання суспільством та державою демократичних цінностей. Р. Інглхарт зазначає, що еволюція і виживання масової демократії передбачає наявність серед широкої громадськості деяких звичок і орієнтацій що її підтримують, зокрема, це: міжособистісна довіра, підтримка демократичних інститутів, визнання індивідуальних прав і свобод, почуття індивідуальної «ефективності» тощо. Тобто, йдеться про розповсюдження і вкорінення цінностей, які асоціюються з громадянською культурою. Громадянська культура характеризується високим рівнем взаємної довіри громадян та їх схильністю до компромісів і терпимості щодо людей з іншими інтересами й поглядами.

Д. Растоу, розглядаючи різні моделі переходу до демократії, доходить висновку, що на становлення демократії у тій чи іншій державі впливає її історична «генетична» спадщина країни.

Використовуючи динамічну модель для аналізу державних процесів в Україні, що відбувалися після здобуття нею незалежності, О. Радченко стверджує, що Україна вступила на шлях демократизації, «проскочивши» першу фазу – досягнення національної єдності. Тому на другій та третій фазі (зародження нової державної еліти, довготривала і жорстка державна боротьба та інституціоналізація базових демократичних процедур), спостерігаємо державні процеси, щодо яких застерігав Д. Растоу – наростання поляризації суспільства, загроза дезінтеграції за регіональною та культурно-цивілізаційною ознакою. Четверта фаза (звикання до демократизації) в нашій державі ще не настала, оскільки ще не завершилося «щеплення суспільству громадянської політичної культури». На думку О. Радченко, демократичний транзит є принципово новим типом політичної трансформації, який характеризується насамперед своїм інституційним спрямуванням, оскільки головною метою ставить саме інституційний злам та розбудову нових, демократичних інститутів, не виходячи при цьому за рамки правового поля. Запровадження верховенства права в національну правову систему передбачає розуміння змісту права як специфічної соціальної реальності, що являє собою симбіоз різних політичних, економічних, соціальних тощо інтересів.

У цьому контексті, стверджує О. Петришин, правова проблематика постає тісно пов'язаною із соціалізацією індивідів, особливостями менталітету та національної правової культури, становленням інститутів громадянського суспільства, участю громадян у правоутворенні, зокрема виявленні потреби у правовому регулюванні суспільних відносин, формуванні соціальних очікувань щодо його спрямованості та змісту, обговоренні проектів законів та інших нормативно-правових актів, реалізації й ефективності законодавства.

Зокрема, ст. 8 Конституції України закріплює визнання та дію принципу верховенства права. Таким чином, сучасне розуміння права за умов демократичного транзиту передбачає визнання людини найвищою соціальною цінністю, а забезпечення прав і свобод людини та громадянина – головною метою державної влади, яка реалізує свою компетенцію тільки в межах конституції й законів країни.

Політика, як стверджував І. Кант, повинна бути підпорядкована моралі і праву, категоричним імперативам розуму про права та свободи особистості. «Дійсна політика, – підкреслював він, – не може робити кроки, не присягнувши попередньо моралі... Право людини повинно вважатися священним, яких зусиль це не коштувало б державній владі». Принцип верховенства права є фундаментальною основою правової демократичної держави. Розбудова правової держави за умов демократичного транзиту є орієнтиром суспільно-політичного розвитку України, що прямо зазначено в ст. 1 Конституції України, де наша держава визнається як суверена і незалежна, демократична, соціальна, правова. Тільки формування правової держави, у якій панують принцип верховенства права та, відповідно, принципи Конституції і законів, забезпечить втілення в життя пріоритету прав людини в житті соціуму.

Отже, за умов демократичного транзиту змістовним елементом верховенства права і через нього дієвим інструментом регулювання суспільних відносин виступає вимога гарантування прав людини та основоположних свобод. Нині в Україні гостро стоїть питання про реальне забезпечення проголошених засад прав і свобод людини і громадянина. Актуальним залишається питання розробки державної концепції щодо напрямів реформування державних структур, відповідальних за захист прав і свобод людини та громадянина. Як свідчить практика, діюча система державних інститутів неспроможна належним чином захистити права людини. Формування державної громадянської культури є важливим елементом демократизації, що повинна характеризуватися високим ступенем взаємної довіри громадян, їх схильністю до компромісів та терпимості до різних громадянських поглядів за умов демократичного транзиту.

Список використаних джерел:

1. Растоу Д. Переходы к демократии: попытка динамической модели // Политические исследования. 1996. № 5. С. 5–9.

2. Радченко О. В. Ціннісна система суспільства як механізм демократичного державотворення: монографія. Харків: Магістр, 2009. С. 280.

3. Петришин О. В. Верховенство права в системі правового регулювання // Держава і право у світлі сучасної юридичної думки: зб. наук праць. Київ: Юридична думка, 2010. С. 76.

4. Кант И. К вечному миру // Трактаты о вечном мире. Москва, 1963. С. 185.

ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕФІНІЦІЙ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Варава В. В., Карнаухов О. В.

Зважаючи на аналіз наукової літератури, питання співвідношення дефініцій криміналістичного та оперативно-розшукового забезпечення є одним із найбільш дискусійних, з огляду на відмінності предметів дослідження самостійних галузей наукового знання – криміналістики та теорії оперативно-розшукової діяльності.

В оприлюднених матеріалах висновки дослідників цих питань поділяються на три групи.

Представники першої групи висловлюють позицію примату криміналістичного забезпечення над іншими сферами. Так, на думку І. В. Гори, в загальному розумінні криміналістичне забезпечення – це все те, що дає криміналістика для роботи на конкретному напрямі діяльності з протидії злочинності, наприклад, це може бути криміналістичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності, діяльності слідчого, експертної діяльності тощо [1, с. 105].

Відповідно до позиції представників другої групи, зазначені сфери є складовими взаємоузгодженої комплексної діяльності. Наприклад, у дисертаційній роботі В. Ю. Мосяженко запропоновано авторське визначення та обґрунтовано необхідність використання поняття «оперативно-розшукове та криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі», під яким слід розуміти регламентовану законодавчими та нормативно-правовими актами діяльність оперативних та слідчих підрозділів ОВС, яка спрямована на виявлення порушень ЗУ «Про захист суспільної моралі», за які передбачена кримінальна відповідальність, шляхом виявлення відповідних відомостей, їх реєстрації в ЄРДР з метою проведення досудового розслідування та виконання завдань кримінального провадження [3, 4].

І нарешті, теоретики оперативно-розшукової діяльності взагалі відокремлюють дефініцію оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування, з огляду на особливості завдань ОРД, визначених у статті 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Із цього приводу І. І. Приполов зазначив, що в теорії ОРД більшістю науковців визначається, що оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження є однією з форм, яка складається із системи оперативно-розшукових заходів, здійснюваних в інтересах конкретної кримінальної справи з метою пошуку, фіксації, узагальнення і введення в кримінальний процес фактичних даних, які можуть бути доказами у цій справі; забезпечення нейтралізації злочинних дій щодо протидії органам досудового слідства, оперативним підрозділам та суду [2, с. 203].

На думку О. О. Подобного, який досліджував питання оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження у справах про корисливо-насильницьку організовану злочинність – це система заходів, переважно негласного характеру, кваліфіковано здійснюваних оперативними підрозділами під керівництвом слідчого та прокурора на стадіях досудового слідства та судового розгляду з метою створення оптимальних умов повного та об'єктивного процесу розслідування, припинення або нейтралізації протидії учасників організованого злочинного угруповання виконанню правоохоронної функції держави та правосуддя, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства [4, с. 303].

Зі свого боку, О. І. Хараберюш визначав оперативно-розшукове забезпечення протидії контрабанді як систему заходів, реалізованих суб'єктами оперативно-розшукової діяльності в інтересах створення необхідних і достатніх умов для здійснення повного й об'єктивного процесу доказування, припинення й нейтралізації протидії кримінального середовища виконанню правоохоронної функції держави, функції безпеки учасників кримінального процесу й досягнення мети невідворотності покарання осіб, винних у скоєнні злочинного діяння [5, с. 12].

У підсумку, погоджуємося з висновком Є. О. Железова про те, що успішне виконання завдань кримінального провадження, які визначені у статті 2 Кримінального процесуального кодексу України, вкрай утруднено, а деколи неможливе без ефективного оперативно-розшукового забезпечення кримінального досудового розслідування [6, с. 278].

Список використаних джерел:

1. Гора І. В. Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування злочинів // Вісник Академії адвокатури України. 2016. Вип. 2 (36).
2. Приполов І. І. Оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження: матеріали міжвідомчої наук.-практ. конф. (Київ, 5 липня 2017 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 333 с.
3. Мосяженко В. Ю. Оперативно-розшукове та криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09; кер. роботи М. Л. Шелухін. Кривий Ріг: Донец. юрид. ін-т МВС України, 2015. 20 с.
4. Подобний О. О. Оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження про корисливо-насильницьку організовану злочинну діяльність // Форум права. 2013. № 4. С. 300–305.

5. Хараберюш. О. І. Оперативно-розшукове забезпечення протидії контрабанді в Україні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09; кер. роботи В. Л. Ортинський. Дніпропетровськ: Донец. юрид. ін-т МВС України, 2016. 36 с.

6. Железов О. Є. До питання про оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2016 р.) / МВС України. Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2016. С. 278–280.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В УКРАЇНІ

Куденко В. І.

Стаття 8 Конституції України визнала і закріпила на території України обов'язковість принципу верховенства права, водночас зазначивши: «Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй».

Тож можна зробити висновок: верховенство права – це вертикальна ієрархія законодавства, де Конституція (Основний Закон) стоїть в основі, на якому базуються закони та інші нормативні акти.

Водночас не можна ігнорувати і припис ст. 19 Конституції України, згідно з яким «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України».

Напрошується висновок: верховенство права = верховенство закону (але не завжди!). І тут ще відкрите поле для дискусії. Концепт верховенства права та співвідношення даної засади з принципом законності отримують все більш глибокий аналіз вчених [1–7].

Зазначимо, для прикладу, що Кодекс адміністративного судочинства України в ст. 7 закріплює в якості основних принципів верховенство права і законність. А в ст. 8 визначає суть принципу верховенства права, згідно з яким людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Аналогічний підхід закріплений і в КПК України.

Порівняйте: ст. 3 Конституції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави».

Отже, поставлена крапка в давньому протиставленні пріоритетів: людина для держави чи держава для людини? Значна точка на користь людини! Верховенство права – служіння інститутів держави справі реалізації прав людини.

В забезпеченні верховенства важливу роль має судова влада. Верховний суд нині має повноваження щодо формування правових висновків, яки-

ми може надавати тлумачення закону. Прецедентним правом забезпечується пріоритет прав людини при вирішенні спірних питань в сфері судочинства.

Протилежністю верховенства права є свавілля. Держава не може діяти довільно, воно обмежене правом. І не тільки створеним його законодавством, але і правом, яке існує апріорі, незалежно від розсуду держави – природним правом, або природними правами кожної людини.

Україна за останні кілька років здійснила багато значущих реформ, однак нереформована судова система стримує прихід інвесторів в країну. Проблеми з забезпеченням верховенства права – основна причина, чому інвестори утримуються від приходу в Україну.

Висновок: не має реформування судової влади – не має інвесторів; не має інвесторів – не має грошей в державний бюджет.

Реформа в судочинстві повинна істотно просунутися вперед, а склад суддів – значно оновлено на основі конкурсного відбору, де сподіваємось будуть лише кваліфіковані люди на посаді суддів. Повинна бути забезпечена ефективна діяльність антикорупційного суду, а до вибору суддів необхідно залучити фахівців, які на основаних міжнародних принципів і стандартів будуть давати рекомендації, щодо вибору людей на посаду судді.

У сфері правосуддя немало проблем з виконанням рішень Європейського Суду з прав людини, а разом з тим і з забезпеченням верховенства права в державі. Заслуговує на підтримку пропозиція про те, що для забезпечення прав людини, доцільно запровадити в Україні свого окремого *Національного Суду з прав людини*, в юрисдикцію якого входило б як раз розгляд позовів людини проти органів державної влади України та їх посадових осіб [6, с. 227–228].

Список використаних джерел:

1. Головатий С. Верховенство права: у 3 книгах. Книга 2. Верховенство права: від доктрини до прецеденту. Київ: Фенікс, 2006. 1286 с.
2. Оніщенко Н. М. Принцип верховенства права та верховенства закону: взаємовиключення чи взаємозумовленість? Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. № 3. 2010. С. 3–7.
3. Михайленко В. В. Реалізація засади верховенства права у кримінальному провадженні: монографія. Київ: Вид. «Паливода А.В.», 2019. 256 с.
4. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики: монографія: у 2 кн. / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: Юридична думка, 2008. Кн.1. Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії. 344 с.
5. Тертишник В. М. Інтегративна модель засади верховенства права та її реалізація в розвитку доктрини й процесуальної форми змагального кримінального судочинства // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2019. № 3. С. 187–193.

6. Ченцов В. В., Тертишник В. М. Реабілітація жертв незаконних кримінальних переслідувань, політичних репресій та зловживань владою: підручник для слухачів магістратури. Київ: Алерта, 2016. 324 с.

7. Шемшученко Ю. С., Тертишник В. М. Доктринальні проблеми забезпечення верховенства права в процесі конституційної й судово-правової реформи в Україні // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спецвипуск. Ч. 1. 2017. С. 46–52.

ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ, ЩОДО ЯКОЇ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ, АЛЕ ВОНА НЕ СТАЛА ПІДОЗРЮВАНОЮ

Макарова С. О.

Проблема гарантій прав підозрюваного є предметом постійної уваги фахівців-правників [4–12], що обумовлено як важливістю питання, так і недосконалістю законодавства, наявністю як доктринальних, так практичних проблем правозастосування.

Декларуючи принцип верховенства права слід зазначити, що права, якими наділені учасники кримінального провадження, не можуть самі по собі автоматично забезпечити свою реалізацію без належних правових процедур та належної слідчої і судової практики. Роль чинників, що забезпечують їх реалізацію, виконує система законодавчо закріплених положень (норм, принципів, процесуальної форми тощо), завдяки яким у кримінальному процесі має бути забезпечений перехід від передбачених законом можливостей до реальної дійсності.

Проте на практиці застосування цих принципів і норм у контексті здійснення оперативно-розшукових заходів та проведення досудового розслідування досить часто пов'язане з труднощами, що виникають на ґрунті суперечностей між спрямованістю правоохоронної діяльності на боротьбу зі злочинністю та потребою «вторгнення» суб'єктів виконання цих заходів (правоохоронних органів і слідчих суддів) у сферу дотримання прав і свобод громадян, які опинилися з різних причин у сфері кримінального провадження.

З моменту внесення відповідних відомостей до реєстру й до оголошення повідомлення про підозру така особа фактично не має жодних процесуальних можливостей захистити свої права та інтереси. Так, згідно з положеннями ст. 42 Кримінального процесуального кодексу на етапі досудового розслідування право ознайомлюватися з матеріалами, одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення, оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді мають лише підозрювані. Тому особа, яка такою не є, не має жодних процесуальних прав. Такої позиції переважно дотримуються органи досудового розслідування.

Дійсно, процесуальний статус осіб, щодо яких здійснюється кримінальне провадження чи збираються докази винуватості без повідомлення їх про підозру, в КПК не визначений.

Розглядаючи цю проблему, В. М. Тертишник, слушно зазначає, що поняття «підозрюваний» у чинній редакції закону досить невдале і не охоплює особи, яка з'явилась із зізнанням, або стосовно якої була заява про вчинення нею кримінального правопорушення і відомості про правопорушення якої внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Стосовно особи може здійснюватися кримінальне провадження, про що вона може не знати, бо їй узагалі протягом певного часу не надається ніяких процесуальних прав для захисту своїх інтересів. Автор доречно вносить пропозицію ввести в законодавчий обіг замість поняття «підозрюваний» новий термін – «підслідний». [10, с. 88–89; 11, с. 131–132]

На його погляд, у законі слід було б подати таку дефініцію: «Підслідною є особа, стосовно якої розпочато кримінальне провадження або винесено постанову про визнання її такою, яка перебуває під слідством (чи складено повідомлення про підозру – за чинним КПК), особа, затримана за підозрою у вчиненні злочину, або особа, до якої вжито запобіжний захід, а також неосудна, невеликоздатна чи малолітня особа, стосовно якої здійснюється судочинство для вирішення питання про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру». [11, с. 131–132]

Доки змін закону не відбулося, на даний час, відповідно до ч.6 ст.9 у випадках, коли положення цього кодексу не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади, визначені в його ч.1 ст.7. До них, зокрема, відносяться:

- верховенство права;
- законність;
- рівність перед законом і судом;
- **забезпечення права на захист;**
- змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

Одним із прав, гарантованих статтею 6 Конвенції, є право на захист/юридичну допомогу, закріплене в підпункті «с» пункту 3. Воно становить одну з основоположних засад справедливого судового розгляду. Цей пункт статті 6 Конвенції кореспондується зі статтею 59 Конституції та статтею 20 Кримінального процесуального кодексу України. Стаття 7 КПК України передбачає, що кримінальне провадження здійснюється на засадах забезпечення права на захист.

Але як відбувається на практиці?

Спосіб застосування пункту 1 та пункту 3(с) статті 6 Конвенції на етапі досудового слідства залежить від особливостей відповідного провадження та фактів конкретної справи. Як правило, доступ до захисника має надаватися з першого допиту підозрюваного працівниками поліції, за винятком випадків, коли за конкретних обставин відповідної справи продемонс-

тровано, що існують вагомі підстави для обмеження такого права. Право на захист буде в принципі непоправно порушено, якщо визнавальні покази, отримані під час допиту правоохоронними органами без доступу до захисника, використовуватимуться з метою засудження особи. Варто звернути увагу, що згідно з практикою Суду особа набуває статусу підозрюваного, який обумовлює застосування гарантій статті 6 Конвенції, не з моменту офіційного надання/визнання такого статусу, а тоді, коли національні органи влади мають достатні підстави підозрювати цю особу у причетності до злочину. Це є усталеною практикою ЄСПЛ, яка повторена в рішеннях щодо України, наприклад, «Ушаков та Ушакова проти України» (Ushakov and Ushakova v. Ukraine), заява No 10705/12, 18 червня 2015 року, «Собко проти України» (Sobko v. Ukraine), заява No 15102/10 від 17 грудня 2015 року та ін.

Європейський суд з прав людини неодноразово зазначав, що оскільки провідне місце, яке займає в демократичному суспільстві право на справедливий судовий розгляд, спонукає ЄСПЛ віддавати перевагу «матеріально-правовій», а не «формальній» концепції «обвинувачення» в значенні пункту 1 статті 6 Конвенції. Суд змушений за зовнішніми ознаками роздивитися й розслідувати реальну ситуацію з процедурою, про яку йдеться.

Так, у рішенні «Собко проти України» ЄСПЛ вказав на те, що у день події під час допиту заявника в якості свідка, з ним *de facto* поводитися, як із підозрюваним в умисному вбивстві, а отже, він мав право на доступ до захисника.

У іншій справі «Євген Петренко проти України» (Yevgeniy Petrenko v. Ukraine), заява No 55749/08, 29 січня 2015 року, за день до допиту заявника в якості свідка у справах про шахрайство та вбивство працівники поліції провели обшук помешкання заявника та вилучили, серед іншого, ножі та одяг. Цей факт вказує на те, що ще за день до допиту органи влади припустили, що заявник причетний до вбивства, тому *de facto* він мав статус підозрюваного.

Доступ до захисника на ранніх стадіях провадження є важливою гарантією, оскільки національне законодавство може передбачати наслідки поведінки обвинуваченого на початкових стадіях допитів у поліції, які відіграватимуть вирішальну роль для перспектив захисту на будь-яких пізніших стадіях кримінального провадження. У справі «Собко проти України» ЄСПЛ не залишив поза увагою той факт, що заявник не відмовлявся від своїх визнавальних показів впродовж чотирьох місяців, коли в нього вже був захисник. Проте ЄСПЛ вважав, що його первинні визнавальні покази, надані за відсутності захисника, вочевидь вплинули на стратегію слідства та створили межі, в яких мала будуватися подальша стратегія захисту заявника. Відповідно, незалежно від того, чи вирішив заявник відмовитися від визнавальних показів, чи підтримувати їх, початкове порушення його права на захист не могло бути виправлено самим лише фактом подальшого надання йому правової допомоги.

Сам факт доправлення особи до відділу міліції/поліції та допит там без надання правової допомоги захисника свідчить про вразливість особи. На вразливий стан особи можуть впливати різні фактори: низький рівень розумового розвитку особи, як у справі «Собко проти України», погрози фізичного та психологічного тиску щодо рідних осіб, як у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» (Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine), від 21 квітня 2011 року, заява № 42310/04, жорстоке поводження та побоювання подальшого такого поводження, як у справі «Ушаков та Ушакова проти України», незабезпечення органами влади фізичної недоторканності і захисту від залякування й жорстокого поводження, навіть на стадії судового розгляду, як у справі «Огороднік проти України».

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що фундаментальний характер та важливість права на захист, гарантованого статтею 6 Конвенції, зумовив вироблення Європейським судом з прав людини важливих правових позицій та усталеної прецедентної практики щодо поширення гарантій цієї статті не лише на судовий розгляд, а й на досудове розслідування та дослідче провадження, оскільки саме на цих етапах особа є найбільш вразливою. Порушення права особи на захист на стадії досудового розслідування може призвести до наслідків, які не завжди можуть бути виправлені під час судового провадження, що призведе до несправедливості національного провадження в цілому. Прецедентна практика ЄСПЛ потребує узагальнення, а національне процесуальне законодавство має необхідність в удосконаленні на основі такої судової практики. В КПК України потребують удосконалення інститути затримання особи на місці злочину, підстави обрання запобіжних заходів, визначення поняття підозрюваної особи та її статусу. Окремого регулювання потребують питання надання правничої допомоги як свідку, так і особі, яка з'явилась з повинною, а також підслідній особі, яка ще не отримала статусу підозрюваного.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Европейский суд по правам человека: Избранные решения: в 2 томах. Том 1. / ред. В. А. Туманов. Москва: НОРМА, 2000. 856 с
3. Загальна декларація прав людини: Декларація від 10.12.1948. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
4. Аленін Ю. П., Гловюк І.В. Повідомлення про підозру: загальна характеристика та проблеми удосконалення // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України № 1. 2014. С. 161–169.
5. Даньшин М. В., Попович І. М. Правове положення підозрюваного у досудовому розслідуванні // Південноукраїнський правничий часопис. 2018. № 4. Ч. 2. С. 100–102.

6. Дояр Є. В. Проблеми забезпечення процесуальних прав особи під час затримання за підозрою в учиненні кримінального правопорушення // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. № 5–2. Т. 3. С. 222–224.

7. Корнієнко М. В., Тертишник В. М. Принципи права в розв'язанні юридичних колізій. Міжнародний науковий журнал «Верховенство права». 2017. № 2. С. 10–16.

8. Самольотов І., Хохлов С. Повідомлення про підозру: відсутність передбачуваності // Юридична Газета. 2018. № 23 (625) 05 червня. С. 10–11.

9. Сачко О. В. Проблеми реалізації верховенства права при застосуванні особливих форм та режимів кримінального провадження: монографія. Дніпропетровськ: Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара; Ліра ЛТД, 2018. 404 с.

10. Тертишник В. М. Гарантії істини та захисту прав і свобод людини в кримінальному процесі: монографія. Дніпропетровськ: Юридична академія МВС України, 2002. С. 88–89.

11. Тертишник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Вид. 16-те, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2020. 1070 с.

12. Ченцов В. В., Тертишник В. М. Реабілітація жертв незаконних кримінальних переслідувань, політичних репресій та зловживань владою: підручник для слухачів магістратури. Київ: Алерта, 2016. 324 с

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ЩОДО ЯКОГО ЗАСТОСОВАНО НЕЗАКОННЕ ЗАТРИМАННЯ СЛІДЧИМ ЧИ ДЕТЕКТИВОМ БЕЗ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ

Нагорний Б. В., Нагорна З. Д.

Правова система інституту затримання підозрюваного закріплюється в ст. 29 Конституції України та ст. 12, 132, 177, 207–213 КПК України, а також у ст. 482 КПК України.

Зазначимо, що уповноважена службова особа відповідно до ст. 208 КПК України має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у вигляді позбавлення волі у виняткових випадках.

Згідно зі ст. 29 Конституції України кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання, що кореспондується з п. 4 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, в якій зазначено, що кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним [1]. Це положення міжнародної конвенції закріплено в таких рішеннях Європейського суду з прав людини

(далі – ЄСПЛ) по справах «Ідалов проти Росії», «Барановський проти Польщі», «Мокалалл проти України», «Лівада проти України», «Кушнір проти України» та ін.

Водночас національне кримінальне процесуальне законодавство не містить чіткого алгоритму оскарження незаконного затримання, що призводить до неоднозначної судової практики та правової невизначеності в цьому питанні взагалі.

Аналіз практики дає підстави вважати, що оскарження незаконного затримання відбувається на підставі ст. 206 КПК України «Загальні обов'язки судді щодо захисту прав людини» на стадії досудового розслідування чи підготовчого провадження [2].

Ст. 303 КПК України «Рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, та право на оскарження» не передбачає можливості звернення до слідчого судді з метою оскарження дій щодо незаконного затримання. На думку А. Р. Туманянц, С. Л. Шаренко, встановлюючи предмет судового оскарження, законодавець пішов шляхом прямої вказівки в законі вичерпного переліку тих рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування [3, 4]. О. Г. Шило зауважує, що закритий перелік дій, бездіяльності та рішень органів, які здійснюють кримінальний процес, що можуть бути оскаржені в порядку окремого судово-контрольного провадження, здатні обернутися обмеженням конституційного права людини і громадянина на судовий захист [5].

На нашу думку, відсутність у ст. 303 КПК України такого предмету оскарження як незаконне затримання є неприпустимим у правовій державі, адже будь-яка особа повинна мати змогу ініціювати питання щодо законності дій слідчих та детективів перед слідчим суддею.

У практичному аспекті це відбувається шляхом подання клопотання (скарги чи заяви) стороною захисту у порядку ст. 206 КПК України, в якій визначено загальні обов'язки судді щодо захисту прав людини.

Аналіз судової практики свідчить, що вона є досить суперечливою, адже деякі слідчі судді відмовляють у задоволенні скарги захисника на підставі того, що слідчий суддя, в порядку розгляду клопотання по ст. 206 КПК України не має права вирішувати питання щодо законності рішень слідчого, прокурора чи рішень судів.

Так, наприклад, в ухвалі слідчий суддя Шевченківського районного суду м. Києва зазначає: «Підставою для звільнення особи з-під варти в порядку ст. 206 КПК України є лише відсутність судового рішення, яке набрало законної сили, або не звільнена з-під варти особа після внесення застави в установленому цим Кодексом порядку; та у випадку якщо орган державної влади чи службова особа, під вартою яких тримається ця особа, не надасть судове рішення, яке набрало законної сили, або не доведе наявності інших правових підстав для позбавлення особи свободи».

Протилежна думка викладена в Ухвалі Запорізького апеляційного суду від 21.02.2019 року, в якій слідчий суддя зазначає: «За змістом статті 206 КПК України, кожен слідчий суддя суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться особа, яка тримається під вартою, має право постановити ухвалу, якою зобов'язати будь-який орган державної влади чи службу особу забезпечити додержання прав такої особи».

Хоча кримінально-процесуальним законодавством не передбачено те, що слідчий, прокурор або детектив повинні у клопотанні наводити чіткі підстави для затримання особи без ухвали слідчого судді, але підстави, порядок затримання та тримання під вартою чітко вказані у відповідних нормах КПК України. Крім того, п. 1 ч. 5 ст. 206 КПК України встановлює, що незалежно від наявності клопотання слідчого, прокурора, слідчий суддя зобов'язаний звільнити особу, якщо орган державної влади чи службова особа, під вартою яких трималася ця особа, не доведе існування передбачених законом підстав для затримання особи без ухвали слідчого судді, суду.

Тож під час розгляду кожного клопотання про обрання запобіжного заходу слідчий суддя здійснює перевірку підстав, що стали причиною затримання особи, задля уникнення порушення її прав.

Наявність окреслених теоретичних та практичних проблем, дає підстави вважати, що оскарження затримання в кримінальному провадженні потребує більш чіткого законодавчого регулювання, задля уникнення незаконних затримань та, в свою чергу, обмежень прав та свобод громадян.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/page>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. Туманянц А. Р. Окремі проблеми реалізації права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора під час досудового розслідування // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2014. Вип. 12 (2). С. 142–145. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_12\(2\)_41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_12(2)_41)
4. Шаренко С. Л. Проблемні питання розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора // Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2013. № 5. С. 44–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chcks_2013_5_6
5. Шило О. Г. Теоретико-прикладні основи реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист у досудовому провадженні в кримінальному процесі України. Харків: Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого, 2010. 462 с.

ФІНАНСОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Рокунь С. В.

Відповідно до положень Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [1] в редакції, чинній на даний момент, до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, належать будь-які дії, пов'язані з коштами (власністю), одержаними (здобутими) внаслідок вчинення злочину, спрямовані на приховування джерел походження зазначених коштів (власності) чи сприяння особі, яка є співучасником у вчиненні злочину, що є джерелом походження зазначених коштів (власності).

Своєю чергою, Кримінальний кодекс України [2] в статті 209 встановлює кримінальну відповідальність за вчинення фінансової операції чи правочину з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їхньої форми (перетворення), а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів.

Аналізуючи протидію легалізації майна, одержаного злочинним шляхом через призму вчинення відмивання коштів отриманого в результаті корупційних правопорушень, важливо зазначити, що легалізація здебільшого є звичним для суб'єктів корупційних злочинів механізмом надання брудним коштам правомірного вигляду. Маючи на меті отримати активи без належних на те правових підстав, злочинці плануючи цей злочин, перш за все обдумують механізм подальшого використання злочинних активів для покращення свого майнового стану та/або отримання інших благ та вигоди які безпосередньо пов'язані з їх використанням у реальному секторі економіки.

Світова практика розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, традиційно виділяє три стадії вчинення цього кримінального правопорушення, які в сукупності спрямовані на досягнення мети легалізації доходів, зокрема: розміщення, розшарування, та інтеграція [3–5].

В системі боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів отриманими злочинним шляхом, фінансове розслідування тільки один з інструментів, який спрямований на виконання пріоритетних цілей викладених у 40 рекомендаціях Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), оскільки всі фінансові дані та інша інформація повинна

використовуватися компетентними органами для розслідування випадків відмивання коштів та фінансування тероризму [6].

Водночас в сучасному кримінальному процесуальному законодавстві України поняття «фінансового розслідування», як інститут кримінального провадження не існує взагалі, а алгоритми його застосування в практиці є виключно ситуативними та використовують звичні інструменти досудового розслідування, які часто відстають від викликів сучасної організованої економічної злочинності.

Кримінальне процесуальне законодавство України потребує формування визначення поняття фінансового розслідування, як інструменту боротьби з економічною злочинністю та наділення сторони обвинувачення належними, системними процесуальними механізмами протидії цим явищам.

Фінансове розслідування має бути невід'ємною складовою загальної стратегії боротьби зі злочинністю, що ґрунтується на комплексних законодавчих засадах, у яких буде відображено роль фінансового розслідування як невід'ємної частини роботи правоохоронного блоку [7].

Список використаних джерел:

1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>
2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Operational Issues Financial Investigations Guidance: звіт FATF, червень 2012 року.
4. Рекомендації FATF Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення, Лютий 2018 року.
5. URL: <http://www.irs.gov/compliance/enforcement/article/0,,id=107515,00.html>
6. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835_001
7. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні: метод. рек. / [С. С. Чернявський, О. Є. Користін, В. А. Некрасов та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zahodi/zbirniki/2017/metod_recom_17.pdf

ЗДІЙСНЕННЯ ОРД МИТНИМИ ОРГАНАМИ: ПРАВОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНА НЕСПРОМОЖНІСТЬ

Дорофеева Л. М.

Повноваження з організації та здійснення захисту економічних і митних інтересів населення та держави у всіх країнах Європи надані митним адміністраціям, в арсеналі котрих давно є оперативно-розшукові заходи. У результатах аналізу європейського досвіду роботи митних адміністрацій відмічається, що митні органи ЄС мають право організовувати й реалізовувати оперативно-розшукову діяльність, пов'язану з: отриманням, нагромадженням, обробкою і перевіркою інформації, що стосується зовнішньо-

торговельного товарообігу; можливістю секретного спостереження; використанням допомоги осіб, не задіяних у митній службі, а також правом на застосування засобів безпосереднього примусу [31, с. 8–9].

Здійснення митними органами оперативно-розшукової діяльності є загальносвітовою практикою, а в контексті майбутнього розширення ЄС за рахунок нових членів Європейська комісія вжила всіх необхідних заходів для того, щоб подібні повноваження були також надані митним адміністраціям країн-кандидатів. Про необхідність надання митним органам України права здійснювати оперативно-розшукові заходи йдеться багато, довго й на різних рівнях. Не зважаючи на переважну одностайність висновків науковців та практиків митної справи [2, с. 173], за роки незалежності в Україні митниці так і не поповнили арсенал заходів протидії контрабанді оперативними діями.

На нашу думку, дану проблематику слід розглядати як у площині правового, так і організаційного забезпечення. Так, 2013 р. у законодавстві про оперативно-розшукову діяльність відбулись зміни: у переліку підрозділів, які здійснюють ОРД (ст. 5 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність»), з'явилися оперативні підрозділи органів доходів і зборів – оперативні підрозділи податкової міліції та підрозділи, які ведуть боротьбу з контрабандою. Зазначені новації фактично реалізували багаторічну дискусію науковців і практиків та нарешті надали законодавчу підставу для здійснення митницями таких заходів, підтвердили, що оперативно-розшукові повноваження митних органів це об'єктивна потреба, яка відповідає інституційному призначенню митних органів України [3, с. 195].

Проте за цей період не було вжито організаційних заходів для практичної реалізації такої діяльності: з одного боку, підрозділи митниці, «які ведуть боротьбу з контрабандою» в структурі відсутні, а з іншого – боротьба з контрабандою є загальним завданням усієї системи митної служби. І хоча митні органи України зазнали ряду організаційних та функціональних реформ як у складі Міндоходів, так і в ДФС, проте спеціалізовані підрозділи (оперативні в розумінні кримінального процесуального законодавства) створені так і не були; не було внесено змін у митне законодавство, як і не видано підзаконних нормативних актів, які б визначали спеціальний порядок здійснення такої діяльності та коло посадових осіб митниці, уповноважених на її проведення. Поза увагою залишилась ця позиція і при затвердженні положень про митниці Державної митної служби України.

Зважаючи на пряму заборону проведення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами зазначених у законі органів, назва наділеного спеціальними повноваженнями підрозділу обов'язково має узгоджуватись зі структурою митниці та враховувати функції й завдання, що виконуються окремими управліннями та самостійними відділами. Цілком логічним видається внесення змін до абзацу 7 вказаного закону для того, щоб надати повноваження на здійснення оперативно-розшукових заходів оперативними підрозділами Департаменту Держмитслужби та управлінь митниць, які

забезпечують організацію протидії митним правопорушеннями, та ввести такі оперативні відділи до складу управлінь.

У подальшому є необхідність удосконалення та уніфікації митного і кримінально-процесуального законодавства в частині правового забезпечення фактичної реалізації повноважень митних органів на здійснення оперативно-розшукових заходів щодо суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із незаконним переміщенням предметів через кордон. Це, насамперед, питання умов і порядку проходження служби в таких підрозділах: спеціальні вимоги до освіти та підготовки претендентів на такі посади, особливий напрямок професійної підготовки та підвищення кваліфікації, системи захисту й обробки інформації, яка буде отримана у ході оперативно-розшукових заходів тощо.

Ураховуючи зазначене, слід зауважити, що проведені у період з 2012 р. зміни митного та кримінального процесуального законодавства формально надають підстави для здійснення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих дій посадовими особами митниць. Однак станом на 2020 р., наявна організаційна структура та відсутність функціональних повноважень окремих підрозділів унеможливають практичну реалізацію зазначених норм.

Сучасне міжнародне співробітництво з питань протидії митним правопорушенням набуває все більшого значення, а одним із важливих факторів підвищення ролі вітчизняних митних органів у такому співробітництві має стати реальне посилення їх правоохоронної функції, створення організаційних та оперативних можливостей для ефективного запобігання, виявлення та викриття митних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Бережнюк І. Г. Реформування митної системи Польщі. Вісник Академії митної служби України. 2002. № 3. С. 3–13.

2. Молдаван Е. С. Оперативно-розшукові повноваження митних органів: вітчизняний науковий дискурс. Фіскальна політика в умовах макроекономічної стабілізації: Зб. матер. V науково-практ. семінару (м. Ірпінь, 2020). 197 с.

3. Хома В. О. Оперативно-розшукові повноваження митних органів України: об'єктивна потреба чи інституційна невідповідність: Фіскальна політика в умовах макроекономічної стабілізації: Зб. матер. V науково-практ. семінару (м. Ірпінь, 2020). 197 с.

**Секція 5. Міжнародне право XXI ст. і його вплив
на правову систему України**

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ**

Кохан Г. Л.

Приватна військова компанія (англ. *Private military company*) – комерційне підприємство, що пропонує спеціалізовані послуги, пов'язані з охороною, захистом (обороною) будь-кого і до будь-чого, нерідко з участю у військових конфліктах, а також (але не виключно) зі збором розвідувальної інформації, стратегічним плануванням, логістикою і консультуванням.

Труднощі правового регулювання діяльності приватних військових і охоронних компаній (далі – ПВОК) пов'язані з чималими проблемами. По-перше, діяльність ПВОК знаходиться на стику міжнародного приватного права (як приватних економічних акторів, які укладають контракти й угоди) і публічного права (діють у військово-політичній сфері). У зв'язку з цим не завжди зрозуміло, норми якого саме законодавства слід застосовувати до приватних військових компаній, і багато аспектів їх діяльності регулюються неадекватно або взагалі ніяк не обумовлені. Зокрема, фактично не встановлені права працівників ПВОК; в ході військових дій вони позбавлені гарантованого захисту за нормами міжнародного гуманітарного права. Якщо співробітники ПВОК потрапляють в полон, права, які надаються військовополоненим згідно з нормами гуманітарного права, на них не поширюються, оскільки їх розглядають як «незаконних комбатантів». По-друге, досить спірним є питання про відповідальність за незаконні дії, вчинювані приватними військовими компаніями або їхніми співробітниками. З одного боку, співробітники ПВОК виступають не в індивідуальному порядку, а є співробітниками організацій, які і визначають їх функції. З іншого боку, ПВОК здійснюють найм працівників для виконання конкретних контрактів на обмежені періоди часу, і багато співробітників дуже часто переходять з однієї фірми в іншу. У результаті далеко не завжди вдається розмежувати приватні проблеми (незаконні дії окремих співробітників) і системні проблеми самої ПВОК. Така ситуація суттєво ускладнює покладання відповідальності за злочини на окремих осіб, або на приватні військові компанії, або і на тих, і на інших. По-третє, ще складніше питання про те, хто повинен контролювати діяльність приватних військових компаній: держави, в яких вони зареєстровані; держави, в яких вони діють; уряди, на які ці ПВОК працюють.

Найбільша кількість правопорушень, вчинених приватними військовими компаніями або їх співробітниками, спостерігаються не у розвинених країнах, а в несформованих державах, де уряди занадто слабкі, щоб хоч якоюсь мірою контролювати діяльність іноземних фірм. У цій ситуації ви-

никає така проблема: з одного боку, механізми контролю і регулювання повинні ініціюватися країнами, в яких ПВОК зареєстровані, з іншого – виявити правопорушення, вчинені в інших державах, особливо в умовах слабкості центральної влади, досить складно. У ряді країн за останні десятиріччя були прийняті деякі законодавчі заходи для вирішення цієї проблеми. У ПАР діяльність з надання послуг військового характеру за кордоном без ліцензії, фактично прирівнюється до найманства традиційно в негативному сенсі цього поняття. Закріплена у законодавстві вимога ліцензування військових послуг і самих приватних військових компаній створює проблему розрізнення «правильних» і «неправильних» фірм. І хоча в законодавстві ПАР міститься ряд підстав, за якими тій чи іншій ПВОК може бути відмовлено у ліцензуванні, критерії оцінки можуть бути сформульовані по-різному в залежності від політичної необхідності. У 2001 р. у Великій Британії був прийнятий Закон про приватні підприємства у сфері безпеки. У США діє Закон про контроль над експортом озброєнь (US Arms Export Control Act) з правками 1980-х рр., який регулює торгівлю зброєю і експорт військових послуг. У 2000 р. в США був прийнятий «Акт військової екстратериторіальної юрисдикції», за яким до кримінальної відповідальності за злочини, що скоєні за межами США, можуть бути притягнуті як американські військові, так і американські цивільні особи. Як наслідок, зараз на рівні міжнародного права діяльність приватних військових компаній регулюється вкрай в незначному обсязі і недостатньо ефективно. На рівні національного законодавства держави або ігнорують існування приватних військових компаній, або намагаються, але поки не можуть виробити адекватні механізми врегулювання їх діяльності. На теперішній час тільки в декількох державах існують правові норми, що стосуються діяльності ПВОК. Однак навіть у цих випадках через відсутність чітких визначень і механізмів застосування, а також через нескоординовані зусилля окремих країн проблеми в цій сфері глобалізованої індустрії залишаються нерозв'язаними.

Список використаних джерел:

1. *Горовенко В., Тютюнник В.* Приватні воєнні компанії: міжнародний досвід і можливі шляхи його реалізації в Україні. *Наука і оборона.* 2013. № 3. С. 32–39.
2. Документ ООН A/63/467-S/2008/636 от 6 октября 2008 г. (Документ Монтрё о соответствующих международно-правовых обязательствах и передовых практических методах государств, касающихся функционирования частных военных и охранных компаний в период вооруженного конфликта). International Committee of the Red Cross: Международный Комитет Красного Креста. URL: <https://www.icrc.org/rus/assets/files/other/montreau.pdf>
3. Документ ООН A/66/154 от 15 июля 2011 г. Доклад Генерального секретаря «Контроль над обычными вооружениями на региональном и субрегиональном уровнях». Official Documents System of the United Nations:

Система распространения электронных документов ООН. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/417/61/PDF/N1141761.pdf?OpenElement>

4. Документ ООН A/69/338 от 21 августа 2014 года Доклад Рабочей группы по вопросу об использовании наемников как средстве нарушения прав человека и противодействия осуществлению права народов на самоопределение. Объединенные нации. Главное Управление Верховного Комиссара ООН по правам человека. URL: http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Mercenaries/WG/A.69.338_ru.doc

ПРИВИЛЕГИИ И ИММУНИТЕТЫ ВСЕМИРНОЙ ТАМОЖЕННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Шахбазов Д. Д.

Привилегии и иммунитеты Всемирной таможенной организации (далее – ВТО) являются одной из наиболее важных составляющих ее правового статуса.

Как и в случае с другими международными организациями, привилегии и иммунитеты ВТО, ее должностных лиц и представителей ее членов имеют функциональный характер. То есть они предоставляются для выполнения определенных для организации целей и задач, а также для устранения препятствий во время выполнения ее должностными лицами и представителями ее членов определенных для них функций, которые могут создаваться властью государства-пребывания штаб-квартиры международной организации.

К привилегиям и иммунитетам ВТО относятся: неприкосновенность штаб-квартиры организации, ее архивов и в целом всех документов, принадлежащих ей или находящихся в распоряжении; иммунитет от юрисдикции в отношении собственности и активов организации, где бы и у кого они не находились, за исключением случаев, если организация прямо откажется от него; собственность и активы организации, где бы и у кого они не находились, обладают иммунитетом от обыска, реквизиции, конфискации, экспроприации и от любой другой формы вмешательства исполнительной, административной, судебной или законодательной власти; ее средства, доходы и другая собственность освобождаются от всех прямых налогов, кроме налогов, размер которых фактически не превышает платы за коммунальные услуги; печатные материалы и предметы, которые ввозятся или вывозятся организацией для официальных целей, освобождаются от пошлины; организация не может быть ограничена в осуществлении финансовых операций в любой валюте как в пределах одной страны, так и международных переводах; официальная корреспонденция ВТО и другие ее официальные сообщения не подлежат цензуре; организация может рассчитывать на освобождение от акциза, пошлины и налогов, включенных в

цену, подлежащей уплате на продажу движимого имущества; с целью официальной связи ВТО пользуется на территории каждого из своих членов режимом, не менее благоприятным, чем тот, который может быть предоставлен этим членом организации любому другому правительству, в том числе его дипломатическому представительству, относительно первоочередности, тарифов и сборов на почтовые отправления, различного рода телеграммы, радиограммы, телексную, телефонную и другие виды связи, а также тарифов на сообщение информации в печати и по радио.

Представители членов ВТО наделяются такими привилегиями и иммунитетами: иммунитетом от ареста или задержания и обыска личного багажа, а также относительно слов, высказанных или написанных, и любых действий, совершенных ими в своем официальном качестве, иммунитетом от различного рода судебного преследования; неприкосновенностью личного багажа и всех материалов и документов; освобождением в отношении себя и супруги (супруга) от иммиграционных ограничений или регистрации в государстве, в которое или через которое они направляются при осуществлении своих функций; правом использования шифров и получения материалов и корреспонденции курьером или в опечатанных чемоданах; тем самым режимом в отношении валюты или обменных ограничений, который предоставляется представителям иностранных правительств, выполняющих временные официальные поручения.

Важно отметить, что привилегии и иммунитеты должностных лиц ВТО не являются одинаковыми для всего ее персонала. К привилегиям и иммунитетам, которыми наделены штатные должностные лица ВТО можно отнести следующие из них: беспошлинный ввоз мебели и вещей при первом вступлении в должность в стране назначения и правом беспошлинного вывоза этой мебели при возвращении в страну постоянного проживания по окончании срока осуществления своих функций; иммунитет от судебного преследования за слова, высказанные или написанные, и за любые действия, совершенные ими в своем официальном качестве и в пределах своих полномочий; освобождение от налогообложения заработной платы и вознаграждения, выплачиваемые им ВТО; иммунитет для них вместе с супругами и родственниками от иммиграционных ограничений и регистрации; привилегии в отношении обменных операций; привилегия пользоваться вместе с супругами и родственниками, находящимися на их иждивении, той самой возможностью репатриации в период международных кризисов, как и должностные лица дипломатических миссий аналогичного ранга.

По сравнению со штатными должностными лицами более широкими возможностями для осуществления собственных функций наделяются Генеральный секретарь ВТО и его заместитель. В частности, наряду с приведенными выше привилегиями и иммунитетами Генеральный секретарь ВТО пользуется по отношению к себе, своей жены и детей в возрасте до 21 года привилегиями и иммунитетами, льготами и правами, предоставляе-

мыми в соответствии с международным правом главам дипломатических миссий. Со своей стороны, заместитель Генерального секретаря пользуется привилегиями, иммунитетами, льготами и правами, предоставляемыми дипломатическим представителям аналогичного ранга.

Относительно экспертов, выполняющих поручения ВТО, то на соответствующий период, с целью обеспечения для них надлежащих условий для независимого осуществления ими своих функций во время выполнения поручения, включая время служебных поездок в связи с этими поручениями, они наделяются такими привилегиями и иммунитетами: иммунитет от ареста или задержания и обыска личного багажа; не привлечение к ответственности за слова, высказанные или написанные, или действия, совершенные во время выполнения своих поручений и в пределах своих полномочий; иммунитет от различного рода судебных преследований; неприкосновенность всех материалов и документов.

СОВЕТ ТАМОЖЕННОГО СОТРУДНИЧЕСТВА: ОСНОВНЫЕ ОРГАНЫ

Ализаде Ш. Г.

Долгое время учеными из разных стран изучались вопросы, связанные с организационной деятельностью Совета таможенного сотрудничества (далее – СТС). Но в большинстве случаев в рамках комплексных исследований без внимания оставалась характеристика институциональной структуры СТС, всеобщий интерес вызывают его главные органы. Однако крайне редко они раскрывают имеющиеся в таких органах полномочия.

Так, высшим и самым главным из представительных органов организации является Совет, который принимает окончательные решения, касающиеся его работы, и которому подотчетны все остальные органы. Он состоит из представителей государств-участников и должен созываться не менее двух раз в год. Совет определяет шкалу расходов государств-участников, и в случае неуплаты взноса в течение трех месяцев после получения уведомления о его размерах вправе забрать право голоса у государства-участника.

Отдельного внимания заслуживают представительные органы Совета, создание и функционирование которых прямо не предусмотрено Конвенцией, а именно Генеральная политическая комиссия и Финансовый комитет, работа которых в целом направлена на обеспечение функционирования СТС.

Генеральная политическая комиссия основана в 1978 г. Состоит из 24 представителей, 17 из которых избираются по принципу регионального представительства из наиболее активных государств-участников, а места других 7 членов занимают Председатель Совета и его заместители. Свои заседания Генеральная политическая комиссия проводит не менее двух раз в год. В ее полномочия входит обсуждение важных вопросов функционирования и развития мировой таможенной системы, которые в дальнейшем

выносятся на рассмотрение Совета: разработка, внедрение и обновления международных конвенций и других правовых инструментов в области таможенного дела; применение резолюций СТС по безопасности и упрощения международной торговли; стратегия повышения потенциала таможенных служб; вопросы гармонизированной системы.

В отличие от Генеральной политической комиссии, Финансовый комитет является выборным органом, который формируется общим голосованием членов ВТО на ее сессиях в составе 17 участников. Перед Комитетом ставятся следующие задачи: осуществлять контроль за правильностью финансовых затрат средств ВТО ее Генеральным секретарем и лицами, которым предоставляет право подписывать финансовые расходные документы Секретариата ВТО; готовить финансовые документы (в приходных и расходных частях) для заседания сессии ВТО о размерах финансовых ежегодных взносов в ВТО от государств-участников и о расходах по направлениям деятельности ВТО на следующий год.

Главным исполнительным органом СТС является Постоянный технический комитет, который образуется из представителей всех государств – участников Организации. Каждое из них может назначить в Комитет своих представителей: одного делегата и одного или нескольких заместителей. Согласно ст. X Конвенции о создании СТС, представители должны быть должностными лицами со специальными знаниями по вопросам таможенной практики. Постоянный технический комитет созывается не менее четырех раз в год. Данный Комитет разрабатывает методы упрощения и гармонизации таможенного законодательства и процедур.

К функциям Постоянного технического комитета относятся: проведение работы по повышению, развитию и управлению инструментами и механизмов по упрощению процедур торговли в соответствии со Стратегическим планом ВТО; содействие укреплению сотрудничества между таможенными органами и правительственными и неправительственными организациями в области упрощения процедур торговли; внедрение и поощрение инициатив, направленных на повышение эффективности применения таможенными информационными технологиями, таможенного сотрудничества и установления различных правовых инструментов; развитие различных инструментов, предназначенных для повышения эффективности торговли (в частности, Руководство для определения времени, необходимого для выпуска товаров), а также содействие их использованию государствами-участниками; участие в развитии средств и методов для облегчения, упрощения и гармонизации таможенных формальностей; предоставление стратегической поддержки в программах ВТО по наращиванию потенциала для своих участников.

Постоянно действующим административным органом СТС является Генеральный Секретариат. Основная его функция – это координация действий Совета Таможенного Сотрудничества. Секретариат обеспечивает выполнение первоочередной миссии по оказанию помощи и содействия госу-

дарствам-учасникам в их сотрудничестве, содействие имплементации решений Совета. Данный орган занимается подготовкой документов и отчетов, организацией встреч, проведением различного рода мероприятий, координирует оказание технической помощи и учебных мероприятий. Генеральный секретариат имеет свою структуру во главе с Генеральным Секретарем СТС, который имеет заместителя.

Все остальные органы Совета Таможенного Сотрудничества, которые непосредственно упоминаются в Конвенции о создании СТС, а также те, что фактически обеспечивают выполнение его целей и задач, являются исполнительными органами этой организации. С этой целью Совет создает комитеты, что, в свою очередь, могут иметь подкомитеты, а также образовывать для своих нужд передсессионные или постоянно действующие рабочие группы.

Итак, к основным органам, относящимся к внутриорганизационному механизму СТС, можно отнести те органы, создание и функционирование которых предусмотрены Конвенцией о создании СТС 1950 г., а именно: Совет, Секретариат и его структурные подразделения, Генеральный Секретарь, Постоянный Технический комитет. Также те органы, создание и функционирование которых прямо не предусмотрено Конвенцией, но которые играют ведущую роль в деятельности Организации: Политическую комиссию и Финансовый комитет.

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ЗВИЧАЮ ТА МІЖНАРОДНОГО ДОГОВОРУ В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Макушев П. В.

Протягом тривалого часу звичай відігравав дуже важливу роль у розвитку міжнародного права і був його головним джерелом. Але з початком активних кодифікаційних процесів у сучасному міжнародному праві роль міжнародного порядку значно знизилася, проте й у сучасний період багато міжнародних порядків збереглося в дипломатичному і консульському праві, міжнародному морському праві. Віденська конвенція 1969 р. підтверджує, що норми міжнародного звичаєвого права як і раніше регулюють найважливіші питання міжнародних відносин.

Особливий же інтерес становить проблема співвідношення міжнародного договору і звичаю. Договір і звичай мають ряд спільних рис, що характеризують їх як джерела однієї правової системи: договір і звичай утворюються в результаті взаємних дій держав або інших суб'єктів міжнародного права і мають спільну юридичну основу – угода суб'єктів, що їх створюють; обидва джерела містять правила поведінки, що мають обов'язковий характер, тобто зв'язують волі суб'єктів, що їх створили. Це означає, що жодна держава або інший суб'єкт міжнародних правовідносин не може довільно відмовитися від виконання узятих на себе зобов'язань.

У цьому сенсі обидва джерела потребують дотримання одного з основних принципів сучасного міжнародного права – «*pacta sunt servanda*», закріпленого в п. 2 ст. 2 Статуту ООН, ст. 26 Віденської конвенції про право договорів 1969 р. й інших документів. У своїй практиці держави мають суворо додержувати цього принципу і виходити з того, що всі правомірно діючі норми незалежно від форми їхнього вираження повинні точно виконуватися; недотримання або порушення як договору, так і звичаю веде до однакових правових наслідків: до припинення їхньої дії, виникнення яких-небудь вимог про задоволення претензій, що впливають із невиконання договору або звичаю. В усіх випадках юридична природа компенсаційних вимог однакова: вони впливають із факту порушення існуючої в тій або іншій формі норми міжнародного права; обидва джерела підпорядковані дії загальних принципів права, на базі яких вирішується питання про їх правомірність і, відповідно, право на існування; спільність договору і звичаю виражається в наявності в міжнародному праві змішаних, звичаєво-договірних норм.

Міжнародній практиці держав відомі численні випадки, коли ті самі правила поведінки для одних держав існують у договірній формі, а для інших – у формі міжнародних порядків. Таке становище має місце тоді, коли одні держави вже стали учасниками якогось міжнародного договору, а інші, не беручи участь у ньому, виконують ті ж самі договірні міжнародно-правові норми в якості звичаєвих міжнародно-правових норм. Наприклад, багато держав ратифікували Конвенцію ООН з морського права 1982 р., а Україна приєдналася до неї тільки 3 червня 1999 р. Наявність змішаних норм свідчить на користь тези про те, що ці джерела не конфліктують один з одним, а, навпаки, доповнюють і взаємодіють один з одним.

Сучасному міжнародному праву відомий ряд звичаєвих норм, базою яких постали положення створених, вироблених державами договорів (конвенцій, угод), що не вступили в законну силу, а також резолюцій або декларацій міжнародних організацій, наприклад Генеральної Асамблеї ООН. Так, розвиток і конкретизація закріпленого вперше в Статуті ООН принципу самовизначення народів і націй йшли шляхом створення звичаєвої норми, основою якої став текст Декларації про надання незалежності колоніальним країнам і народам, прийнятої Генеральною Асамблеєю в 1969 р.

Водночас договір і звичай мають дуже суттєві розбіжності: вони полягають у засобах створення договірної і звичаєвої норми. Договір завжди виникає з активних дій держав (або інших суб'єктів), направлених на досягнення саме такого результату, як писана норма. Звичай може виникнути не тільки з активних, але й з «мовчазних» акцій, із відсутності дій, наприклад відсутності заперечень проти практики держави або ряду держав; договір має чітко виражений у часі процес створення. Наприклад, Женевська конвенція 1958 р. з морського права працювала з 24 лютого до 29 квітня 1958 р. і створила в цей період чотири документи. Момент вступу договір-

ної норми в силу також визначений у часі. Таким чином, писана норма характеризується наявністю тимчасового показника, із якого починається існування даного джерела.

Таким чином, перераховані розходження свідчать на користь договору як джерела міжнародного права, що найбільш повно відповідає потребам держав, їхнім інтересам, цілям подальшого розвитку самого міжнародного права в сучасну епоху. Але, незважаючи на переваги договірної форми, рано було б робити висновок про марність звичаю, він має усі права на існування, звичаєві норми входять до складу міжнародно-правової матерії, складаються і застосовуються донині. Тому, як і раніше, правомірним є твердження про те, що сучасне міжнародне право в основному формується цими двома видами джерел.

Список використаних джерел:

1. *Хавер К. С.* Теоретичні проблеми формування міжнародно-правових звичаїв. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 17 (2). С. 107–109.

2. *Карвацька С. Б.* Включення норм міжнародних договорів до національного законодавства України : проблеми та пошуки шляхів вирішення. *Правова держава*. 2019. № 33. С. 155–161.

3. *Вайцеховська О. Р.* Роль міжнародно-правового звичаю в системі джерел міжнародного фінансового права. *Публічне право*. 2017. № 4. С. 151–156.

4. *Задорожня Г.* Міжнародні договори: захист національних інтересів. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 5. С. 5–16.

ЛИТВА – ПОСЕРЕДНИК ВЗАЄМВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ І НАТО

Філянїна Л. А., Біденчук Т. М.

Ситуація в Україні змусила більшість лідерів держав задуматися про проблему збереження миру і безпеки не тільки на теренах Європи, але й зробити конкретні кроки щодо зміцнення власної національної безпеки. На жаль, навіть збільшення витрат на оборону, активне військове співробітництво і проведення спільних військових навчань державами – учасницями НАТО, так і не змогли стримати російську військову агресію проти України. Водночас, дії Російської Федерації (далі – РФ, Росія) проти України та її поведіння на міжнародній безпековій арені (Придністров'я – 1992 р., Грузія – 2008 р. та інші) підштовхнули європейські держави до більш рішучих дій спрямованих на забезпечення територіальної цілісності. Протягом останніх років, коли триває російсько-український військовий конфлікт, наша держава чула не раз слова підтримки і обіцянки допомоги щодо вирішення ситуації яка склалася. Проте найбільшу підтримку Україна знайшла у відносинах з Литвою. З першого дня російської агресії Литва, в

особі її президента Далі Гриваускайте, сприйняла дії РФ як загрозу власній національній безпеці. На відміну від деяких інших держав (Туреччина), Литва не боїться зруйнувати економічні та політичні зв'язки з Росією і тому робить досить гучні заяви. Литва, вже досить тривалий період часу закликає Європейський Союз прийняти Україну до свого складу і запевняє, що наша держава має перспективу економічного розвитку. Також, наполягає на притягненні до відповідальності РФ за події які стались останнім часом в Україні, звинувачує її в підтримці терористів, наполягає на визнанні «ЛНР» і «ДНР» терористичними організаціями. Звичайно, Литовська Республіка підтримує санкції, котрі застосовують до держави-агресора, наполягає на їх розширенні, у тому числі виступає за введення військового ембарго відносно Росії, критикує «слабку» позицію Заходу відносно України. Литва закликала прийняти план Маршалла для України (30 млрд євро – фінансової допомоги), представлена доповідь в Європарламенті була затверджена. В результаті Україні виділена макрофінансова допомога в розмірі 1,8 млрд євро. Велике значення відіграє не тільки готовність Литви поставити озброєння в Україну, а й проводити навчання для українських військових у своїй державі. Водночас Литва кожен місяць приймає на реабілітацію по 4 українських військових.

Литва на підтримку України та засуджуючи дії РФ виявивши свою політичну волю заборонила трансляцію «РТР-Планета», Ren TV Baltic (Lietuva), тимчасово зупинила трансляцію NTV Mir Lithuania, а також проводить громадську кампанію проти російської пропаганди шляхом маркування товарів, що рекламуються російськими телеканалами.

Водночас значною є і фінансова підтримка, держави-сусідки. Так, Литва для України виділила 50 тис. євро в трастовий фонд НАТО і надала 43,5 тис. євро на допомогу армії.

Також на підтримку України виступає і спікер Сеймаса Литовської Республіки Вікторас Пранцкетіс, який наголосив на тому, що Вільнюс був й залишається адвокатом України в Євросоюзі та НАТО в контексті, протидії військовій агресії Росії. Ще одним яскравим підтвердженням позиції Литовської Республіки щодо агресії Росії проти України є засудження останніх провокаційних дій Кремля проти кораблів ВМС України та звернення до НАТО і держав-учасниць Європейського Союзу надати військову допомогу й розширити політичні та економічні санкції застосованих проти Російської Федерації.

Отже, Литва є прикладом демонстрації великої сили волі прагнення, здобуття та збереження власної незалежності, стабільності в економічній, політичній гуманітарній та інших сферах життя. А дружні відносини, що склалися між Литвою і Україною є прикладом для наслідування іншими сусідами (РФ) бо не повинні люди (держави) сперечатися і міряться силою на полі битви. Краще визначати переможців за допомогою спортивних змагань та виявляти найкращих у науковій, технічній, медичній, просвітницькій та інших сферах життя.

ПРАВозДАТНІСТЬ РАДИ МИТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Перепьолкін С. М.

Правоздатність є невід'ємною складовою правової характеристики міжнародної організації як суб'єкта міжнародного права, яка чітко визначає її можливості для виконання поставлених перед нею цілей, завдань і функцій. З огляду на це, правоздатність міжнародних організацій має обмежений, функціональний, характер. Обмеженість правоздатності є однією з основних відмінностей, що відрізняє правоздатність міжнародних організацій, як похідних суб'єктів міжнародного права, від універсальної правоздатності держав як первинних суб'єктів міжнародного права.

Відповідно до тексту ст. XIII Конвенції про створення Ради митного співробітництва (далі – РМС) 1950 р.: «Рада володіє на території кожного зі своїх членів необхідною для здійснення своїх функцій правоздатністю в обсязі, визначеному в Додатку до цієї Конвенції.». У її межах Генеральний секретар наділяється правом діяти від імені Ради у наступних сферах: укладати угоди; набувати і відчужувати нерухоме і рухоме майно; порушувати переслідування.

При цьому, якщо ознайомлюватися з указаними вище правами РМС, які закріплені у тексті Додатка до Конвенції про створення РМС «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради», на офіційному сайті Верховної Ради України «zakon.rada.gov.ua», то можна побачити, що вони перелічені у статті під назвою «Правосуб'єктність». Водночас, якщо звернутись до офіційного тексту цієї Конвенції, викладеного французькою мовою та розміщеного на офіційному сайті РМС, то можна побачити, що у його змісті відповідна стаття має назву «PERSONNALITE JURIDIQUE», яка у перекладі на українську мову називатиметься «ЮРИДИЧНА ОСОБА».

На думку автора, використання назви «Правосуб'єктність» не відповідає змісту цієї статті та є некоректним. Тому з метою правильного у подальшому тлумачення українськими ученими положень ст. II «PERSONNALITE JURIDIQUE» Додатка до Конвенції про створення РМС «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради», слід виправити у перекладі цієї Конвенції українською мовою, розміщеному на офіційному сайті Верховної Ради України, некоректну назву ст. II «Правосуб'єктність» на «ЮРИДИЧНА ОСОБА», яка більш точно характеризує зазначені у її змісті права РМС.

Відповідає рекомендована нами назва статті II «ЮРИДИЧНА ОСОБА» Додатка до Конвенції про створення РМС «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради» і офіційному перекладу аналогічної за назвою та майже тотожною за змістом ст. 1 «ЮРИДИЧНА ОСОБА» Конвенції про привілеї та імунітети Об'єднаних Націй від 13 лютого 1946 р., що додатково підтверджує актуальність нашої пропозиції.

Також зауважимо, що запропоновані вище уточнення назви ст. II Додатка до Конвенції про створення РМС «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради», сприятимуть розмежуванню правоздатності РМС як суб'єкта

міжнародного права від її правоздатності як юридичної особи міжнародного приватного права, про яку і йде мова у тексті аналізованої нами статті.

Як ще одне підтвердження наявності у РМС правоздатності у сфері приватно-правових відносин можна навести наступні положення Розділу 24 ст. IX «Вирішення спорів» Додатка до Конвенції про створення РМС «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради»: «Рада забезпечує відповідні способи вирішення: а) спорів, що виникають з угод, або інших спорів приватного характеру, стороною в яких є Рада; б) спорів, в які втягнута будь-яка посадова особа Ради, що користується в силу свого посадового становища імунітетом, у випадку, якщо імунітет не було знято згідно з положеннями розділів 19 і 21».

Щодо правоздатності РМС як суб'єкта міжнародного права, то відповідно до положень Конвенції про створення РМС, організація може вступати у відносини як з іншими міжнародними міжурядовими і неурядовими організаціями, так і з державами. Підтвердженням зазначеного можна вважати такі положення установчого акту РМС: «Рада встановлює такі відносини з Організацією Об'єднаних Націй, її головними органами, допоміжними і спеціалізованими установами і будь-якими іншими міжурядовими організаціями, які найкращим чином забезпечують співробітництво в досягненні їх відповідних цілей. Рада може вжити необхідних заходів, що сприяють проведенню консультацій і здійсненню співробітництва з неурядовими організаціями, зацікавленими в питаннях, що входять до компетенції Ради ... Рада може укладати з будь-якою Договірною Стороною або з Договірними Сторонами додаткові угоди, які конкретизують положення цього Додатка настільки, наскільки Договірна Сторона або Договірні Сторони в цьому зацікавлені».

Наголосимо, що у випадку з правом Ради укладати з Договірними Сторонами Конвенції про створення РМС додаткові угоди, тобто з договірною правоздатністю організації, чітко не визначено про які саме угоди йдеться, так само, як і не вказується яким правом регулюються відносини, з приводу яких укладаються такі угоди. Спираючись на практику діяльності РМС можна ствердно сказати, що це можуть бути як угоди, що підпадають під правове регулювання міжнародного приватного права, так і міжнародні договори, укладення та виконання яких здійснюється на підставі міжнародного публічного права.

Список використаних джерел:

1. Convention portant création d'un Conseil de coopération douanière – Signée à Bruxelles le 15 décembre 1950, entrée en vigueur le 4 novembre 1952. Organisation mondiale des douanes. URL: <http://www.wcoomd.org//media/wco/public/fr/pdf/about-us/legal-instruments/conventions-and-agreements/ccc/convccd.pdf?la=fr>. (дата звернення: 28.03.2020).

2. Конвенция о привилегиях и иммунитетах Объединенных Наций. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/22%28I%29> (дата звернення: 28.03.2020).

3. Конвенція про створення Ради митного співробітництва 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_184 (дата звернення: 28.03.2020).

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ НОРМ З ПИТАНЬ СПРОЩЕННЯ ТА ГАРМОНІЗАЦІЇ МИТНИХ ПРОЦЕДУР У МИТНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Самонова В. В.

Новітні митні відносини формуються під впливом значної кількості чинників, зокрема таких, як інтернаціоналізація та глобалізація світового господарства, використання сучасних електронних систем та інформаційних технологій, піднесення якості людського розвитку, інформатизація суспільства. За таких умов зростає роль цілеспрямованої діяльності держав з регулювання міжнародних митних відносин в процесі їх співробітництва та партнерства, захисту колективних інтересів та досягнення економічної стабільності.

Інтеграційні процеси в Україні зобов'язують владу постійно вдосконалювати національне митне законодавство, реагуючи на різні чинники, серед яких можуть бути зміни в економіці країни, зумовлені зовнішніми і внутрішніми процесами. Вони здатні змінити напрями митної політики й по-сприяти виникненню нових тенденцій у розвитку митної справи, що, у свою чергу, має бути впроваджено у національне митне законодавство. Як наголошує В. Й. Розвадовський, «...глибокі трансформаційні зміни, які відбуваються у суспільстві, неможливі без реформування системи національного законодавства» [1, 2].

На сучасному етапі розвитку міжнародного митного співробітництва, одним із пріоритетних напрямів державної політики України у сфері митної справи є затвердження в рамках українського законодавства нормативно-правових актів, що мають позитивний вплив на процеси спрощення та гармонізації митних процедур.

Україна уже має чималий досвід імплементації у сфері митного законодавства. Найважливішим напрямом з удосконалення митного законодавства є його наближення до вимог світових митних стандартів і загальних міжнародних конвенцій.

Наприклад, як член Всесвітньої митної організації (далі – ВМО) Україна приєдналася до таких розроблених та прийнятих ВМО конвенцій: Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур у змінній редакції (Оновлена Кіотська конвенція), яка набула чинності 5 лютого 2006 р. [2]; Стамбульська конвенція про тимчасове ввезення 1990 р. – визначає умови спрощеного переміщення товарів через кордони та дозволяє тимчасово ввозити їх на митну територію із звільненням від мита та податків [3]; Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів 1983 р., на положеннях якої, відповідно до Закону України «Про Митний тариф України», базується Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності [4].

Важливим аспектом процесу імплементації міжнародних митних норм у митному праві України є прийняття Рамкових стандартів (SAFE), які були розроблені в межах ВМО у 2005 р. [5] Рада ВМО запровадила стандарти

SAFE для забезпечення і сприяння світовій торгівлі, яка буде діяти як стимулюючий фактор протидії міжнародного тероризму, забезпечить збір доходів і сприятиме торгівлі у всьому світі.

Загальновизнаними нормами у галузі митної справи є норми, прийняті Світовою організацією торгівлі (далі – СОТ) в частині, що стосується діяльності митних органів. Україна приєдналася до СОТ 16 травня 2008 р. відповідно до Закону України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі». Вагомим досягненням України у сфері міжнародного митного співробітництва у рамках СОТ є ратифікація Протоколу про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі, який був офіційно затверджений Генеральною радою СОТ 27 листопада 2014 р. і набрав чинності 22 лютого 2017 р. Заснування угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі (далі – УСПТ), за даними Організації економічного співробітництва та розвитку, зменшить торгові витрати у всьому світі на 12,5–17,5 %, а найбільшу вигоду отримають країни, що розвиваються. Перевагами ратифікації УСПТ для нашої держави є: спрощення процедур експорту та імпорту, система «єдиного вікна» на кордоні, доступна інформація, співпраця митних служб, безперешкодний транзит.

Укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС – ще одне досягнення України на шляху реалізації міжнародно-правових норм з питань спрощення та гармонізації митних процедур. Угода сприяє залученню прямих іноземних інвестицій до України.

Отже, імплементація міжнародно-правових норм у митному праві України виступає могутнім фактором збільшення обсягів зовнішньої торгівлі держави. Її проведення стимулюватиме зростання законної міжнародної торгівлі, протидію шахрайській діяльності, модернізацію та розбудову ефективної митної системи.

Список використаних джерел:

1. Развадовський В. Й. Адміністративно-правове регулювання правових відносин у транспортній сфері України : монографія. Харків, 2004. 283 с.
2. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) від 18 травня 1973 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_643
3. Конвенція про тимчасове ввезення від 26 червня 1990 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_472
4. Про митний тариф. Закон України від 01.01.2017, № 884-18. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584-18>
5. Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі Всесвітньої митної організації від 01 червня 2005 року. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976_003

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ МИТНИХ СТАНДАРТІВ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Левицька С. І.

В умовах сьогодення все більшої актуальності набуває правова адаптація митного законодавства до положень міжнародних митних стандартів. Проте, попри явну актуальність, ці питання залишаються малодослідженими та дискусійними в юридичній науці взагалі та в митному праві зокрема.

Розвиваючи національне митне законодавство у напрямі гармонізації та уніфікації із загальноприйнятими у міжнародній практиці нормами і стандартами, тобто з чинним міжнародним правом Україна є учасником основних багатосторонніх договорів з митних питань. Тривалий час окремі міжнародні конвенції мали пряме відношення до конкретних митно-правових інститутів, але не вимагали перегляду національної нормативної правової бази, оскільки не стосувалися саме засад митного законодавства. Зазвичай, їх застосування здійснювалось на базі відомчої нормотворчості [5, 221].

Необхідно також вказати, що приєднання чи ратифікація міжнародних конвенцій не може розв'язати усіх проблем, які існують в нашій державі. Важливе місце у процесі реалізації міжнародних норм на практиці займає приведення національного законодавства у відповідність із ратифікованими міжнародними угодами.

Перший Митний кодекс України, прийнятий 12 грудня 1991 р., одним із принципів митного регулювання визначив його здійснюється відповідно до законів України і міжнародних договорів. Навіть не беручи участі в деяких міжнародних договорах з митних питань, Україна насправді їх дотримувалась і дотримується. Без офіційно оформленого приєднання Україна з 1 січня 1991 р. виконувала вимоги Конвенції 1983 р. про Гармонізовану систему опису і кодування товарів (ГС) при заповненні вантажної митної декларації (ВМД).

Для Митного кодексу України 2002 р. неофіційним орієнтиром стала Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (переглянута у 1999 р.) – Кіотська конвенція, до якої Україна приєдналася 15 лютого 2011 р. Дана конвенція стала інструментом допомоги у глобальному розвитку митних процедур, з приєднанням до неї Україна отримала зобов'язання на національному рівні регулювання.

Однією з найбільш важливих новел Митного кодексу України 2012 р. стала система управління ризиками, при цьому під ризиком розуміється ймовірність недотримання вимог митного законодавства. Стандарти Кіотської конвенції трансформовано і в розділі V Митного кодексу 2012 р. [3]. Практично всі розділи нині чинного Митного кодексу містять положення міжнародних договорів. Водночас зауважимо, що митна справа достатньо багатогранна й не всі угоди потребують відображення у національному законодавстві України. Це, наприклад, рамкові стандарти безпеки й полегшення світової торгівлі.

Прийняття Рамкових стандартів дуже важливе для України, саме вони дозволяють новоствореній Держмитслужбі України: застосовувати передові

міжнародні стандарти у розвитку національної митної справи; створити сприятливіші умови для розвитку міжнародної торгівлі; поліпшити здатність виявляти і контролювати вантажі, які підпадають під критерії ризику; збільшити ефективність управління рухом товарних потоків; скоротити тривалість процедур митного контролю і випуску товарів у вільний обіг [2, 9].

Упровадження Рамкових стандартів Всесвітньої Митної Організації на національному рівні дасть змогу не лише використати головні міжнародні стандарти у розбудові національної митної системи і значною мірою підвищить рівень уніфікації українського митного законодавства стосовно до інших країн світу, а й сприятиме кращій погодженості національних пріоритетів у митній сфері з міжнародними стандартами і дозволить ефективніше захищати національні інтереси України у сфері міжнародної торгівлі та економічної співпраці [1, 377].

Україна наразі узгоджує та впроваджує всеосяжну програму державних реформ, спрямовану на забезпечення виконання своїх зобов'язань у рамках міжнародного співробітництва. Імплементация міжнародних стандартів до національного митного законодавства виступає вагомим фактором збільшення обсягів зовнішньої торгівлі, стимулювання зростання законної міжнародної торгівлі, боротьби з правопорушеннями, модернізації та побудові ефективної світової митної системи. Спряючи появі чесного, прозорого та передбачуваного митного середовища, гармонізація митного законодавства безпосередньо сприяє економічному та соціальному добробуту країни [4, 170].

Розвиток такої тенденції приводить до гармонізації національних митних систем, досягнення максимальної єдності та уніфікації митної взаємодії, яка стає абсолютно зрозумілою для вітчизняних та іноземних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Таким чином, імплементация міжнародних стандартів є одним із ключових факторів економічного розвитку України, що тісно пов'язаний із національними програмами соціального добробуту, подолання бідності та зміцнення національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія .Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. 543 с.
2. Гаврюшенко Т. Підписано Декларацію про наміри щодо імплементации на національному рівні Рамкових стандартів безпеки та сприяння міжнародній торгівлі. Митниця. 2006. № 2(15). С. 9.
3. Митний кодекс України : від 13 берез. 2012 р. // Офіц. вісн. України. 2012. № 32 Ст. 1175.
4. Черная Е. Правовые основы механизма гармонизации таможенного законодательства Украины с международными стандартами. Закон и жизнь. 2014. № 2/3. С. 170–173.
5. Шульга М. Г. Митне законодавство України і міжнародні митні стандарти // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Сер. : Економічна теорія та право. 2014. № 4. С. 220–232.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА МИТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Ткаченко В. І.

Сучасні митні відносини формуються під впливом значної кількості чинників, зокрема таких, як інтернаціоналізація та глобалізація світового господарства, використання сучасних електронних систем та інформаційних технологій, інформатизація суспільства. За таких умов зростає і роль цілеспрямованої діяльності держави з регулювання міжнародних митних відносин в процесі співробітництва та партнерства, захисту колективних інтересів для досягнення економічної стабільності.

Перші спроби митного співробітництва між європейськими державами мали місце вже наприкінці XVI – на початку XVII ст. Співробітництво було двостороннім і здійснювалося на підставі укладених міжнародних договорів. Виникнувши в контексті міжнародного торговельного співробітництва, митне співробітництво поступово виокремилася в самостійну галузь міжнародної співпраці та протягом двох наступних століть продовжувало розвиватися виключно в рамках договірно-правової його координації [2, 121].

Після прийняття 13 березня 2012 р. нового Митного Кодексу України, митна політика нашої держави дещо змінилася і набула євроінтеграційного спрямування. Тому, із врахуванням світових стандартів митної співпраці, національне митне законодавство набуває нової функціональної ролі, основні акценти якої переходять від контрольних і фіскальних до регулятивних та правозахисних [4, 170]. Принципово новими напрямками роботи європейських митних служб у зв'язку із вступом в ЄС нових членів є боротьба з міжнародним тероризмом та екстремізмом на нових кордонах ЄС, консолідація зусиль митних служб суміжних держав у боротьбі з транскордонною злочинністю, торгівлею небезпечними матеріалами.

Укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС – це, безперечно, одне з головних досягнення України на шляху реалізації міжнародно-правових норм. Повною мірою можна стверджувати, що підписання економічної частини угоди має позитивний ефект на міжнародне митне співробітництво нашої держави, оскільки без реалізації угоди про асоціацію досить складно привести митні процедури до загальновизнаних сучасних міжнародних стандартів. ЄС, в свою чергу, підтримує ефективні митні процедури, які відповідають міжнародним стандартам і гарантує, що законна торгівля здійснюватиметься без шкоди для функції митного контролю.

Митні установи, з одного боку, покликані підвищувати ефективність міжнародної торгівлі, але з іншого, мати можливість вживати необхідних заходів для забезпечення безпеки. Митній службі в цьому належить провідна роль, бо це єдина структура, що володіє всією повнотою відомостей про поставку товару та сторони зовнішньоекономічного договору. Окрім того, митна служба виконує контрольну функцію й використовуючи систему аналізу ризиків вчинення митних правопорушень, а також метод постаудиту здатна виступати ключовим інститутом у інтегрованому управлінні на зовнішніх кордонах як структура, що захищає економічні інтереси країни.

Нині до основних аспектів удосконалювання митної системи Європейського Союзу в області митного регулювання слід віднести: однакове застосування митного законодавства ЄС на всій території Союзу з метою активного проведення в життя єдиної митної політики; усунення надмірних адміністративних бар'єрів у сфері митної справи ЄС; консолідація митних органів ЄС по забезпеченню єдиної економічної політики і захисту інтересів внутрішнього ринку суб'єктів ЄС; взаємний обмін професійним досвідом між митними органами держав – учасників ЄС по застосуванню сучасних форм митного оформлення і митного контролю з метою стимулювання митно-тарифної політики і захисту національної економіки ЄС; удосконалювання й уніфікація митних процедур із застосуванням сучасних інформаційних технологій з метою контролю митної вартості і виявлення фактів недостовірного декларування товарів.

Зазначене стимулює процеси конвергенції в митно-правовій сфері, взаємовідносинах з митними адміністраціями, наближенні до митних стандартів та правил, що відбувається за допомогою: зміни формату та інтенсивності комунікацій між зацікавленими сторонами при здійсненні державної митної справи; розширення контенту взаємовідносин суб'єктів здійснення митної справи, правоохоронних, фіскальних адміністрацій; урахування зарубіжного досвіду управління процесами трансформації митної справи; забезпечення законодавчої імплементації [1, 2].

Ефективній конвергенції сприяє правозастосовча, нормотворча діяльність міжнародних організацій, які вважаються центром узгодження національних інтересів із зовнішніми [3, 77].

Отже, дотримання правових митних стандартів набуло безумовної підтримки серед країн, вектором розвитку яких обрано інтеграцію з Європейським Союзом за всіма сферами, що забезпечить економічне зростання та добробут суспільства. Домінуючими в митній діяльності стають контроль та запобігання загроз міжнародній торгівлі, безпека громадян, генерація критеріїв ризиків та вжиття заходів для їх запобігання, створення умов для спрощення торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Квеліашвілі І.М. Конвергенція принципів і стандартів в умовах євроінтеграції України: державоуправлінський аспект. Публічне адміністрування: теорія та практика, 2019, вип. 1(21). С. 1–4.

2. Перепьолкін С. М. Генеза європейського міжнародного митного співробітництва та його періодизація. Вісник Академії митної служби України. Серія «Право». 2009. № 2 (3). С. 119–126.

3. Третьякова О. Д. Стратегія правотворчості: юридична конвергенція на регіональному і глобальному рівнях правового регулювання. Юрид. техніка. 2015. № 9. С. 76–81.

4. Черная Е. Правовые основы механизма гармонизации таможенного законодательства Украины с международными стандартами. Закон и жизнь. 2014. № 2/3. С. 170–173.

МИТНІ ПРОТОТИПИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ОСНОВА ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Газнюк Д. О.

Європейська інтеграція України передбачає проведення істотних змін національного законодавства, спрямованих на приведення його у відповідність до вимог широкого кола загальноприйнятих у міжнародній та європейській практиці норм і стандартів.

Досвід інтеграції в міжнародному митному праві надає можливості використовувати його й у проведенні запланованих Угодою про асоціацію України з ЄС митних реформ, розробках стратегічних напрямів реалізації вектору розвитку країни [1].

Одним із джерел процесів трансформації митної справи є митні прототипи ЄС або «Customs blueprint» [2]. Митні прототипи, являючи собою практичні інструкції на підставі практики ЄС, є еталоном для використання митними адміністраціями ЄС з метою отримання можливості оцінити роботу й організувати свій власний шлях до розвитку митної справи. За останні роки географія застосування митних прототипів ЄС істотно розширилася, вони набули статусу керівного документа, визнаного сусідами ЄС, які бажають зміцнити свій адміністративний і оперативний потенціал та привести його у відповідність до стандартів ЄС.

Митні прототипи призначені для використання країнами ЄС як стандарти, у порівнянні з якими можна вимірювати недоліки в роботі митної адміністрації, і таким чином вносити відповідні зміни в стратегію її діяльності. У 2015 р. Європейська Комісія опублікувала оновлене видання своїх митних планів – прототипів. Митні прототипи розроблені спільно із митними експертами Генерального Директорату з оподаткування і митного союзу Європейської Комісії та експертами з митних адміністрацій держав – членів ЄС і країн-кандидатів. Митні прототипи покликані допомогти поліпшити і розвинути оперативні й адміністративні можливості митних адміністрацій за допомогою встановлення стандартів у визначених 19 ключових сферах, які піддаються вимірюванню за конкретними показниками. Протопити покликані застосовуватись як критерії для визначення недоліків у кожній із ключових сфер діяльності, а також для подальшого їх удосконалення.

Однією з цілей реалізації Митних прототипів (Customs Blueprints) є розвиток і реалізація механізму спрощення процедур торгівлі для зменшення витрат, інформації, документації та часу, який витрачається на реалізацію митних та інших формальностей для торгової спільноти, і забезпечення безпеки ланцюга поставок.

Customs Blueprints – це практичні інструкції, вироблені на підставі діяльності ЄС. Вони являють собою еталон для використання митною адмі-

ністрацією з метою оцінки роботи та організації власного шляху до побудови сучасної митниці [3].

Передбачається, що оновлені митні прототипи будуть корисними для країн-кандидатів, яким необхідно прийняти збірку правил ЄС і забезпечити достатні оперативні можливості при підготовці до впровадження законодавства ЄС, правил і процедур при приєднанні до митного союзу. Країни, що працюють над посиленням адміністративних і оперативних можливостей їх адміністрацій, а також над поліпшенням і спрощенням процедур і процесів можуть наблизитися до стандартів ЄС за допомогою використання приведених стандартних правил. Будь-яка інша країна, яка проходить процес митного реформування або реформування з метою сприяння торгівлі, створює зону вільної торгівлі.

Розробка в Україні адаптованих митних прототипів ЄС пов'язана:

- зі зміною формату митного контролю та митного оформлення відповідно до принципу «спрощення торгівлі»;

- підвищенням професійного рівня працівників органів доходів і зборів України для виконання взятих зобов'язань у митній сфері;

- необхідністю проведення роз'яснювальної роботи серед суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;

- посиленням ІТ- складника в органах доходів і зборів;

- підвищенням ролі митниці в безпеці держави, ураховуючи загрози і ризики для країни.

Дотримання правових митних стандартів набуло безумовної підтримки серед країн, вектором розвитку яких обрано інтеграцію з Європейським Союзом за всіма сферами, що забезпечить економічне зростання та добробут суспільства. Незворотність процесів глобалізації та євроінтеграції змінює і роль митниць у них. Домінуючими в митній діяльності стають контроль та запобігання загрозам міжнародної торгівлі, безпека громадян, генерація критеріїв ризиків та вжиття заходів для їх запобігання, створення умов для спрощення торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Квеліашвілі І. М. Конвергенція митних принципів і стандартів в умовах євроінтеграції України: державно управлінський аспект. Публічне адміністрування: теорія та практика. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2019. Вип. 1 (21).

2. Customs blueprints: pathways to better Customs. [URL]: https://ec.europa.eu/taxation_customs/eu-training/customs-blueprints-pathways-bettercustoms_en

3. Іващук І. О. Митна доктрина глобального простору : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.02. Тернопіль, 2010. 622 с.

**ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ,
НОРМ І СТАНДАРТІВ МІЖНАРОДНОГО МИТНОГО ПРАВА
В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ ДЕРЖАВАХ
(НА ПРИКЛАДІ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ
СТЯГНЕНЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ)**

Балась Б. С.

Основою міжнародно-правового регулювання застосування адміністративних стягнень за порушення митних правил є Кіотська конвенція. Зокрема, Спеціальним додатком Н Розділом 1 встановлено, що національне законодавство встановлює санкції, застосовувані щодо кожної категорії митних правопорушень, що можуть бути предметом адміністративного врегулювання, та визначає митні органи, уповноважені на застосування цих санкцій.

Стандартним правилом 23 Спеціального додатку Н Конвенції визначено, що ступінь суворості або обсяг санкцій, застосовуваних під час адміністративного врегулювання митного правопорушення, залежить від ступеня серйозності або значимості здійсненого митного правопорушення та від попередньої діяльності відповідної особи, пов'язаної з митною службою.

Аналіз практики свідчить, що здебільшого накладаються штрафи у розмірі, який відповідає максимуму санкції відповідної статті МК України. Тим самим суттєво порушуються вимоги ст. 33 КпАП, якою встановлено, що при накладенні стягнення має бути враховано характер вчиненого правопорушення, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан тощо. Зокрема, посадові особи нерідко накладають максимальні штрафи на осіб, майновий стан яких настільки незадовільний, що застосована штрафна санкція або не виконується у встановлений термін, або її застосування суттєво відображається на життєвому рівні членів родини. Це стосується, наприклад, осіб, що зловживають спиртними напоями. У них, як правило, відсутнє майно, на яке може бути звернуто стягнення при невиконанні постанови про накладення штрафу. З цієї причини серед зазначених осіб високий відсоток неплатників штрафних сум. Постанови про накладення штрафів не виконуються ними взагалі чи протягом тривалого часу.

Таким чином, слід погодитися з висловленою в літературі думкою про те, що штрафи не можуть бути лише максимальними та однаковими за розмірами, а також про необхідність законодавчо передбачити обов'язок органу (посадової особи) адміністративно-штрафної юрисдикції обґрунтовувати розмір накладеного штрафу.

Підтримуємо також думку про необхідність перегляду розмірів адміністративних штрафів з урахуванням економічних реалій держави та матеріального стану громадян таким чином, щоб адміністративні штрафи не були надмірно високими, оскільки це породжує негативні соціальні наслідки, але водночас не були й недостатньо суворими, тому що тоді вони є неефективними.

Поширеною практикою є прийняття окремими судами рішень про закриття справ про ПМП, заведених у зв'язку з переміщенням товарів з приховуванням від митного контролю за ознаками правопорушення, передбаченого статтею 483 Кодексу, на підставі матеріалів, отриманих у результаті взаємодії з митними органами зарубіжних країн. Таке рішення обґрунтовується тим, що між фактом незаконного переміщення товару та фактом виявлення правопорушення спливає строк, більше ніж 6 місяців, і такі правопорушення не можуть вважатись триваючими. Таким чином, існує проблема в притягненні до відповідальності осіб за вчинення таких правопорушень.

Крім того, враховуючи тривалий час розгляду справ судами, а також з урахуванням тривалості процедури оскарження постанов у справах про ПМП, унеможлиблюється притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності, оскільки, навіть у разі визнання правопорушника винним, закінчуються процесуальні строки притягнення особи до такої відповідальності. Вирішення зазначеного питання можливе шляхом внесення змін до ст. 467 Кодексу в частині встановлення строків застосування адміністративного стягнення за ПМП з дня виявлення правопорушення.

Також, за результатами аналізу органів доходів і зборів встановлено, що з року в рік набувають поширення факти порушення вимог митного законодавства при ввезенні на митну територію України транспортних засобів в режимі «транзит» та «тимчасове ввезення». Санкції ст. 470 та 481 Кодексу передбачають за такі правопорушення лише накладення штрафу, при цьому, відсутні правові механізми примусу, які можуть застосовуватись до особи щодо вивезення транспортного засобу за межі митної території України, у тому числі, і у разі несплати штрафу. Таким чином, правопорушники мають можливість і надалі порушувати встановлені митні правила.

Враховуючи зазначене, існує необхідність посилення адміністративної відповідальності за такі правопорушення.

Таким чином, можна визначити, що Кіотська конвенція надає широкі можливості для національного врегулювання питання застосування адміністративних стягнень за порушення митних правил, проте було виявлено проблеми щодо відповідності санкцій відповідної статті МК України ступеню суспільної шкідливості, спливу строку між фактом незаконного переміщення товару та фактом виявлення правопорушення, порушення вимог митного законодавства при ввезенні на митну територію України транспортних засобів у режимі «транзит» і «тимчасове ввезення».

Список використаних джерел:

1. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція): Міжнародний документ від 18.05.1973.
2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ, НОРМ І СТАНДАРТІВ МІЖНАРОДНОГО МИТНОГО ПРАВА УКРАЇНОЮ

Агапова Д. В.

Дотримання правових митних стандартів набуло безумовної підтримки серед багатьох держав, вектором розвитку котрих стала інтеграція з Європейським Союзом, що забезпечить економічне зростання та добробут суспільства. Незворотність процесів глобалізації та євроінтеграції змінює і роль митниць у них. Домінуючими в митній діяльності стають безпека громадян, запобігання загроз міжнародній торгівлі, створення умов для спрощення торгівлі, генерація критеріїв ризиків та вжиття заходів для їх запобігання.

Більшість держав визнали норми міжнародного права та активно здійснюють їх імплементацію. Правова система ЄС ґрунтується та функціонує на основі визнання примату міжнародного права, але така його галузь, як митне право, ще не охоплює правовідносин в повному обсязі, діючи поряд із відповідними галузями національного права держав-членів. Так, на тлі активного процесу адаптації законів України до законодавства ЄС важливим є питання гармонізації національного законодавства з нормами міжнародного права.

Розвиваючи національне митне законодавство у напрямі гармонізації із загальноприйнятими у міжнародній практиці нормами і стандартами Україна є учасником основних багатосторонніх договорів. Тривалий час чинні на території України окремі міжнародні конвенції мали пряме відношення до конкретних митно-правових інститутів, але не вимагали перегляду національної нормативної правової бази. Так, перший Митний кодекс України (1991 р.) одним із принципів митного регулювання визначив, що воно здійснюється відповідно до законів України та міжнародних договорів. Навіть не беручи участі в деяких міжнародних договорах, Україна вже їх дотримувалась. Наприклад, без офіційно оформленого приєднання Україна з 1 січня 1991 р. виконувала вимоги Конвенції про Гармонізовану систему опису і кодування товарів (далі – ГС) 1983 р.

Підписала ж Україна Конвенцію про ГС аж у 2002 р. (набрала чинності у 2004 р.). Тоді, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 31 серпня 1998 р. №1354 в Україні класифікація товарів стала здійснюватися за товарною номенклатурою Митного тарифу України, котрий було затверджено Законом України «Про Митний тариф України» від 5 квітня 2001 р. Товари було систематизовано та їхні цифрові коди уніфіковано з ГС. Кожен товар отримав свій десятизначний код, що стало значним спрощенням для міжнародного співробітництва в галузі митної справи.

Для наступного Митного кодексу України (2002 р.) неофіційним орієнтиром стала Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (переглянута у 1999 р.). Її неофіційна назва – Кіотська конвенція, до котрої Україна приєдналася аж у 2011 р. Сама ж Кіотська конвенція (перша її редакція) набула чинності у 1974 р. та стала важливим

інструментом допомоги у глобальному розвитку митних процедур. Значне збільшення міжнародного товарообігу, поява нових інформаційних технологій та висококонкурентного міжнародного бізнес-середовища стали підставою для оновлення Конвенції Всесвітньою митною організацією. Митні організації зобов'язалися використовувати технології управління ризиками, співпрацювати з іншими відповідними органами та запроваджувати міжнародні стандарти.

Стандарти та рекомендована практика Кіотської конвенції у Митному кодексі 2002 р. не знайшли відповідного відображення, проте були створені більш сприятливі умови здійснення митних операцій. Отримало розвиток співробітництво митних органів з учасниками зовнішньоекономічної діяльності та змінилися методи роботи; оптимізувався порядок оформлення декларацій; подальший розвиток отримало впровадження інформаційних технологій тощо.

Після приєднання до Кіотської конвенції в Україні виникли і зобов'язання реалізації її приписів на національному рівні. Датою набрання нею чинності для України стало 15 вересня 2011 р. Конвенція вимагала від національного законодавства відповідності стандартам Генерального додатка. Вся діяльність з митного регулювання на національному рівні повинна враховувати Стандарти, перехідні стандарти, загальний додаток до Конвенції та Рекомендації з їх практичного застосування. Змістом митного законодавства Україна зобов'язана підтверджувати дотримання принципів та виконання зобов'язань, передбачених Конвенцією. Так, одним із пріоритетних напрямів при створенні чинного Митного кодексу стала реалізація основних принципів і положень Конвенції.

Отже, прагнення України інтегруватися до європейської спільноти стає додатковим стимулом соціально-економічних перетворень держави, в реалізації котрих важлива роль належить митній службі та міжнародному співробітництву. Україна, як самостійний суб'єкт міжнародного права, застосовує положення багатьох багатосторонніх міжнародних митних договорів. Що призводить до значного оживлення національного законодавства. У нині чинному законодавстві трансформовано положення цілої низки міжнародних договорів, що виступають міжнародними стандартами у сфері митного регулювання.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України від 12.12.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1970-12>
2. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-15>
3. Про внесення змін до Закону України «Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур»: Закон України від 15.02.2011 р. № 3018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3018-17>

4. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

5. Шульга М. Митне законодавство України і міжнародні митні стандарти. *Вісник Національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого»*. 2014. №4 (19).

6. Квеліашвілі І. Конвергенція митних принципів і стандартів в умовах євроінтеграції України: державноуправлінський аспект. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2019. 1 (21).

МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Лисенко З. А., Пасічник А. В.

Сучасна міжнародна політика вимагає від її учасників виваженості у визначенні цілей, відмови від категоричності у виборі засобів, постійного співвіднесення своїх дій як з їхніми можливими наслідками, так і з загальнолюдськими моральними імперативами. Тому дослідження моральних аспектів міжнародних відносин є надзвичайно актуальним особливо сьогодні, коли світ переживає глобальну антиморальну кризу.

Наприкінці 70–80 рр. ХХ ст. в умовах початку розмивання жорсткої біполярної структури реалізм, як філософський напрям зазнає певної еволюції. Сучасний, модернізований варіант цього напрямку отримав назву неореалізму. І саме сьогодні моральні аспекти міжнародних відносин розвиваються в цьому напрямі. Головні положення неореалізму, були сформульовані професором Каліфорнійського університету Кеннетом Уолтцем у книзі «Теорія міжнародної політики» (1979) і розвинені у працях Роберта Гілпіна, Джозефа Гріко, Джона Міршаймера та ін. До речі, варто згадати, що Джон Міршаймер у своїй статті «The case for a Ukrainian nuclear deterrent» (1993) стверджував, що ядерний арсенал України та Німеччини міг би гарантувати більш стабільний мир на Землі, оскільки був би фактором стримування в Європі [1].

Іноді в особливу групу виділяють неореалістів, що стоять на позиції «оборонного» або «захисного» реалізму (англ. Defensive Realism) [2, 114]. Згідно із «захисним реалізмом», анархія на світовій арені призводить до того, що держави стають «одержимими» безпекою. Це породжує «дилему безпеки», коли спроби однієї держави збільшити свою безпеку (через те що безпека розглядається як гра з нульовою сумою) призводять до наростаючої нестабільності, тому її опоненти відразу ж реагують на зменшення власної безпеки прагненням знову відновити баланс. Це веде безпосередньо до «гонки озброєнь». Основними теоретиками «захисного» реалізму вважаються Стівен Уолт, Стівен Ван Евера, Шипін Тан, Чарльз Глейзер та ін. Але з часу припинення існування СРСР Америка вважає себе гарантом міжнародної безпеки, захисту вільної торгівлі, інвестицій, основним рушієм економічного процвітання всього світу. Держава-гегемон, що присвоїла месіанські функції, має на меті забезпечувати міцний і передбачуваний по-

рядок у світі, а натомість вимагає від інших держав слухняності в їхніх же інтересах: «Американська гегемонія є єдиним надійним захистом міжнародного порядку проти краху світу» [3, 158].

Цікавий моральний аспект в міжнародних відносинах пропонують в США. Ця країна привласнили собі право на встановлення «безмежної справедливості», на «гуманітарні інтервенції» до різних країн земної кулі, виходячи із свого трактування норм міжнародної моралі. Насаджування в країнах різних цивілізацій норм американської демократії, прав і свобод людини, ринкової економіки американського зразка має своє підґрунтя – прагнення забезпечити світове лідерство і контроль над світовою економікою. Саме ця супердержава присвоїла собі глобальне право на остаточну істину, право вирішувати долю інших держав і народів, оцінювати зі своїх моральних позицій їхню поведінку на міжнародній арені (як в політичному, так і в економічному та культурному аспектах), а також і на внутрішньодержавному рівні. Дж. Буш (старший) проголосив на початку 90-х рр. XX ст. моральну вищість і моральну відповідальність США за новий світовий порядок.

В свою чергу, деякі дослідники вели мову про те, що для практичної реалізації світової імперії можлива трансформація «великої вісімки» (G-8) у «світовий уряд» зі створенням відповідних інститутів. У структуру, спроможну певною мірою виконувати функції «світового уряду», може також трансформуватися ООН, за умов значного посилення її інститутів, особливо Ради Безпеки.

Війна в Сирії, анексія Автономної Республіки Крим та підтримка незаконних збройних формувань на Донбасі Російською Федерацією, воєнні конфлікти в Афганістані, Іраку, Лівії, Грузії та в інших куточках світу свідчать про те, що ми в черговий раз зіштовхнулися із соціально-політичною кризою, яка може перетворитися у світову війну з величезними людськими жертвами [4, 119]. І в черговий раз перемогла думка тих вчених, які вважають, що мир заснований на силі сторін, якщо бажаєш жити у мирі – готуйся до війни, підтримуй свої збройні сили в належному стані.

Дійсно, вказані вище конфлікти підривають основи світового порядку та надійність системи безпеки, яка була закладена після завершення Другої світової війни.

Світ без пригноблення і нерівності – світ рівноправних держав, незалежно від їхнього військово-політичного й економічного потенціалу. Сучасним потребам розвитку людства відповідатиме світовий порядок, заснований на органічному поєднанні інтересів різних держав і загальнолюдських інтересів – забезпечити мир, соціальний прогрес, взаємовигідне співробітництво, розв'язання глобальних проблем, що за великим рахунком відповідає істинним національним інтересам кожної держави світу.

Таким чином, за рахунок подальшого удосконалення міжурядової співпраці на світовому та регіональному рівнях видається можливим створення системи істинно рівноправних відносин на основі загальнолюдських мораль-

них принципів. Справедливий світовий порядок, що ґрунтується на дійсній рівності держав і народів, неможливий без вироблення чіткого кодексу поведінки держав на міжнародній арені. Хоча в сучасних умовах говорити про справжню рівність між державами видається лише утопічною ідеєю.

Список використаних джерел:

1. Mearsheimer J. J. The Case for a Ukrainian Nuclear Deterrent. *Foreign Affairs*. Summer, 1993. Vol. 72, №. 3. P. 50-66.
2. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2016. 540 с.
3. Требин М. Войны XXI века. Москва : АСТ ; Минск : Харвест, 2005. 608 с.
4. Уткин А. И. Мировой порядок XXI века. Москва, 2002. 513 с.

ПЕРЕВАГИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КІОТСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ СПІЛЬНОТИ

Гриценко М. Д.

Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (далі за текстом – «Кіотська конвенція») – це міжнародна угода, яка передбачає комплекс комплексних митних процедур для сприяння законній міжнародній торгівлі при здійсненні митного контролю, включаючи захист митних доходів та суспільства. У ній розглядаються основні принципи спрощених та гармонізованих митних процедур, такі як передбачуваність, прозорість, належний процес, максимальне використання інформаційних технологій та сучасні митні методи (наприклад, управління ризиками, інформація до прибуття та аудит після оформлення). Кіотська конвенція була прийнята у 1973 р., проте набула чинності лише в лютому 2006 р. Україна приєдналась до зазначеної конвенції 05 жовтня 2006 р., а її зміст став обов'язковим України з 15 вересня 2011 р. Станом на лютий 2010 р. у Кіотській конвенції було 66 Договірних Сторін, і Світова організація торгівлі підрахувала, що Договірні Сторони Кіотської конвенції покривають щонайменше 70 відсотків вартості товарів, що торгуються у всьому світі.

Світова організація торгівлі заохочує своїх членів приєднатися до Кіотської конвенції, вважаючи, що чим більше економік запровадять її положення, тим більше вигод отримують Договірні Сторони в результаті.

Аргументи щодо переваг Кіотської конвенції згадуються у багатьох документах, випущених Світовою організацією торгівлі та іншими організаціями, включаючи листівку Світової організації торгівлі (СОТ, 2002), посібник Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС, 2003) та буклет про митниці Йорданії. (Юніс, 2006). Крім того, переваги спрощених та гармонізованих митних процедур, втілених в Кіотській конвенції, були добре задокументовані в контексті спрощення торгівлі, зокрема, у переговорах Світової організації торгівлі про спрощення торгівлі (Шведська

національна комісія з торгівлі, 2008; ОЕСР, 2005) . Крім того, багато програм митної реформи та модернізації були розроблені для запровадження сучасних митних процедур відповідно до Кіотської конвенції (МВФ, 2003; Світовий банк, 2005). Також неодноразово було визнано, що від приєднання до Кіотської конвенції та їх реалізації можна отримати значні вигоди.

У багатьох випадках стверджувалося, що приєднання до Кіотської конвенції дає позитивний «ефект оголошення», що Договірна сторона Кіотської конвенції сертифікована як така, що має міжнародні митні стандарти. Подібний ефект може певною мірою застосувати і до економік, які докладають зусиль у напрямі приєднання до Кіотської конвенції. Хоча важливо виконувати міжнародні митні стандарти, урядам складно довести це, не приєднавшись до Кіотської конвенції. Через юридично обов'язковий характер Кіотської конвенції Договірна Сторона, надає торговцям та іншим зацікавленим сторонам всередині та за межами економіки країни тверде повідомлення, що уряд сприяє та підтримує ефективні та сучасні митні процедури, що відповідають міжнародним стандартам, та забезпечує законну торгівлю сприяє без шкоди для функції митного контролю. Крім того, вона допомагає Договірній стороні Кіотської конвенції залучити прямі іноземні інвестиції.

Кіотська конвенція в багатьох документах згадується як показник найкращих практик митних процедур у ХХІ ст. Наприклад, останні звіти Світової організації торгівлі про Огляд торговельної політики все частіше включають посилання на те, чи є економіка, про яку йде мова, Договірною стороною Кіотської конвенції. У зв'язку із цим Кіотська конвенція має «статус бренду» з точки зору митних процедур. Щоб відстоювати репутацію бренду, важливо докладати постійних зусиль для того, щоб Кіотська конвенція впроваджувалась рівномірно та оновлювалась, щоб відповідати очікуванням та викликам міжнародної торговельної спільноти.

Для Договірних Сторін Кіотської конвенції вигідно вести переговори щодо двосторонніх або регіональних торгових угод, а саме Угод про вільну торгівлю або Угод про економічне партнерство. Факт спільного використання загальних визначень та митних процедур відповідно до Кіотської конвенції може допомогти Договірним Сторонам Кіотської конвенції заощадити час на переговори щодо митних положень. Крім того, якщо це доречно, між переговорними сторонами можуть бути узгоджені деякі положення, що виходять за рамки Кіотської конвенції, на основі її принципів.

Крім того, бути Договірною Стороною Кіотської конвенції вважається важливим орієнтиром успішних досягнень у програмах розбудови потенціалу. Багато програм митної реформи та модернізації призначені для впровадження митних процедур та методик відповідно до Кіотської конвенції, таких як системи управління ризиками та аудит після розмитнення. Через юридично обов'язковий характер Кіотської конвенції Договірна сторона може оголосити, що її програми митної реформи та модернізації успішно реалізовані, і що важливіше наголосити на тому, що процес реформи та модернізації не буде відхилений. Окрім того, щоб продемонструвати свою

спроможність впроваджувати урядові програми реформ та модернізації, будучи Договірною Стороною Кіотської конвенції, економіка-реципієнт може залучати й інші урядові реформи та програми модернізації.

Таким чином, Кіотська конвенція представляє основу сучасних та ефективних митних процедур у XXI ст. для сприяння законній торгівлі, не загрожуючи функціям митного контролю.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ДО МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Руденко В. О.

У науковій літературі зазначено, що імплементація – це фактичне здійснення державою міжнародних зобов'язань на внутрішньодержавному рівні шляхом трансформації міжнародно-правових норм у національне законодавство.

Важливим аспектом в удосконаленні митного законодавства України є приєднання до міжнародних конвенцій. Так, особливе місце серед конвенцій належить Кіотській конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18 травня 1973 р. У цьому документі регулюється співробітництво з органами влади, митними службами, а також питання протидії митним правопорушенням, до яких зараховані будь-які порушення митного законодавства. Слід зазначити одне з важливих положень Кіотської конвенції, яке стосується тенденції домірності спрощення умов міжнародної торгівлі та означає досягнення спрощення без шкоди для відповідних стандартів митного контролю.

Так, у 2006 р. Україна приєдналась до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур. Основною метою приєднання до Конвенції було закріплення єдиних принципів, стандартів і підходів до регламентації певних правовідносин.

Зауважимо, що положення Кіотської конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур знайшли своє відображення в Митному кодексі України, вони стосуються митної оцінки товару, визначення країни походження товарів, гармонізації митних процедур тощо.

Також слід наголосити на Міжнародній конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 09 червня 1977 р., положення якої стосуються питань захисту митних інтересів.

Відзначаючи необхідність імплементації положень Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства в чинне законодавство України, необхідно звернути увагу на закріплення поняття «порушення митного законодавства». Так, у ст. 1 даної Конвенції ідеться не тільки про такі порушення, але й передбачено визначення термінів «митне шахрайство», «контрабанда».

Зазначимо, що чинне законодавство України має певні відмінності у тлумаченні зазначених вище термінів. Адже поняття «митне шахрайство» в українському законодавстві немає, зміст терміна «митне законодавство» не визначається, а поняття «контрабанда» та «митне шахрайство» мають зовсім інше змістове наповнення.

Важливе значення в розвитку митного законодавства України також належить Всесвітній митній організації. Так, на сесії Ради Всесвітньої митної організації були прийняті Рамкові стандарти, в яких відображено подальший розвиток митних адміністрацій, а також Державної митної служби України. Адже впровадження Рамкових стандартів Всесвітньої митної організації в Україні дасть змогу підвищити рівень уніфікації українського митного законодавства з відповідними нормами деяких країн світу, а також сприяти кращій погодженості вітчизняних пріоритетів у митній сфері з міжнародними стандартами, що дасть змогу ефективніше захищати інтереси України у сфері міжнародної торгівлі.

Зауважимо, що митне законодавство України загалом відповідає вимогам Всесвітньої митної організації, однак існують деякі аспекти, які необхідно врегулювати, а саме узгодити визначення окремих термінів. У митному законодавстві України немає норм, які регулювали б доступ митних служб до комп'ютерних баз даних суб'єктів ЗЕД. Також у чинному законодавстві України не передбачено норм, які регулювали б митні правила на основі компромісу, хоча в Кіотській конвенції така норма існує.

Отже, нині Україна впроваджує цілу низку реформ, які спрямовані на забезпечення виконання зобов'язань у рамках міжнародного співробітництва. Імплементация міжнародних стандартів до митного законодавства України виступає важливим фактором збільшення обсягів зовнішньої торгівлі держави, зростання законної міжнародної торгівлі та побудові ефективної митної системи. Співробітництво з Всесвітньою митною організацією є важливим етапом у розвитку співробітництва з митними адміністраціями. Тобто імплементация міжнародних стандартів митних процедур в Україні – важливий фактор економічного розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна конвенція про адміністративну взаємодопомогу у сфері митних відносин від 27.06.2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976_011

2. Палій Л. Л. Дотримання міжнародних стандартів митної діяльності як умова гарантування захисту митних інтересів України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 4. 2019. С. 46–52.

3. Дорофєєва Л. М. Реформування митних органів України в умовах євроінтеграції : монографія. Ужгород: Гельветика, 2017. 444 с.

4. Науменко В. П., Пашко П. В., Руссков В. А. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Монографія. Київ: Знання. 2006. 394 с.

5. Сиротюк Д. О. Деякі проблеми застосування митного законодавства при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2004. № 7. С. 23–27.

6. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.05.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Берестенко Д. О.

Зі становленням України як суверенної, незалежної держави особливого значення набуло забезпечення її економічної самостійності, невід'ємним елементом якої є митна справа та забезпечення виконання митних правил. Питання правового регулювання митних правопорушень в Україні досліджували такі науковці, як Ф. Жорін, О. Гребельник, К. Владимиров, А. Дубінін, О. Зельніченко, Р. Шишка, Т. Курило, Ю. Макогон, К. Сандровський, В. Журавський, М. Саракуца, В. Скордамалья та ін.

Визначення поняття «порушення митних правил» міститься у ст. 458 Митного кодексу. Згідно із цією статтею порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність.

Щодо Європейського Союзу, то у ст. 42 Митного кодексу ЄС 2013 р. зазначено, що кожна держава-член Союзу самостійно встановлює покарання за порушення митних правил. Якщо таке покарання належить до адміністративних (мається на увазі не кримінальні). Митний кодекс ЄС узагальнив положення митного законодавства, які містилися у значній кількості регламентів та директив Співтовариства. Кодекс охоплює загальні правила та процедури, що забезпечують застосування тарифних й інших заходів, запроваджених на рівні Співтовариства у зв'язку з торгівлею товарами між ним і третіми країнами.

Відповідальність за порушення митних правил у ЄС застосовується у вигляді будь-якого збору, який стягується митною адміністрацією, та/або рішення про анулювання, зупинення будь-якого дозволу, ліцензії щодо особи, якої це стосується. Також в ЄС можна спостерігати жорсткішу систему санкцій, типу позбавлення ліцензії на перевезення осіб/товарів, що в свою чергу повністю закриває питання на повторюваність протиправних дій.

Важливим документом, який врегульовує профілактику адміністративно-правових порушень митних правил за законодавством ЄС, є Міжнародна конвенція про адміністративну взаємодопомогу у сфері митних відносин. Також, можна дійти висновку, що основною метою її учасників є саме профілактика правопорушень, а не покарання. Кожна країна – член конвенції прагне попередити будь-який прояв порушень в митній сфері, адже це важлива передумова безпеки кордонів та внутрішнього стану держави.

Щодо України, то в нас передбачено такі санкції, як попередження, штраф, конфіскація товарів, транспортних засобів комерційного призначення – безпосередніх предметів порушення митних правил та кримінальна відповідальність. Але з огляду на великий відсоток порушень митних правил можна стверджувати про те, що мабуть треба детальніше вивчати досвід країн Європейського Союзу та збільшити відсоток витрат саме на профілактику порушень у даній сфері.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Вісник ДФС // Адміністративна відповідальність за порушення митних правил. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/7355>
3. Міжнародна конвенція про адміністративну взаємодопомогу у сфері митних відносин. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976_011
4. Киян Ф. Актуальні питання гармонізації українського митного законодавства із законодавством ЄС / Ф. Киян // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 1. – С. 46–50.

ПРОЦЕС АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Родіна Є. О.

Відповідно до стратегії євроінтеграції нашої держави, адаптація законодавства України до законодавства ЄС полягає в зближенні національного законодавства із сучасною європейською системою права, що забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави в межах ЄС, сприятиме поступовому зростанню рівня життя населення.

Аналізуючи наукові роботи, присвячені питанню адаптації законодавства України до законодавства ЄС, можна говорити про те, що наразі недостатньо досліджено питання нормативно-правового та організаційного забезпечення адаптації в рамках митного права. Окремі наукові доробки у цій сфері мають М. Курило, Ю. Макогон, К. Сандровський, В. Журавський, М. Саракуца, В. Скордамалья, Р. Давід, В. Радзивілюк, Т. Серета та ін.

27 листопада 2003 р. Верховна Рада України 259-ма голосами затвердила Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Особливого значення в сучасних умовах набуває питання про відносини громадян (людини, підприємця) з органами митної служби. Більшість проблем, які нині виникають між ними, зумовлено неоднозначністю, а інколи й суперечливістю чинних нормативно-правових актів, що регламентують окремі інститути митної справи. Щодо загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, то вона визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування.

Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом (ЄС) до держав, які мають намір вступити до нього.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що, своєю чергою, є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики.

Діяльність органів виконавчої влади з адаптації законодавства України у сфері регулювання профілактики порушень митних правил відповідно до європейських норм і стандартів має здійснюватися на основі єдиної системи планування, координації й контролю. Вона, на мою думку, повинна охоплювати такі стадії:

- розроблення проектів нормативно-правових актів України відповідно до вимог ЄС;
- проведення правової експертизи правових норм, у тому числі щодо їх відповідності основним положенням законодавства ЄС, проектів, що надходять на узгодження;
- імплементація адаптованого законодавства шляхом прийняття відповідних підзаконних нормативних актів та управлінських рішень з питань, що належать до їх компетенції.

Адаптація є складовою інтеграційних процесів, передумовою гармонізації національного законодавства із законодавством міжнародних організацій. Це планомірний процес, що поділяється на декілька послідовних етапів, на кожному з яких необхідно досягати певного ступеня відповідності національного законодавства міжнародно-правовим нормам і стандартам.

Своєю чергою, адаптація митного законодавства до законодавства ЄС створить єдину правову базу для майбутнього членства України.

Європейський Союз митну політику характеризує як складову частину внутрішньої та зовнішньої політики держави, що здійснюють у рамках

відповідних закріплених законом інституцій. Спільна митна політика Європейського Союзу спирається на митний союз, який полягає у ліквідації митних зборів та інших бар'єрів на шляху торговельних потоків між членами Союзу, а також створення загальної тарифної та митної політики між державами – членами Союзу та третіми країнами.

Однак процес адаптації законодавства України до законодавства ЄС у митній сфері не можна вважати завершеним. Важливим є додатковий перегляд Митного кодексу України та внести відповідні зміни та доповнення до нього, згідно новелл у Митному кодексі ЄС.

Список використаних джерел:

1. Договір про заснування Європейської Спільноти 1957 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_017
2. Угода про Асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншого : Міжнародний документ : від 27.06.2014 зі змінами та доповненнями : від 30.11. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
3. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>

ЗАСТОСУВАННЯ АКТІВ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ СПРАВ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ

Соколова Д. Є.

Включення до системи джерел митного права міжнародних договорів та угод суттєво впливає на визначення в їхній ієрархії точного місця кожного джерела залежно від його юридичної сили в ієрархії джерел.

Акти (рішення) міжнародних організацій (далі – МО), як відомо, є допоміжними джерелами міжнародного права і важливим чинником, що впливає на процес формування нових норм міжнародного публічного права.

Юридична сила рішень МО характеризує не тільки її правосуб'єктність. Вона визначає її юридичну природу. Здатність прийняття МО відповідних актів – це можливість впливати на поведінку держав. З іншого боку, самі держави визначають ступінь впливу, і цей фактор стає своєрідним захистом для держав від можливого, на їхню думку, впливу МО на них, втручання в їхні внутрішні справи. Прийняття рішень МО опосередковано характеризує співвідношення сил в організації, певним чином засвідчує про дієздатність, ефективність роботи, тенденції розвитку. Саме тому в установчих актах МО їх держави-засновниці значну увагу приділяють саме питанням юридичної сили актів та процедурі їх прийняття.

Залежно від ступеня їх обов'язковості рішення МО поділяють на дві групи: акти, що мають обов'язкову юридичну силу, і такі, що мають рекомендаційний характер. Обов'язкові рішення приймають з внутрішніх питань діяльності організації. Значна частина їх має процедурний характер. Вплив таких рішень не поширюється за межі організації. Проте такі рішення є обов'язковими для всіх без винятку держав – членів організації. Вони покликані, як уже зазначалось, забезпечувати функціонування самої організації. Це питання, пов'язані з членством (прийом і виключення з членів організації, призупинення членства, зміни в структурі організації, створення та вибори інших, як правило, допоміжних органів, бюджетні та фінансові регламенти, правила процедури окремих органів тощо). Такі рішення формують внутрішнє право організації. МО створюються для налагодження ефективного співробітництва між державами-членами. Це основне їхнє завдання. Результат роботи матеріалізується в рішеннях, які адресовані членам організації. Такі рішення приймають у формі рекомендацій. На відміну від обов'язкових рішень, які мають внутрішню дію, рішення-рекомендації, як правило, спрямовані державам-членам, тобто назовні організації.

Всесвітня митна організація є єдиною універсальною міжнародною міжурядовою організацією, яка повноцінно займається вирішенням митних питань у міжнародному масштабі. Міжнародне митне регулювання виступає комплексним та багатостороннім явищем, спрямованим на вирішення сучасних міжнародних проблем. Всесвітня митна організація – це форум, де її члени узгоджують свої власні інтереси у сфері митних відносин на засадах паритетності. Кожну державу-члена представляє один представник і кожний член має право одного голосу.

На сучасному етапі Всесвітня митна організація: приймає різноманітні рекомендації, які спрощують та уніфікують митні процедури; розробляє конвенції та інші документи; реалізує посередницькі та примирювальні функції у випадках виникнення спорів і конфліктів; вивчає питання співробітництва в митній сфері; Виступаючи спеціалізованою міжурядовою міжнародною організацією в сфері митної справи Всесвітня митна організація приймає активну участь у створенні норм міжнародного права, сприяючи тим самим розвитку такої галузі міжнародного права як міжнародне митне право. Правотворча діяльність Всесвітньої митної організації достатньо багатогранна. Ключовими функціями даної організації, закріпленими в нормах ст. 3 Конвенції про створення Ради митного співробітництва, є: вивчення всіх питань, що стосуються митного співробітництва, якому договірні сторони погодилися сприяти згідно з основними цілями Конвенції; вивчення технічних аспектів митних систем, так само як і пов'язаних з ними економічних чинників, з метою запропонування членам Всесвітньої митної організації практичних засобів досягнення якомога вищого рівня погодженості та однаковості; підготовка проектів конвенцій і поправок до

них, а також внесення рекомендацій щодо їх прийняття зацікавленими сторонами; розробка рекомендацій, що забезпечують однакове тлумачення і застосування конвенцій, укладених як в результаті роботи Всесвітньої митної організації, так і конвенцій, що стосуються номенклатури для класифікації товарів у митних тарифах і оцінки товарів у митних цілях, підготовлених Групою з вивчення можливості створення Європейського митного союзу; розробка примирливих рекомендацій для вирішення спорів по тлумаченню і застосуванню конвенцій; забезпечення розповсюдження інформації, що стосується митного регулювання і процедур; подання зацікавленим урядам за своєю ініціативою або за їх проханням інформації або порад з митних справ згідно з основною метою; співробітництво з іншими міжурядовими організаціями з питань, що входять до компетенції Ради митного співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Шульга М. Г. Митне законодавство України і міжнародні митні стандарти. Вісник Національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого». 2014. № 4 (19).
3. Дубініна А. А., Сорокіна С. В. Основи митної справи в Україні: навчальний посібник. Київ: Професіонал, 2004. 360с.
4. Ківалов С. В. Всесвітня митна організація: історія і сучасність / С. В. Ківалов // Митна справа. – 2009. – № 6 (66). – С. 3–9.
5. Гребельник О. П. Основи митної справи: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / О. П. Гребельник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 600 с.

ВПЛИВ НОРМ МІЖНАРОДНОГО МИТНОГО ПРАВА ТА НОРМ ПРАВА ЄС НА ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Готв'янська К. І.

Економічна безпека України повинна бути забезпечена через реагування держави на ті проблеми, що виникають у зв'язку з процесами євроінтеграції та глобалізацією світової економіки. Таке реагування необхідне за для формування України як рівноправного учасника цих процесів. Найголовніший інструмент таких змін – приведення національного права у відповідність з нормами регіональних (Європейський Союз, Рада Європи, організація за демократію та економічний розвиток, організація Чорноморського економічного співробітництва) та міжнародних (Світова ор-

ганізація торгівлі, Міжнародна організація праці, Всесвітня митна організація) організацій, з якими Україна співпрацює. Щодо державної митної політики також питання наслідків впливу митного права ЄС та норм міжнародного митного права на зміст адміністративно-правового регулювання реалізації державної митної політики в Україні є дуже актуальним. Від вирішення цих питань залежить зміцнення економічної безпеки України.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС – складний, але необхідний процес, що формує єдине правове поле, з суб'єктами господарювання різних країн, створює однакові умови для всіх учасників зовнішньоекономічних відносин, «гармонізація ... створює єдине уніфіковане правове середовище для всіх суб'єктів ринкових відносин) [1, 12].

У основних міждержавних та внутрішньодержавних актах було визначено, що державна митна політика, митна справа та митне право є пріоритетними сферами адаптації законодавства України до законодавства ЄС [2, 122]. Так, найважливішою сферою гармонізації є боротьба з відмиванням грошей, митна справа та захист прав на інтелектуальну власність [1, 15].

Митна політика (як складова частина зовнішньої політики України) слугує забезпеченню і реалізації зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних завдань та інтересів України, захисту національної безпеки, сприяє створенню умов для її пожвавлення і підйому, сприяє інтегруванню української економіки у світове господарство [3, 185].

Для адаптації українського законодавства до законодавства ЄС вже зроблено великі кроки – новий МКУ, що був розроблений з урахуванням положень Митного кодексу ЄС та основних міжнародних конвенцій і угод, до яких приєдналася чи має намір приєднатися Україна [4, 21–22]. Ю. А. Ломейко вважає, що в цілому положення митного законодавства України відповідають міжнародним стандартам [5, 455]. Так, за думкою І. А. Софіщенко із позитивних новацій можна назвати 1) удосконалення законодавства України у сфері захисту прав інтелектуальної власності; 2) покращання взаємодії митних органів із суб'єктами ЗЕД; 3) налагодження ефективної взаємодії з митними службами інших держав; 4) запровадження системи електронного декларування [6, 168].

Більшість країн світу і міждержавних утворень (ЄС також) визнають норми митного права, в тому числі митного, та імплементують їх до свого законодавства. Правова система ЄС ґрунтується та функціонує на основі визнання примату міжнародного права, а така його галузь, як митне право, поки що не охоплює повністю правовідносин у сфері митного регулювання, діючи поряд із відповідними галузями національного права держав-членів [7, 94]. Тому, гармонізація національного законодавства з нормами міжнародного права також є дуже важливою.

Так, і Биков вважає, що міжнародні норми та правила завжди будуть впливати на розвиток митного законодавства України через глобалізацію

економіки та торгівлі, і так як Україна є партнером у зовнішньоекономічних відносинах з багатьма країнами світу [8, 58].

Задля найповнішої адаптації адміністративного національного законодавства до законодавства ЄС щодо реалізації державної митної політики необхідним є врахування вимог міжнародних нормативно-правових актів з питань митного права (Кіотська конвенція – це єдиний документ, що вимагає від України відповідності національного митного законодавства міжнародним стандартам у митній сфері [9, 1008]).

За думкою С. М. Перепьолкіна адаптація митного законодавства України в контексті європейської інтеграції повинна здійснюватися через 3 напрямки, відповідно до: 1) норм і стандартів міжнародного митного права; 2) стандартів та практики митного регулювання ЄС; 3) внутрішньодержавних норм і стандартів митного регулювання держав – членів Європейського регіону ВМО [7, 98]).

Цей підхід забезпечує входження України не лише до простору ЄС, але й взагалі до світової економіки, як рівноправного партнера ЗЕД.

На сьогодні також є потреба повного вивчення практики застосування митними адміністраціями європейських країн норм міжнародних стандартів митної справи для вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності вітчизняних митних органів з метою створення в Україні сучасної Європейської митної служби [10, 18]).

У підсумку можна сказати, що для повного завершення процесу адаптації адміністративного законодавства України до законодавства ЄС щодо реалізації державної митної політики слід також враховувати вимоги міжнародних нормативно-правових актів з питань митного права, а тому необхідно вживати заходи щодо гармонізації національного законодавства з нормами міжнародного права, що буде засобом захисту національних інтересів, а вказані заходи будуть здійснюватися за умови планування та координації процесу їх здійснення з боку всіх суб'єктів організації митної політики в Україні.

Список використаних джерел:

1. Муравйов В., Мушак Н. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Віче. 2013. № 8. С. 12–18.

2. Бригінець О. О., Марценюк А. І. Адаптація національного законодавства до норм Європейського союзу: митна справа. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». № 46. Т. 1. С. 121.

3. Дуран М. М. Значення митної політики в системі державного регулювання міжнародної економічної інтеграції України та її регіонів. Науковий вісник НЛТУ України. Вип. 19.1; НЛТУ Львів, 2009. С. 184–189.

4. Дубініна А. А., Сорокіна С. В., Зельніченко О. І. Митна справа: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 320 с.

5. Ломейко Ю. А. Ефективність митного законодавства в Україні та напрями його вдосконалення / Ю. А. Ломейко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 12. – С. 30–47. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_12_6
6. Софіщенко І. Я. Митна політика України в умовах розвитку відносин з Європейським Союзом / І. Я. Софіщенко, М. О. Руба // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2016. – № 1. – С. 165–171. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2016_1_22
7. Перепьолкін С. М. Адаптація митного законодавства України в контексті європейської інтеграції. Митна справа. 2009. № 3. С. 93–99
8. Биков І. О. Історія наближення митного законодавства України до стандартів Європейського Союзу / І. О. Биков // Прикарпатський юридичний вісник. – 2016. – Вип. 4. – С. 53–59. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2016_4_15
9. Чорна О. В. До питання про міжнародні стандарти у митній сфері / О. В. Чорна // Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НА-ПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. «Правова доктрина України», Харків, 20–21 листоп. 2013 р. / Нац. акад. прав. наук України. – Харків, 2013. – С. 1006–1008.
10. Нормативно-правове закріплення міжнародних стандартів митної справи [Електронний ресурс] / Л. М. Дорофєєва // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2017. – Вип. 26. – С. 16–19. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2017_26_6

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Агапова Д. В.	153	Карцигін Д. С.	28
Адашис Л. І.	109	Коваль К. Л.	25
Алізаде Ш. Г.	135	Колесников К. М.	97
Балась Б. С.	151	Кохан Г. Л.	131
Берестенко Д. О.	161	Кувакін С. В.	64
Біденчук Т. М.	139	Куденко В. І.	118
Білоус О. В.	54	Кузьменко С. Г.	34
Бойко І. О.	112	Левицька С. І.	145
Борисевич М. О.	48	Легеза Є. О.	57
Буга Г. С.	34	Летучий В. І.	52
Булат Є. А.	30	Лисенко З. А.	155
Варава В. В.	116	Ліпинський В. В.	44
Васильєва Л. О.	70	Лютіков П. С.	54
Васковський Р. Ю.	95	Макарова С. О.	120
Газнюк Д. О.	149	Максимова А. Я.	114
Галабурда Н. А.	40	Макушев П. В.	137
Герасимчук С. С.	38	Маслова А. Б.	85
Готв'янська К. І.	166	Маслова К. В.	107
Гриценко М. Д.	157	Мінченко А. О.	20
Гудіма Т. С.	9	Мороз С. П.	105
Гутченко К. А.	46	Морозов О. В.	91
Джабраїлов Р. А.	9	Нагорна З. Д.	124
Доненко В. В.	66	Нагорний Б. В.	124
Дорофєєва Л. М.	128	Омелян В. О.	73
Єфімова І. В.	112	Пасічник А. В.	155
Зуєв В. А.	32	Пеленко О. В.	103
Зуєва О. А.	7	Перепьолкін С. М.	141
Іванович С. І.	77	Пилипенко А. А.	22
Іманбеков У. Т.	88	Приймаченко Д. В.	71
Капран Р. В.	79	Проскуріна К. Д.	101
Карнаухов О. В.	116	Родіна Є. О.	162
		Рокунь С. В.	127
		Руденко В. О.	159

Самонова В. В.	143	Філатов В. В.	27
Санжара О. О.	82	Філянiна Л. А.	139
Свистун Л. Я.	18		
Смага Д. О.	50	Хрiдочкiн А. В.	75
Соболь Є. Ю.	13		
Соколов А. О.	61	Ченцов В. В.	93
Соколова Д. Є.	164		
		Шахбазов Д. Д.	133
Талдикiн О. В.	10	Шеховцов В. В.	16
Тертишник В. М.	93	Шуляк С. В.	101
Ткаченко В. I.	147		
Усекеєв Е. Ж.	88		

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**«УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОВИЙ ВИМІР:
ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ
НА ГЛОБАЛЬНІ
МІЖНАРОДНІ ВИКЛИКИ»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

15 травня 2020 р.

Матеріали подано в авторській редакції

**Підписано до друку 08.05.2020. Формат 60×84 1/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 10,75. Облік.-вид. арк. 9,55. Наклад 100 прим.
Замовлення № 40.**

**Дніпро: Університет митної справи та фінансів
(Свідоцтво про видавничу діяльність ДК № 6198 від 24.05.2018 р.)
49000, м. Дніпро, вул. Володимира Вернадського, 2/4**